

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

4224

281.6

S-52

1986

4 000

2010

1067

ՍԿԶԲՈՒՆՔ

ՔՐԻՄՏՈՆԵԱԿԱՆ

ՈՒՂՂԱՓԱՌ ՀԱՒԱՏՈՅ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵՅ

ՈՏԵՓԱՆՈՍ ԱՌԱԳ-ՔԱՀԱՆԱՅ ՏԵՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

БАНКОТЕН
ИНСТИТУТ
БАНКОТЕН
Банк-институт
СССР

Շխական-եկեղեցական ուսումնարանների բոլոր բաժան-
մունքների և միջնակարգ ուսումնարանների առաջին
դասառուների համար:

ԶՈՐՐՈՐԳ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(Բարեփոխած և ճոխացրած)

ԳԻՆՆ Է 50 ԿՈՊ.

Թ Ի Ֆ Լ Ի Չ

Մոսկ. վարդանեանի Տպարան:

1886

281.6
S-52

1067

281.6

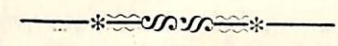
5-52

ՍԿԶԲՈՒՆՔ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ

ՈՒՂՂԱՓԱՌ ՀԱԻԱՏՈՅ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԷՑ

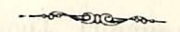
ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱԻԱԳ-ՔԱՀԱՆԱՅ ՏԵՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
Лингвистического
и языковедческого
исследований
СССР

Ծխական-եկեղեցական ուսումնարանների բոլոր բաժանմունք-
ների և միջնակարգ ուսումնարանների առաջին դասատու-
ների համար:

ԶՈՐՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(Բարեփոխած և ճշխացրած)

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Մ Ո Վ Ս. Վարդանեանի Տպարան:

1886

35

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍԲ.

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 2 Января 1886 г.

36254-66

Типография М. Вартамянца, Троицк пер. д. № 11

«Սկզբունքը» տպագրում ենք չորրորդ անգամ: Մեր գրքի ուղղութիւնն այնքան յայտնի է արդոյ ուսուցիչներին, իւր ութամեայ գոյութեամբ նա այնքան տարածուել ու ընդհանրացել է, որ մեր կողմից երկար բացատրութեան այլևս տեղիք չէ մնում: Պէտք է ասենք միայն, որ ամենայն անգամ մենք աշխատած ենք և աշխատում ենք բարեփոխել սորան, լրացնել և ճոխացնել, յարմարուելով ժամանակակից մանկավարժութեան պահանջներին և մեր ուսումնարանների կարիքներին: Այս անգամ ևս, նոյն շարժառիթներից դրդուած, մենք կարեւոր համարեցինք «Դասագրքիս» միջանի գլուխները փոփոխութեան ենթարկել, տեղ-տեղ պարզել և ընդարձակել, տեղ-տեղ յապաւել և համառօտել: Այլև կարեւոր համարեցինք աւելացնել միջանի շարականներ և ժամամուտներ: Այսպիսով կրօնագիտութեան բոլոր մասերը կցելով իրար, ի հարկէ տարրական չափով, մենք աշխատեցինք անանջատ կերպով կապել դպրոցը եկեղեցու հետ և այսպիսով մտցնել մանուկ սերունդը կրօնական-բարոյական շրջանակի մէջ, որից դուրս մնալով, այնքան չարիքներ են սպառնում նորան:

Աշակերտներին և վարժապետներին ազատ ասպարէզ թողնելու նպատակով՝ մենք դուրս ձգեցինք նմանապէս այն հարցերը, որոնք զետեղած էին «Դասագրքիս» նախընթաց տպագրութիւնների վերջումը:

Կրօնուսոյց անդրկովկասեան ուսուցչական դպրանոցի՝

Ստեփանոս Կարապետեան, Տէր. Ստեփանեան

ՄԿՋԲՈՒՆՔ

ՔՐԻՍՏՈՆ ԷԱԿԱՆ ՈՒՂՂԱՓԱՌ ՀԱՒԱՏՈՅ

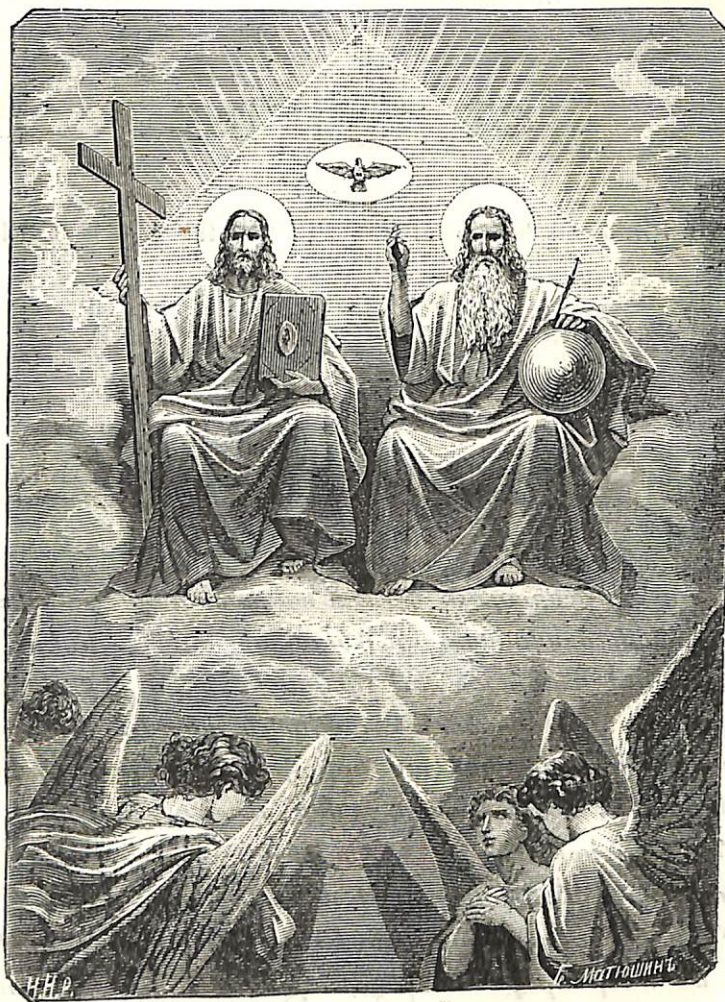
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

1. ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԻ ԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆ.

Աստուած գերագոյն եւ ամենակատարեալ էակ է: Չէ եղել այնպիսի ժամանակ, որ Աստուած եղած չլինէր: Յաւիտենական է Աստուած, եւ չկայ աշխարհիս մէջ մի տեղ, ուր չգտնուի Նա: Աստուած ամենայն տեղ է: Ա.Ֆ.Նաւարի է Աստուած (որովհետեւ ամենքի համար գերագոյն բարի է կամենում), Ա.Ֆ.Նաւարի է (մեր գործած յայտնի եւ գաղտնի գործերը գիտէ), նոյնպէս եւ Ա.Ֆ.Նաւարի է: Ըստ իւր էութեան անմարմին հոգի է Աստուած:

Ինքն Աստուած յայտնած է մեզ, թէ ըստ բնութեան մի է, եւ ունի երեք անձինք, որք են՝ Հայր Աստուած, Որդի Աստուած եւ Հոգի սուրբ Աստուած, թէ այս անձինքն ունին հաւասար զօրութիւն եւ պատիւ, եւ թէ երեք անձինք մի Աստուած են եւ ո՛չ երեք: Երեք եւ մի լինելու հեռաւոր նմանութիւնը բնութեան մէջ եւս տեսնվում է:

Օրինակի համար, արեգակից ծնվում է լոյս եւ բղխում է ջերմութիւն, նոյնպէս Հայր Աստուծոց ծնվում է Որդին

եւ բղխում է Հոգին Սուրբ. եւ ինչպէս չէ՛ կարելի արեգակից բաժանել ո՛չ լոյսը եւ ո՛չ տաքութիւնը, այնպէս եւս Հայր Աստուծոց չէ՛ կարելի բաժանել Որդին Աստուծա՞ծ եւ

Սուրբ Հոգին: Այս իսկ պատճառով Աստուած կոչվում է եւ է Առնառաւիժ երրորդ-նիւն ճիսանալան և անբաժանելի:

Եւ անձեայ Աստուած տուաւ մեզ պատուիրաններ որոնցով պէտք է պատուենք Նորան եւ առանձին ազնա-ծութեամբ յիշենք Նորա սուրբ անուներ: Մենք եւս կատա-րելով Նորա պատուիրանները, փառաբանում ենք Աստու-ծուն եւ յայտնում ենք ցանկութիւն Նորա անունով ապ-րելու, այսինքն այնպէս վարուիլ ինչպէս պահանջում է Նորա անուան փառքը:

Ես եմ Տէր Աստուած քո, մի՛ եղիցին քեզ այլ աստուածք բաց յինէն.

Ես եմ քո Տէր Աստուածք եւ ինձանից զատ ուրիշ աստուածներ չունենաս:

Մի՛ առնուցուս զանուն Աստուծոյ քո՝ ի վերայ մնոտեաց.

Աստուծոյ անունը չյիշես ունայն տեղը:

Փառք Քեզ, Աստուած, փառք Քեզ յաղաչս ամենայնի, Տէ՛ր, փառք Քեզ:

Փառք Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ. այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ. ամէն:

2. ԹԷ ԻՆՉ ԵՆ ՀՐԵՇՏԱԿՆԵՐԸ.

Սկզբում Աստուած ստեղծեց՝ այսինքն ոչնչից գոյացրեց շատ հրեշտակներ: Հրեշտակներն անմարմին (ուրեմն եւ անտեսանելի), անմահ, իմացական եւ ազատ հոգիք են: Նորա հրեշտակ (այսինքն համբաւաբեր) ասում են այն պատճառով, որ Աստուծոյ հրամանով մարմնաւոր կերպարանք են ստանում եւ Աստուծոյ կամքը յայտնում են մարդկանց: Ամեն հրեշտակ նոյն աստիճանի զօրութիւն եւ փառք չունի: Հրեշտակները բաժանւում են ինն դասակարգ, եւ այս պատճառով զանազան անուններ ունին. ոմանք հրեշտակ են ասում, ոմանք հրեշտակապետ եւ ոմանք անշուշտ եւ անշուշտ:

Աստուած հրեշտակներին բարի ստեղծեց, բայց վերին դասակարգի հրեշտակներից մինը հպարտացաւ, կամեցաւ Աստուծոյ հաւասար լինել. ուստի սկսաւ հակառակիլ Նորան եւ տրտնջաւ Նորա դէմ, կարողացաւ դէպի չարը մոլորացնել ուրիշ շատ հրեշտակներին, որոնք Նորա հետ երկնքից թօթափեցան: Այն չար հրեշտակին սապառանք ենք ասում (որ կընշանակէ հակառակորդ), իսկ Նորա մոլորեցրած հրեշտակներին դեռ եւ արբանեակ սապառանքի: Այսպէս՝ հրեշտակները բաժանուեցան բարի եւ չար: Բարի հրեշտակները Աստուծոյ կամքը յայտնում են մարդկանց, ամեն բարի գործերի մէջ օգնում են նոցա, չար բաներից պահպանում են մեզ. իսկ չար հրեշտակներն ամեն քաղաքի թշնամի են:

Ամենաբարին Աստուած խրաքանչիւր մարդու մի հրեշտակ է տալիս, որ ասում է պաշտպան հրեշտակ. նորան դիմում ենք մենք մեր աղօթքով. երբ քնից արթնանում ենք՝ խնդրում ենք, որ այն օրը օգնէ մեզ բարեգոր-

ծութիւն անելու. իսկ քնելու ժամանակ խնդրում ենք, որ մեզ ազատ պահէ սատանայի փորձութիւններից եւ արժանի անէ Աստուածային ողորմութեան:

Հրեշտակի խաղաղութեան յանձն արա՛ւ զանձինս մեր, Տէր զօրութեանց, որ եկեալ պահեսցէ զմեզ անխռովս 'ի տուէ եւ 'ի գիշերի, յարթնութեան եւ 'ի հանգստեան մերում, զի Դու ես արարիչ լուսոյ եւ հաստիչ գիշերի:

Տէր զօրութիւնների, մեր անձը յանձնիր խաղաղութեան հրեշտակին, որ գալով մեզ մօտ, հանգիստ եւ արթուն պահպանէ մեզ գիշեր եւ ցերեկ, մեր արթուն եւ քնած ժականակը, որովհետեւ Դու ես լոյսի արարիչը եւ գիշերի ստեղծողը:

3. ՏԵՍԱՆԵԼԻ ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԵՒ ՄԱՐԴՈՒ ՍՏԵՂԾԱ.

ԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ.

Հրեշտակներից յետոյ Աստուած ստեղծեց վեց օրուայ մէջ այն բոլոր բաները, որ մենք տեսնում ենք: Առաջին օրն ստեղծեց լոյսը: Երկրորդ օրն ստեղծեց տեսանելի երկինքը: Երրորդ օրը՝ ջուրը ցամաքից բաժանեց եւ հրամայեց որ հողը արտադրէ բոյսեր: Չորրորդ օրն ստեղծեց արեգակը, լուսինը եւ աստղերը: Հինգերորդ օրը՝ թռչունները եւ ձկները: Վեցերորդ օրն ստեղծեց բոլոր կենդանիները եւ յետոյ մարդը:

Աստուած մարդու մարմինը հողից ստեղծեց եւ փչելով տուեց նորան բանական, ազատ եւ անմահ հոգի: Այս

Հոգևով մարդը զանազանուեցաւ կենդանիներից: Աստուած մարդու հոգին ստեղծեց Իւր կերպին եւ նմանութեան պէս, շնորհելով նորան անարատ միտք եւ սուրբ կամք:

Աստուած առաջին մարդու կողքից ստեղծեց նորա համար կին, այսինքն այնպիսի մարդ, որպէս նա ինքն էր: Աստուած այս արաւ, որպէսզի մարդիկ սիրեն միմեանց այնպէս, ինչպէս իւրեանց անձը: Աստուած առաջին մարդուն Աբամ անուանեց, իսկ նախամօրը Եւայ:

Եօթներորդ օրը Աստուած ոչինչ չստեղծեց, վասնորոյ այն օրը կոչուեցաւ շաբաթ (որ կընշանակէ հանգստութիւն): Աստուած օրհնեց եւ սրբեց այն օրը եւ հրամայեց որ տօն եւ սուրբ պահուի՝ ի յիշատակ աշխարհի ստեղծագործութեան:

Աստուած աշխարհն ստեղծելուց յետոյ անխնամ չթողեց նորան, այլ Իւր հովանաւորութեան ներքոյ պահելով, նախախնամում է եւ ամեն բարի բանին օգնում է: Այս պատճառով մենք Աստուծուն անուանում ենք Տէր, Երկնաւոր Թագաւոր, Արարիչ, Ամենակալ եւ Նախախնամող: Եւ մեր ամեն կարօտութիւնների ժամանակ աղօթքով դիմում ենք դէպի Նա:

Ամենայն բարի գործի համար մենք խնդրում ենք Արարիչ Աստուծոյ եւ Ամենակալի օրհնութիւնը եւ շնորհակալ ենք լինում նորանից այն ամեն բանի համար, ինչ որ Նա տալիս է մեզ:

Օրհնեա՛ւ, տէր:

Գոհանամ զՔէն, Տէր (շնորհակալ եմ Քեզանից),

Տէր Աստուած իմ:

Մեր դէպի Ամենակալ եւ Արարիչ Աստուածն ունեցած հաւատը յայտնում ենք այսպէս.

Հաւատամք ՚ի մի Աստուած, ՚ի Հայրն Ամենակալ, յԱրարիչն Երկնի եւ Երկրի, Երեւեաց եւ աներևութից:

Երեւելի անուանում ենք Աստուծոյ այն արարածները, որոնց կարող ենք տեսնել—երկիրը եւ ամենը՝ ինչ որ նորա վերայ կայ. իսկ աներեւոյթ—հրեշտակներին:

Աստուծոյ պատգամը Եօթներորդ օրնայ մասին:

Յիշեա՛ւ սրբել զօր շաբաթու, զվեց օր գործեացես եւ արասցես զամենայն զգործս քո. իսկ յաւուրն Եօթներորդի շաբաթ Տեառն Աստուծոյ քոյ:

Միտք պահիր շաբաթ օրը, որ սրբութեամբ պահես նորան, այսինքն այն օրը նուիրես բարի գործերի: Վեց օր աշխատիր, այսինքն արա՛ քո գործերը, իսկ Եօթներորդ օրը դադարիր այդ գործերից ՚ի պատիւ քո Տէր Աստուծոյ:

Առաւօտեան աղօթք.

Գոհանամ զՔէն, Տէր	Շնորհակալ եմ Քե-
Աստուած իմ, որ զար-	զանից, Տէր Աստուած
թուցեր զիս ՚ի հանգրս-	իմ, որ Քոողորմութեան
տենէ քնոյ շնորհիւ ո-	շնորհովը զարթեցրիր

դորմութեան Քո: Զարթոն զմիտս իմ արդարութեամբ առ Քեզ, Տէր Աստուած իմ, զի տեսցեն աչք իմ զփրկութիւն Քո: Եկեսցէ և բնակեցցի յիս Աստուածութիւն Քո և ողորմութիւն Քո հովանի և պահապան լիցի ՚ի վերայ իմ: Եւ զիս արժանի արա ՚ի տուէ և ՚ի գիշերի և յամենայն ժամու միշտ խորհիլ ՚ի սէր պատուիրանաց Քոց. և գոհանալով փառաւորել զՀայր և զՈրդի և զսուրբ Հոգիդ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Ինձ հանգիստ քնից: Զարթեցրու իմ միտքը արդարութիւնով զէպի Քեզ, Տէր Աստուած իմ, որ իմ աչքերը տեսնեն Քո փրկութիւնը, գայ և բնակուի իմ մէջ Քո Աստուածութիւնը. և Քո ողորմութիւնը հովանի և պահապան լինի իմ վրայ: Եւ ինձ արժանի արա գիշեր և ցերեկ և ամեն ժամանակ Քո պատուիրաններ ի վրայ մտածել և Քո պատուիրանները կատարել. և շնորհակալութեամբ փառաւորել Հօրը և Որդուն և սուրբ Հոգուն. այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

4. ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՐԴԿԱՆՅ ԿԵԱՆՔԸ ԴՐԱԽՏԻ ՄԵՋ.

Աստուած Աղամին ու եւային բնակեցրեց գրախտի մէջ, որ մի գեղեցիկ պարտէզ էր արեւելեան կողմը: Նո-

րա մէջ տեղում մի նշանաւոր ծառ կար: Որի պտուղները մարդուն հիւանդութիւնից եւ մահից ազատ էին պահում: Այս ծառի անունն էր Ծառ Կենաց: Աստուած առաջին մարդկանց դրախտը տանելով, օրհնեց նրանց եւ ասաց. «Բազմացէ՛ք, լցրէ՛ք երկիրս եւ նորան տիրեցէ՛ք»: Առաջին մարդիկը երջանիկ կեանք ունէին գրախտի մէջ եւ ոչ մէկ բանի կարօտութիւն չէին զգում, հոգեկան զբաղմունք ունէին, որ ճանաչում էին Աստուծոյ արարածները եւ սովորում էին սիրել Աստուծուն: Սորանից զատ ինքն Աստուած երեւում էր նրանց եւ յայտնում էր այն բաները, որ իրանք իրանց չէին կարող իմանալ. ունէին նաեւ մարմնական զբաղմունք, այսինքն գրախտը պահպանում եւ մշակում էին: Նոքա ոչ թշնամութիւն գիտէին եւ ոչ խաբէութիւն, եւ անմեղ մանկանց նման ամօթ չէին զգում:

Որպէսզի մարդիկ չմոռանան որ նոցա վրայ իշխում է ինքն Աստուած եւ նորա կամքին հնազանդիլը սովորեն, Աստուած պատուէր տուաւ նոցա: Պատուիրեց որ չուտեն այն ծառի պտուղը, որի անունն էր Ծառ Կենացի Բանի: Եւ լալի, — ասելով՝ որ եթէ ուտեն, կը մեռնին:

Ողորմած Աստուածը մեզ եւս կարողութիւն եւ ոյժ է տալիս բարի բան սովորելու, Իւր կամքը մեզ եւս յայտնում է եւ տալիս է Աստուածային անկեղծութիւն: Վասն որոյ մենք եւս մեր դասառութիւնից առաջ աղօթք ասելով խնդրում ենք, որ օգնէ մեզ աւանդուած ուսմունքը սովորելու: Իսկ դասառութիւնից յետոյ աղօթք ասելով՝ շնորհակալ ենք լինում մեզ պարգեւած ողորմութեան համար, եւ օրհնութիւն ենք խնդրում նոցա համար, որոնք օգնեցին մեզ սովորելու:

Աղօթք դասից առաջ.

Ամենաբարի Աստուած, առաքեալ առ մեզ զՀնորհա Հոգւոյդ Քո սրբոյ, որ պարգեւէ մեզ զմիտս և կազդուրէ զզօրութիւնս հոգւոց մերոց, որպէս զի մեք ընդունելով զաւանդեալ մեզ ուսմունս՝ զարգացուք Քեզ ստեղծողիդ մերում 'ի փառս, 'ի միսթարութիւն ծնողաց մերոց, յօգուտ եկեղեցւոյ և Հայրենեաց:

Աղօթք դասից յետոյ.

Գոհանամք զՔէն, Արարիչ, զի արժանի արարեր զմեզ Հնորհաց Քոց՝ ընդունելութեան ուսմանս, օրհնեալ զմեծաւորս, զԾնողս և զուսուցիչս մեր, որք ա-

Ռ'վ ամենաբարի Աստուած, ուղարկիր դէպի մեզ Քո սուրբ Հոգւոյդ Հնորհքը, որ մեզ միտք պարգեւէ, և զօրացնէ մեր հոգեւոր կարողութիւնները, որպէս զի մենք ուշք դարձնելով մեզ տուած ուսմունքին, մեծանանք Քեզ ստեղծողիդ փառք տալով, մեր ծնողացը միսթարելու և եկեղեցուն ու Հայրենիքին օգտակար լինելու:

Շնորհակալ ենք Քեզանից, Արարիչ, որ Քո սուրբ Հնորհովն արժանացրիր մեզ ուսմունք ստանալու: Սրհնիր մեր մեծաւորներին, ծնողներին և ուսուցիչներին,

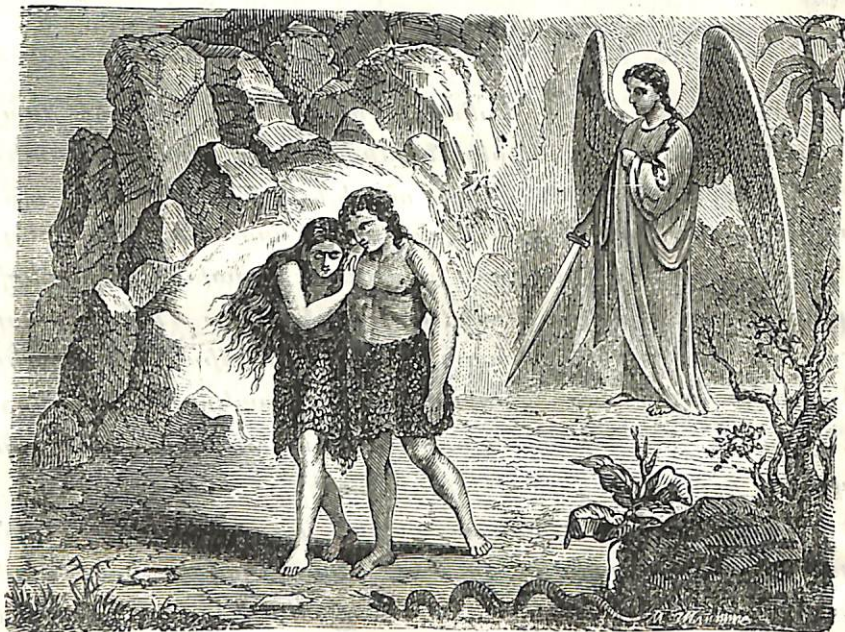
առջնորդեն մեզ 'ի դիտութիւն բարութեան, և տուր մեզ զկարողութիւն 'ի շարունակութիւն ուսմանս այսորիկ:

որոնք առաջնորդում են մեզ բարի բաներն իմանալու: Տուր մեզ ոյժ և կարողութիւն, որ այսուհետեւ ևս շարունակենք նոյն ուսումը:

5. ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՐԴԿԱՆՅ ՄԵՂՔԻ ՄԷՋ ԸՆԿՆԻԼԸ.

Սատանան՝ առաջին մարդկանց երանելի փճակի վրայ նախանձուելով, մոլորեցրեց նրանց դէպի չարք: Մէկ անգամ, երբ Եւան անցնում էր արգելեալ ծառի մօտով, սատանան՝ օձի կերպարանքով մօտեցաւ նրան եւ հարցրեց. «Յիրաւի, մի՞թէ Աստուած արգելել է դրախտի ծառերի պտուղներից ուտել»: Եւան պատասխանեց, թէ «բոլոր ծառերի պտուղներից կարող ենք ուտել, միայն հրամայեց Աստուած այս ծառի պտուղը չուտել, որպէսզի չմեռնինք»: «Ո՛չ, դուք չէք մեռնիլ, ասաց սատանան, այլ եթէ այս պտղից ուտէք՝ իսկոյն ձեր աչքերը կըբացուին եւ Աստուծոյ նման կըլինիք, չարն ու բարին կըհասկանաք»: Եւան ցանկացաւ այն պտղից ուտել. նա չկարողացաւ համբերել, կտրեց ու կերաւ, յետոյ Ադամին տուաւ, որ նոյնպէս կերաւ: Եւ այս կերպով առաջին մարդիկ մեղանշեցին: Երբ մեղքն առաջին մարդկանց հոգու մէջ մտաւ, իսկոյն ամօթ եւ սարսափ տիրեց նոցա վերայ: Երբ լսեցին որ Աստուած դրախտի մէջ ման է գալիս, ահով դողով պահուեցան ծառերի մէջ, չմտածելով՝ որ ամենատես Աստուծոց անկարելի է թաղչիլ: «Ադամ, ո՞ւր ես», հարցրեց Աստուած: Ադամը պատասխանեց. «Ձայնդ լսելով վախեցայ, եւ որովհետեւ մերկ էի՝ ամաչեցի, ուստի պահուեցայ»:

— Զինի՞ թէ այն արգելուած ծառի պտղիցը կերար, հար-
ցրեց Աստուած: Այն ժամանակ սկսաւ Ադամը յանցանքը իւր
կնոջ վերայ ձգել եւ ասաց. «Այս կինս, որ Դու ինձ տուիր,
սա ինձ տուաւ այն պտուղը, եւ ես կերայ»: Աստուած
հարցրեց Եւային. «Այս ի՞նչ բան արիր»: Իսկ նա պատաս-
խանեց, թէ «օձը ինձ խաբեց»: Այս կերպով ահա մարդ-
կանց հոգին մեղքերով ապականուեցաւ: Նոքա, որ սկզբից

բարի եւ ճշմարտախօս էին, այն յանցանքը գործելուց յի-
տոյ ստախօս, անձնասէր եւ չարասիրտ եղան:

Աստուած արգելում է մեզ՝ սրտերիս մէջ նախանձ
պահելը կամ ուրիշի բարութեան վերայ նախանձիլը, ոչ
բովհետեւ նորանից յառաջ են գալիս շատ տեսակ չարու-
թիւններ: Այդ պատուիրանն այսպէս է կարգացվում.

Մի ցանկանար տան ընկերի քո և մի՛ ամե-
նայնի, որ ինչ ընկերի քո է:

6. ՓՐԿԶԻ ԽՈՍՏՈՒՄԸ ԵՒ ՆԱԽԱԾՆՈՂՆԵՐԻ ՅԱՆ-
ՅԱՆՔԻ ՊԱՏԻԺԸ.

Արդարադատն Աստուած անիծեց մոլորեցնող սատա-
նային, որ օձի կերպարանք էր առել, եւ ասաց նրան. «Քո
եւ այս կնոջ մէջ թշնամութիւն եմ դնում. սորա սե-
րունդից մէկը պիտի քո գլուխը ջախջախէ»: Այս խօսքերը
մխիթարութիւն եղան մարդկանց համար, որովհետեւ
գուշակեցին, թէ Փրկիչը աշխարհ պիտի գայ: Յետոյ Աս-
տուած մարդկանց համար եւս պատիժ որոշեց, որ նոքա
չմոռանան իրանց գործած մեղքը: Եւային ասաց՝ թէ դու
ցաւով պիտի ծնանիս որդի. իսկ Ադամին ասաց. «Երեսիդ
բրտնքով պիտի ճարես հացդ, մինչեւ որ մեռնիս»: Բայց
որպէսզի մարդիկ միշտ յիշեն խոստացած Փրկիչը, Աս-
տուած սովորեցրեց նոցա, որ Իրան կենդանիներ զոհեն,
որով ցոյց տուաւ, թէ Փրկիչը իւր արիւնով պիտի ազատէ
մարդկանց: Յետոյ Աստուած դրախտից արտաքսեց նրանց:

Բայց սորանից յետոյ եւս Աստուած անխնամ չթողեց
մարդկանց, այլ պատրաստում էր նրանց Փրկչին ընդու-
նելու: Մինչեւ Փրկչի գալուստը եղած միջոցը կոչվում է
հին «խաբի ժամանակ», իսկ նորա գալուց յետոյ եղած միջո-
ցը ասվում է նոր «խաբի ժամանակ»:

Աստուած, ողորմեա՛ ինձ մեղաւորիս:

36254-66

БИБЛИОТЕКА
ИСТОРИКО-
ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ
Российской Академии Наук
СССР

Երեկոյեան աղօթք.

Տէր Աստուած մեր, Դու պահես՝ զմեզ խաղաղութեամբ 'ի գիշերիս յայսմիկ և յամենայն ժամանակի: Ընդ սուրբ երկիւղ Քո բեւեռեալ պահես՝ զմիտս և զխորհուրդս մեր: Որպէս զի յամենայն ժամ Քե պահպանեալ լիցուք յորոգայթից թշնամոյն: Եւ Քեզ հանցուք զօրհնութիւն և զփառս Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ, այժմ՝ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Տէր Աստուած մեր, Դու պահիր մեզ խաղաղութիւնով այս գիշեր և ամեն ժամանակ: Քո սուրբ երկիւղիդ մէջ բեւեռած պահիր մեր միտքը և խորհուրդը, որ ամեն ժամանակ անփորձ և ազատ լինինք թշնամու որոգայթից: Եւ Քեզ տանք օրհնութիւն և փառք՝ Հօրը և Որդուն և սուրբ Հոգուն, այժմ՝ և միշտ և յաւիտեանս. ամէն:

Դ. ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԱԶԴԸ ՄԻՆՁԵՒ ԶՐՀԵՂԵՂԸ.

Մեզքի մէջ ընկած առաջին մարդկանց սերունդն եւս իրանց պէս մեղաւոր եղան: Այդ պատճառով բոլոր մարդիկ կրում են այն պատիժները, որ նշանակեց Աստուած Ադամի եւ Եւայի համար, բայց այս ցուերի հետ նախաճնողքը հազորդեցին իրանց սերունդներին նաեւ Փրկչի գալստեան յոյսը:

Ադամը եւ Եւան՝ գրախտից արտաքսուելուց յետոյ, որդի ունեցան: Առաջին որդուն Կայէն կոչեցին, իսկ երկրորդին՝ Աբէլ:

Կայէնը երկրագործ էր, իսկ Աբէլը խաշնարած: Մէկ անգամ եղբայրները կամեցան Աստուծուն զոհ անել: Երկուսն էլ իրանց աշխատութեան լաւ պտուղներից զոհ բերին, բայց երկուսի սիրտն էլ միատեսակ չէր: Աբէլը խոստացեալ Փրկչին հաւատալով եւ իւր մեղքի վրայ զղջալով էր մատուցանում իւր զոհը, իսկ Կայէնը առանց հաւատալու եւ զղջալու: Աստուած չընդունեց Կայէնի զոհը, այլ միայն Աբէլինն ընդունեց: Այն ժամանակ նախանձից վառուած Կայէնը սպանեց Աբէլին: Արդարադատն Աստուած անիծեց եղբայրասպան Կայէնին՝ ասելով. «Այն հողը, որի վերայ քո ձեռքով եղբորդ անմեղ արիւնը թափեցիր՝ քո դէմ բողոքում է իմ առաջ. հալածական եւ թափառական մնաս աշխարհիս երեսին»: Աստուած՝ Ադամին եւ Եւային մխիթարելու համար, Աբէլի փոխանակ ուրիշ որդի տուաւ նոցա, Սէթ անունով (որ մխիթարիչ կընշանակէ): Կայէնը ծնողաց տանից հեռացաւ եւ հեռու տեղ բնակուեցաւ: Եւ այսպէս՝ մարդիկ սկսան իրարից բաժանուիլ: Կայէնի սերունդները մոռացան Աստուծուն եւ անձնասէր ու անխիղճ մարդիկ էին, իսկ Սէթի սերունդը ճանաչում էր Աստուծուն եւ արդար էր: Բայց երկար ժամանակ անցնելուց յետոյ, Սէթի սերունդը բարեկամութիւն եւ ազգականութիւն արին Կայէնի սերունդի հետ. նոցանից սուրբեցին ամեն տեսակ չարութիւն եւ մոռացան Աստուծուն: Միայն արդար Նոյի ընտանիքի մէջ մնաց ճշմարիտ հաւատը:

Աղբա են Աստուածային պատուիրանները, որոնք որդեկում են չարութիւն անել:

Մի սպանաներ, մի շնար, մի գողանար,
մի սուտ վկայեր զընկերէ քումմէ:

8. ԶՐՀԵՂԵՂ.

Արդարադատն Աստուած վճռեց որ մարդկանց ջրհեղեղով պատժէ: Նա հրամայեց Նոյին, որ տապան (մեծ նաւ) շինէ, այնպէս որ մէջը կարողանան տեղաւորուիլ

նորա ընտանիքը եւ աշխարհիս բոլոր կենդանիները: Այն տապանի մէջ մտաւ Նոյը իւր կնոջ հետ, նորա Սէմ, Քամ եւ Յաբէթ որդիքը՝ իրանց կանանց հետ, եւ իւր հետ տապանի մէջ մտցրեց սուրբ համարուած—զոհի կենդանիներից ու թռչուններից եօթն-եօթն զոյգ, իսկ անասունը անասուններից երկերկու զոյգ: Յետոյ քառասուն օր տնդա-

դար անձրեւ եկաւ, ջուրը շատացաւ, եղբրքներից դուրս եկաւ, բոլոր երկրիս երեսը ծածկեց, որով խեղդուեցան մարդիկ եւ անասուններ: Ազատուեցան միայն Նոյա, որոնք տապանի մէջ էին:

Երբ ջրհեղեղն անցաւ, Նոյը տապանից դուրս եկաւ եւ իւր ազատուելու համար շնորհակալութեան զոհ մատոյց Աստուծուն: Աստուած այն զոհն ընդունեց եւ խոստացաւ, որ այլեւս համաշխարհական ջրհեղեղ չի լինիլ եւ իւր խոստման նշան տուաւ ծիածանը, որ է ծիրանի գօտին:

9. ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԱԶԳԸ ԶՐՀԵՂԵՂԻՅ ՅԵՏՈՅ.

(Քամը անպատում է հօրը: Բաբելոնի աշտարակաշինութիւնը եւ ազգերի ցիրուցան լինելը: Կոապալտութիւն.)

Ջրհեղեղից յետոյ կարճ ժամանակի մէջ մարդիկ նորից մեղքի մէջ ընկան: Նոյը այգի տնկեց, եւ երբ խաղողը հասաւ, նորա հիւթից ըմպելիք պատրաստեց: Գինու զօրութիւնը չիմանալով, մէկ անգամ փոքր ինչ աւելի խմեց՝ հարբեցաւ եւ մերկ ընկաւ իւր վրանի տակ: Քամը տեսաւ իւր հօր մերկութիւնը եւ վատ կատակով պատմեց այն իւր եղբայրներին: Բայց Սէմ եւ Յաբէթ երբ լսեցին, իսկոյն գնացին իրանց հօր մօտ եւ վերարկուով ծածկեցին նորա մերկութիւնը: Նոյը Աստուծոյ հրամանով անիծեց Քամին նորա վատ վարմունքի համար, իսկ Սէմին եւ Յաբէթին օրհնեց եւ միանգամայն գուշակեց, թէ Փրկիչը յառաջ կըգայ Սէմի սերունդից:

Աստուծոյն պատգամը թողա՛յ պատգամը Բաբին.

Պատուեա՛ զհայր քո և զմայր, զի բարի լինիցի քեզ և երկայնակեաց լինիցիս 'ի վերայ երկրի:

Զրհեղեղից յետոյ մարդկային ազգը նորից բազմացաւ Նոյի երեք-որդիներից: Առաջ բոլոր մարդիկ միասին էին ապրում եւ մէկ լեզուով խօսում: Յեղի մէջ ամենից մեծը Նահապետ էր ասվում, որ փոքրերին սովորեցնում էր թէ ի՞նչպէս կեանք պէտք է վարել, կառավարում էր նրանց եւ արարիչ Աստուծուն զոհ էր մատուցանում: Բայց յետոյ, երբ չարագործութիւնք եւ խռովութիւնք աշխարհիս մէջ շատացան, միքանի ցեղեր խորհուրդ արին, թէ «մի այնպիսի քաղաք եւ աշտարակ շինենք, որի ծայրը մինչեւ երկինքը հասնի, մեզ համար փառք լինի եւ չցրուինք աշխարհիս երեսին»: Բայց Աստուած չթողեց որ այն շինութիւնն աւարտեն. շինողների լեզուն այնպէս խառնակեց, որ չէին կարող միմեանց խօսքերը հասկանալ: Ուստի թողին շինութիւնը եւ բոլոր աշխարհիս երեսին ցրուեցան: Այս կերպով զանազան ազգեր ձեւացան: Մարդկային սերունդները զանազան կողմեր ցրուելով՝ իրանց ազգակցութիւնը մոռացան: Իւրաքանչիւր սերունդ իւր համար գրեթէ նոր լեզու հնարեց, եւ Աստուծոյ վերայ նոր կարծիքներ ունեցաւ. նոցա մեծ մասը ճշմարիտ Աստուծուն մոռացան եւ սկսան Աստուած համարել այն ամեն բաները, որ իրանց օգուտ կամ միաս էին տալիս: Ոմանք սկսան երկրպագութիւն անել արեգակին, լուսնին եւ աստղերին, ոմանք եւս՝ կենդանիները, ծովը, եւ երկիրս Աստուծոյ տեղ էին ընդունում: Աստուածների մէջ ոմանց

մեծ էին համարում, միւսներին փոքր, ոմանց բարի, ոմանց եւս չար: Յետոյ սկսան ոսկուց, արծաթից, քարից եւ փայտից աստուածներ շինել եւ մեհաճանների մէջ դնելով՝ զոհ էին մատուցանում նոցա: Այնպիսի արձանները հետո էին կոչվում, եւ նոցա մատուցուած պաշտօնը հապաշտութիւն:

Այս անօրէնութիւնը տարածուեցաւ բոլոր աշխարհիս վերայ եւ գրեթէ բոլոր մարդիկ կռապաշտութեան մէջ ընկան:

Կապաշտութիւն արգելող Աստուծոյն պատգամը.

Մի արասցես քեզ զկուռս ըստ ամենայն նմանութեան, որ ինչ յերկինս 'ի վեր է, և որ ինչ յերկրի 'ի խոնարհ:

10. ԱՐՐԱՀԱՄ ԵՒ ԻՍԱՀԱԿ ՆԱՀԱՊԵՏՆԵՐԸ.

Մինչեւ բոլոր մարդիկ կռապաշտութեան մէջ ընկած էին, Սէմի սերունդից Աբրահամ անունով մէկ արդար եւ ուղղահաւատ մարդ կար: Աբրահամը Աստուծոյ հրամանով թողեց իւր հայրենիքը եւ գնաց բնակուեցաւ Քանանացոյ երկրի մէջ: Այնտեղ Աստուած քանի մի անգամ երեւացաւ նորան եւ յայտնեց՝ թէ նա Իսահակ անունով մի որդի պիտի ունենայ, որից մեծ ժողովուրդ պիտի յառաջանայ, որ Աստուծոյ ժողովուրդը կրկնուի, որովհետեւ նա իւր գէպի Աստուած ունեցած հաւատը հաստատ պիտի պահէ, եւ Ինքը Քանանացոյ երկիրը նրան պիտի տայ: Աստուած այն ժամանակն իսկ հրամայեց, որ Աբրա-

Համի բոլոր սերունդները թլփատուին, եւ ասաց թէ միայն նա կրհամարուի Իւր ժողովուրդը, որ թլփատուած կըլինի:

Աստուծոյ խոստմունքը կատարուեցաւ: Աբրահամը հարիւր տարեկան եղած ժամանակ Իսահակ որդին ծնաւ: Աբրահամը բոլոր սրտով սիրում էր իւր որդուն: Աբրահամի հաւատը եւ հնազանդութիւնը Աստուած մեզ իբրեւ օրինակ տուեց հետեւեալ կերպով. Մէկ անգամ Աստուած երեւեցաւ Աբրահամին ու ասաց՝ «Աբրահամ»: Աբրահամը պատասխանեց՝ «այստեղ եմ»: Աստուած ասաց՝ «վեր առ այդ քո միակ որդուդ՝ Իսահակին, որին դու սիրում ես, եւ բեր նորան Ինձ մատաղ—ողջակէզ այն սարի գլխին, որը ես ցոյց կըտամ քեզ»:—Միւս օրը առաւօտը կանուխ վերկացաւ Աբրահամը, էշը պատրաստեց, ողջակիզի համար փայտ կոտրեց, կապեց, առաւ հետը երկու ծառայ եւ իւր սիրելի որդի Իսահակին եւ գնաց Աստուծոյ ցոյց տուած տեղը: Նոքա երեք օր ճանապարհին էին: Երբ Աբրահամը հեռուից տեսաւ սարը, ասաց իւր ծառաներին. «Դուք այստեղ մնացէք, մեզի սպասեցէք, իսկ ես ու որդիս մինչեւ դիմացի սարը կերթանք, աղօթք կանենք ու կըգառնանք»:—Աբրահամը Իսահակին բարձեց փայտը. իսկ ինքն առաւ կրակն ու սուրը, եւ նոքա երկուսը գնացին միասին: Ճանապարհին Իսահակն ասաց Աբրահամին. «Հայր, ահա մենք ունինք փայտ եւ կրակ, բայց ողջակիզի ոչ իսարն ուր է»: Պատասխան տուաւ Աբրահամը. «Աստուած Ինքը կըպատրաստէ Իւր համար ողջակիզի ոչխարը, որ գեակ»: Եւ այնպէս երկուսը միասին շարունակում էին գնալը: Երբոր վեր ելան սարը, Աբրահամը սեղան շինեց, դարսեց փայտը, եւ Իսահակին կապելով դրաւ նորա վերայ: Յետոյ վեր առաւ սուրը եւ ձեռքը բարձրացրեց, որ մորթի Իսահակին: Բայց յանկարծ Աստուծոյ հրեշտակը ձայն տուաւ նորան երկնքից. «Աբրահամ, Աբրահամ մի

դիպչիր տղայիդ. հիմա հասկացայ, որ աստուածալիւթ մարդ ես, եւ Իմ սիրոյս համար քո միակ որդուդ չխնայեցիր»: Աբրահամը իւր շուրջը նայեցաւ եւ տեսաւ, որ նորանից ոչ հեռու մի ոչխար կախուած է ծառից: Աբրահամը սառաւ նրան եւ զոհեց Աստուծուն: Սորա վերայ Աստուծոյ հրեշտակը միւս անգամ էլ ասաց Աբրահամին. «այսպէս է ասում Տէրը, որովհետեւ դու հնազանդուեցիր Իմ հրամանին, օրհնելով կ'օրհնեմ քեզ եւ բազմացնելով կըբազմացնեմ քո սերունդը, ինչպէս երկնքի աստղերը եւ ծովի աւազը: Քո սերունդից յառաջ կըգայ աշխարհի Փրկիչը»:—Սորանից յետոյ Աբրահամն ու Իսահակը դարձան ծառաների մօտ եւ այնտեղից իրանց տունը:—Նոյն խոստմունքը Աստուած կրկնեց Իսահակին եւ նորա որդի Յակոբին, որ Իսրայէլ կոչուեցաւ, որ եւ աւելի արժանաւոր եղաւ Աստուծոյ օրհնութեանը, քան թէ նորա մեծ եղբայր Եսաւը:

11. ՅԱԿՈԲ ՆԱՀԱՊԵՏԻ ՈՐԴԻՔԸ.

Աբրահամի թոռը՝ Յակոբը, տասներկու որդի ունէր: Հայրն ամենից աւելի սիրում էր կրտսեր որդի Յովսէփին եւ կարեց նրան գեղեցիկ ծաղկեայ շորեր, իսկ եղբայրները ատում էին Յովսէփին եւ չէին ուզում նորա հետ քաղցրութեամբ խօսել: Յովսէփը երկու երազ տեսաւ եւ պատմեց իւր եղբայրներին: Նա ասաց նրանց. «Լսեցէ՛ք իմ տեսած երազը. ինձ թւում էր, թէ մէկ դաշտում որայ էինք կապում. իմ որայս կանգնած էր ուղիղ. իսկ ձեր որայները պատեցին իմ որայս եւ երկրպագութիւն տուին նորան»:—Եղբայրներն ասացին. «Միթէ մեր վերայ թագաւոր պիտի լինիս դու կամ պիտի տիրես մեզ»: Միքանի

օրից յետոյ Յովսէփը իւր հօրն ու եղբայրներին միւս երազը պատմեց: «Երազումս, ասաց նա, ինձ երեւցաւ, իբրեւ թէ արեգակը, լուսինը եւ տասնութեկ աստուծոք ինձ երկրպագում էին»: Այս անգամին հայրն էլ յանգիմանեց նորան, ասելով. — «Այդ ի՞նչ երազ է, մի՞թէ ես, մայրդ ու եղբայրներդ երկրպագուն թիւն պիտի անենք քեզ»: — Եղբայրներն աւելի չարացան Յովսէփի վերայ այս երազների համար:

Մէկ անգամ Յակոբի որդիքն արածացնում էին խաշները, իսկ Յովսէփը տանն էր մնացել: Հայրն ասաց նրան. «Գնա՛, տես՛, առո՞ղջ են արդեօք եղբայրներդ եւ մեր խաշները, եւ համբաւ բեր ինձ»: Յովսէփը գնաց եւ դաշտում մոլորուեցաւ: Այնտեղ մի մարդ գտաւ նորան եւ հարցրեց. «Ի՞նչի ես ման գալիս» (որոնում): — Յովսէփը պատասխանեց. «Ես իմ եղբայրներին եմ ման գալիս, ասա՛ ինձ, ո՞ր են արածացնում նոքա»: Անծանօթ մարդն ասաց նրան. «Նոքա այստեղ չեն. ես լսեցի որ նոքա ասացին, թէ հեռանանք այստեղից»: Եւ նա ցոյց տուեց նրան, թէ ո՞ր կողմն էին գնացել նորա եղբայրները: Երբ Յովսէփը գտաւ եղբայրներին եւ մօտենում էր նրանց, նոքա սկսեցին մէկ մէկու ասել. «ահա գալիս է երազատեօր. եկէք սպանենք նրան եւ տեսնենք, թէ ի՞նչպէս պիտի կատարուին նորա երազները»: — Ռուբէնը՝ որ մեծ եղբայրն էր, ասաց. «Ձէ՛, եղբայրներ, ինչո՞ւ սպանենք նորան. ինչո՞ւ մեր ձեռքերը թաթախենք նորա արիւնի մէջ. աւելի լաւ է ձգենք նորան այս անջուր փոսի մէջ. թող երթայ ինքն իրան մեռնի»: Նորա միտքն այն էր, որ յետոյ հանէ Յովսէփին նոյն տեղից ու հօր ձեռքը հասցնէ: Երբ Յովսէփը մօտեցաւ եղբայրներին, սոքա հանեցին նորա ծաղկեայ շորերը եւ գցեցին նրան փոսի մէջ: Յետոյ նստեցին հաց ուտելու: Յանկարծ տեսան, որ գալիս են վաճառականներ, որոնք ուղ-

տերով ապրանք էին տանում Եգիպտոս: Յուդան ասաց իւր եղբայրներին. «Յովսէփին սպանելուցը մեղ ի՞նչ օգուտ. ինչեւիցէ նա մեր եղբայրն է. եկէ՛ք ծախենք նորան

այս վաճառականներին»: Այդ միջոցին Ռուբէնը այնտեղ չէր: Եղբայրները լսեցին Յուդայի խօսքին, Յովսէփին հանեցին փոսից եւ քսան դահեկանով ծախեցին նոյն վաճառականներին: Երբ վաճառականները Յովսէփին տարան, եկաւ Ռուբէնը: Նա չգտաւ Յովսէփին փոսի մէջ եւ ասաց եղբայրներին. «Յովսէփը այնտեղ չէ, այժմ ո՞ր կողմն էս»: Եղբայրները մորթեցին մի ուլ, նորա արիւնով թրջեցին Յովսէփի շորերն ու այն հօրը ուղարկելով, հրամայեցին ասել. «այս շորերը մենք գտանք դաշտի մէջ. տես, արդեօք սա Յովսէփինը չէ՞»: Յակոբն իսկոյն ճանաչեց այն եւ տրտմութիւնից աղաղակեց. «Ո՛հ, այս իմ զաւակիս

շորերն է. չար գաղանի մէկը կերել է Յովսէփին, չար գաղանը պատառել է Յովսէփիս:—Եւ նա իսկոյն պատառեց իւր հագուստը, ու նորա տեղ հագաւ քուրձ, այսինքն ձիու մազից հիւսած հաստ շոր, որ մեծ սուգի ու տրամութեան նշան էր: Աղբիւրի պէս աչքերից արտասուներ էր թափում ու ասում. «Թողէ՛ք որ ես եւս այս սուգովս գերեզման մտնեմ, որդուս մօտ հրթամ»:

Վաճառականները Յովսէփին Եգիպտոս տարան եւ այնտեղ ծախեցին Պետափրէս անունով հարուստ իշխանին, որ Եգիպտոսի թագաւորի մեծամեծներից մէկն էր եւ միանգամայն դահճապետ ու բանտերի գլխաւոր վերակացու: Բայց Աստուած օգնում էր Յովսէփին եւ նա անուանի եղաւ բոլոր Եգիպտոսում, իբրեւ երազների քաջ մեկնող:

12. ՅՈՎՍԷՓԸ ԲԱՆՏՈՒՄԸ.

Սկզբում Յովսէփը կենում էր Պետափրէսի տանը իբրեւ ծառայ եւ ինչ որ հրամայում էին—ամենն էլ սիրով կատարում էր: Յետոյ Պետափրէսը տեսնելով, որ Յովսէփը հաւատարիմ, աչքաբաց ու շնորհալի տղայ է, սիրեց նրան եւ բոլոր իւր տան կառավարութիւնը նորան յանձնեց. Աստուած էլ Յովսէփի պատճառով օրհնեց Եգիպտացու տունը: Բայց Յովսէփը գեռ չէր մոռացել եղբայրների հասցրած վիշտը, եւ ահա մի նոր դժբախտութիւն հասաւ վրան:

Պետափրէսի չար կինը մի օր գանգատուեց իւր մարդուն, իբրեւ թէ Յովսէփը անհաւատարիմ է դէպի նա. եւ Պետափրէսը, առանց գործի իսկութիւնն իմանալու,

Յովսէփին գրեց բանտը: Բայց Աստուած այստեղ էլ չթողեց Յովսէփին: Բանտապետն այնպէս սիրեց Յովսէփին, որ բանտի բոլոր կալանաւորներին նորա ձեռքը յանձնեց եւ այնտեղի բոլոր գործերը նորան էր կատարել տալիս: Նոյն միջոցին, երբ որ Յովսէփը բանտումն էր, թագաւորի իշխաններից երկու հոգի բերին այնտեղ: Նոցանից մէկը թագաւորի տակառապետն էր, այսինքն գինիների վերակացու, եւ միւսը մատակարարը, այսինքն սեղանի կամ կերակուրների վերակացու: Սոցա արածը երեւի մի ծանր բան էր, որ ամբողջ տարի մնացին բանտում: Մի օր Յովսէփը տեսաւ, որ սոքա երկուսն էլ շփոթուած, երեսները կախած նստած են, հարցրեց նոցա. «Ի՞նչ է պատճառը, որ այսօր այդպէս տրտում էք»:—Չարմանալի երազներ տեսանք, ասացին նոքա, եւ մէկը չկայ, որ նոցա մեկնութիւնը տայ մեզ:—Յովսէփն ասաց նոցա. «Մի՞թէ չգիտէք որ մեկնութիւնը Աստուծոյ ձեռին է, բայց պատմեցէք ինձ»:

Տակառապետն ասաց. «Ինձ երեւեցաւ որ դիմացս խաղողի մի որթ կայ: Որթի վրայ էլ երեք հատ կանանչ ճիւղ եւ ճիւղերի վերայ հասած խաղող: Իմ ձեռքումն էլ կար Փարաւոն թագաւորի բաժակը, խաղողը ճմլում էի բաժակի մէջ եւ տալիս էի թագաւորի ձեռքը»: Յովսէփն ասաց նորան. «Երեք ճիւղերը—երեք օր է. երեք օրից յետոյ Փարաւոնը յետ կը գարձնէ քեզ քո պաշտօնը, որ առաջուայ պէս Փարաւոնի բաժակը իւր ձեռքը տաս: Եւ երբ որ յաջողութեան մէջ լինիս, դու էլ ինձ միտդ բեր եւ այս բանտիցը ազատիր. ես ոչինչ յանցանք չեմ արած»:—Երբոր Յովսէփը մեկնեց տակառապետի երազը, մտաւարարն էլ ասաց. «Նս տեսայ երազումն, որ գլխիս վերայ դրած ունէի երեք զամբիւղ. վերին զամբիւղումն էին թագաւորի սիրած ամեն տեսակ կերակուրներ եւ

Թռչուններն ուտում էին նրանցից»։—Յովսէփը պատասխանեց. «Երեք զամբիւղը—երեք օր է. երեք օրից յետոյ Փարաւոնը քո գլուխը կը վերցնէ վրայիցդ, մարմինդ կախ կը թալ փայտի վրայ եւ Թռչունները քո միսը կուտեն»։ Ինչպէս ասաց Յովսէփը, այնպէս էլ եղաւ։ Երրորդ օրը Փարաւոնի ծննդեան տարեգարձն էր. ուստի եւ իւր ծառաների համար մեծ հանգէս կատարեց պալատում։ Միտը եկան տակառապետն ու մատակարարը.—հրամայեց, որ տակառապետին իւր առաջուկ պաշտօնը տրուի, իսկ մատակարարը փայտի վրայ կախուի։ Բայց տակառապետը մոռացաւ Յովսէփին, որ այլեւս երկու տարի մնաց բանտում։

13. ՅՈՎՍԷՓԻ ՓԱՌՔԸ.

Պատահեց որ Փարաւոնը երկու երազ տեսաւ։ Նրան երեւեցաւ իբր թէ կանգնած է գետի եզերքին։ Գետի միջից դուրս եկան եօթն գեղեցիկ եւ պարարտ կովեր եւ արածում էին ամիում։ Նոցանից յետոյ նոյն գետից դուրս եկան ուրիշ եօթն կովեր, բայց այնպէս նիհար, որ նոցա նման նա երբէք չէր տեսել, եւ կանգնեցան նոյն կովերի մօտ։ Եւ այն նիհար կովերը պարարտ կովերին կերան։ Փարաւոնը զարթեցաւ, բայց կրկին քնեց։ Յետոյ դարձեալ մի ուրիշ երազ տեսաւ. իբր թէ մէկ փունջ ցորենի վրայ եօթն հատ լիք եւ գեղեցիկ հասկեր կային. նոցա մօտ դուրս եկան եօթն հատ էլ վտիտ եւ չոր հասկեր, եւ այս վտիտ հասկերը կերան այն եօթն լիք հասկերին։ Փարաւոնը զարթեցաւ։ Առաւօտուն վաղ կանչել տուաւ իւր բոլոր իմաստուններին եւ նոցա պատմեց երազները. բայց ոչ ոք չկարողացաւ նոցա մեկնութիւնը տալ։ Այն ժամանակ

տակառապետն ասաց նորան. «Եգիպտոսում կայ մի ծառայ, Յովսէփ անունով։ Եբրայեցի երիտասարդ, որ երազ մեկնել լաւ գիտէ»։ Թագաւորը հրամայեց, որ իւր մօտ բերեն նորան։ Երբ Յովսէփն եկաւ, թագաւորն ասաց. «Ես երազ տեսայ, բայց մարդ չկայ, որ մեկնէ ինձ. իսկ քեզ համար ասում են, ինչ երազ որ լսես, կարող ես մեկնել»։ Յովսէփը պատասխան տուաւ. «Առանց Աստուծոյ կարելի չէ յաջող ու ճշմարիտ մեկնութիւն տալ տէրութեանդ երազին»։ Երբ որ Փարաւոնը պատմեց իւր երազները, Յովսէփը ասաց. «Տէր արքայ, քո տեսած երկու երազդ էլ միեւնոյն նշանակութիւնն ունին. եօթն գէր կովեր եւ եօթն լիք հասկեր՝ եօթն առատութեան տարի են, նոյնպէս եւ եօթն նիհար կովեր ու եօթն վտիտ հասկեր սուրի տարիներ են։ Այդ երազներով Աստուած քեզ յայտնում է, թէ ի՞նչ պիտի անէ, այսինքն թէ առաջ եօթն տարի շարունակ առատութիւն կը լինի, յետոյ նոցա կը յաջորդեն եօթն սուրի տարիներ։ Աւրեմն մէկ իմաստուն ու խոհեմ մարդ պիտի ընտրես եւ բոլոր Եգիպտոսի վերայ կառավարիչ կարգես։ Թող նա առատութեան տարիներին ցորեն հաւաքէ եւ սուրի տարիներին Եգիպտացոց վերայ ծախէ, որպէսզի ժողովուրդը սովամահ չլինի»։ Յովսէփի տուած մեկնութեան եւ խորհրդին շատ հաւանեցաւ Փարաւոնը եւ ասաց Յովսէփին. «Քեզանից իմաստուն, քեզանից խոհեմ մարդ ես չունիմ. ես քեզ կը դնեմ գլուխ բոլոր Եգիպտոսի վերայ, ամեն մարդ հնազանդ կը լինի քո հրամանին. եւ ես միայն թագաւորական ակօղովս բարձր կը լինեմ քեզանից»։ — Փարաւոնը իւր ձեռքից հանեց մատանին եւ հագցրեց Յովսէփի մատին, նմանապէս բեհեզեայ շոր հագցրեց, վզին ոսկի մանեակ կախեց. նստեցրեց նորան արքունի կառքի մէջ եւ նորա առջեւից մու-

նետիրը կանչում էր. «Երկրպագեցէ՛ք, սա է երկրի հայրը»։ Այն ժամանակ Յովսէփը երեսուն տարեկան էր։

14. ՅՈՎՍԷՓԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ ԴԱԼԻՍ ԵՆ ԵԳԻՊՏՈՍ.

Քաջաւորի երազները կատարուեցան։ Հասան առա-
տութեան եօթն տարիներ։ Յովսէփը անչափ ցորեն ժողո-
ւեց եւ գիղեց ամեն քաղաքներում։ Սովի տարիներն էլ
հասան։ Յովսէփն սկսեց ցորեն ծախել։ Քաղցածութիւնը
տիրեց նաեւ Քանանացոց երկրին, ուր կենում էր Յով-
սէփի հայրը։ Յակոբն ասաց իւր որդոյը. «Ես լսեցի, որ
Եգիպտոսում ցորեն է ծախւում. գնացէ՛ք այնտեղ եւ
գնեցէ՛ք, որ քաղցածութիւնից չմեռնինք»։ Յովսէփի տասն
եղբայրները հաւաքուեցան ու գնացին Եգիպտոս, միայն
Բենիամինը մնաց հօր մօտ տանը։ Երբոր եղբայրները հա-
սան Եգիպտոս, նոցա բերին Յովսէփի առաջ։ Նոքա խո-
նարհ երկրպագեցին նորան, բայց չճանաչեցին. իսկ Յով-
սէփը ճանաչեց նոցա եւ իսկոյն միտը բերեց իւր տեսած
երազները։ Յովսէփը հարցրեց նոցա. «Ո՞րտեղից էք գալիս։»
Նոքա պատասխան տուին. «Քանանացոց երկրից։» «Ի՞նչ
յրտես էք, ասաց նա. դուք եկել էք իմանալու, թէ ի՞նչ է լի-
նում Եգիպտոսի երկրում»։—«Ո՛չ, տէր», պատասխանեցին
եղբայրները, մենք ցորեն գնելու ենք եկել. ամենքս էլ մէկ
մարդու որդի՝ խաղաղ ու հանդարտ մարդիկ ենք, մենք
տասներկու եղբայր էինք. մեզանից մէկը կորաւ, իսկ
փոքրը մնաց տանը հօր մօտ»։—«Եթէ դուք ճշմարիտն էք
խօսում, ասաց նա, ձեզանից մէկին ուղարկեցէք տուն,
թող նա բերէ ձեր փոքր եղբօրը. իսկ միւսներդ իբրեւ
գերի կըմնաք ինձ մօտ»։ Նա հրամայեց նրանց բանտը
տանել։ Բայց երրորդ օրը Յովսէփն ասաց նոցա. «Ես առ-
տուածալախ մարդ եմ եւ չեմ ուզում որ ձեզ անիրա-

ւութիւն լինի. ուրեմն թէ որ դուք անլնաս ու անմեղ
մարդիկ էք, այսպէս արէք. թող ձեզանից միայն մէկը
մնայ բանտի մէջ, իսկ դուք ձեր առած ցորենը տարէք
տուն եւ ապա ձեր կրտսեր եղբօրը բերէք ինձ մօտ, որ ի-
մանամ թէ ճշմարիտ է ձեր խօսքը. իսկ առանց նորան
ինձ չերեւաք»։—Նա հրամայեց նոցա առջեւ Շմաւոնին
կապել, յետոյ պատուիրեց, որ նոցա պարկերը ցորենով
լցնեն ու բերած փողերն էլ ամեն մէկինն իր պարկի մէջ
դնեն թաքուն։ Եւ եղբայրներն սկսեցին մէկմէկու ասել.
«Աստուած մեզ պատժում է մեր եղբօր դէմ արած մեղ-
քի համար. մենք տեսնում էինք նորա նեղութիւնը եւ
ուշ չէինք դարձնում նորա աղաչանքին»։ Ռուբէնն էլ վրայ
բերաւ, թէ «մտերնիդ չէ՞, որ ասում էի, թէ այդ մանուկի
դէմ մեղք մի գործէք, եւ դուք ինձ չլսեցիք. եւ ահա
այժմ մենք ենք տանջւում»։ Նոքա այսպէս խօսում էին
եւ չգիտէին, որ Յովսէփը նոցա ամեն ասածը հասկանում
էր, որովհետեւ նոցա հետ թարգմանով էր խօսում։ Յով-
սէփը հեռացաւ նոցանից եւ լաց էր լինում։ Եղբայրները
տրտմութեամբ լցուած ուղեւորուեցան դէպի տուն։ Ճանա-
պարհին երբ որ իջեւանեցան, նոցանից մէկը բաց արեց
իւր պարկը եւ իւր փողերը տեսաւ նորա մէջ։ Նա այդ
պատմեց եղբայրներին. նոքա եւս իրանց պարկերում
միեւնոյնը գտան։ Նոքա զարմացած մէկմէկու առում
էին. «Այս ինչ փորձանք է բերում Աստուած մեր գլխին»։
Երբ նոքա հասան տուն եւ ինչ որ Եգիպտոսում պատահել
էր նոցա հետ՝ պատմեցին, Յակոբը շատ տրտմեցաւ եւ ասաց.
«Ի՞նչ ինձ անդաւակ թողեցիք. Յովսէփը չկայ. Շմաւոնը չկայ,
հիմա Բենիամինին էլ ուզում էք տանել. այս ամեն փորձանք-
ներն ինձ համար էին պահուած։ Զէ, Բենիամինին չեմ ար-
ձակիլ. թէ որ ճանապարհին հիւանդանայ կամ բան պա-
տահի, լալով ողբալով գերեզման պիտի իջնեմ»։

15. ՅՈՎԱՆՔԻ ԵՂԵԱՅՐՆԵՐԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԱԼՈՒՍՏՆԵ
ԵԳԻՊՏՈՍ.

Երբոր Եգիպտոսից բերած ցորենը հատաւ, Յակոբն ասաց իւր որդոցը. «Գնացէ՛ք էլ ի Եգիպտոս եւ, եթէ կարելի է, գնեցէ՛ք ցորեն»: Նոքա ասացին. «Եգիպտոսի իշխանը հրամայեց մեզ, որ առանց Բենիամինի չերեւանք նորա աչքին. ուստի թէ որ Բենիամինին կըտաս՝ կերթանք, ապա թէ ոչ՝ պէտք է առանց հացի մնանք ու ամենքս քաղցածութիւնից մեռնենք»: Յակոբն ասաց. «Ի՞նչ հարկ կար Եգիպտոսի իշխանին ասելու, որ մէկ ուրիշ եղբայր էլ ունիք»: Նոքա պատասխանեցին. «Ի՞նչ անէինք, բան չթողեց որ չհարցնէր. «ո՞ւմ որդիք էք, ձեր հայրը ո՞րք է, ուրիշ եղբայր էլ ունի՞ք». ո՞ւմ մտքիցը կանցնէր, որ նա պէտք է ասէր մեզ. թէ գնացէ՛ք ձեր եղբօրն էլ այստեղ բերէ՛ք»: Յուդան ասաց. «Արձակի՛ր Բենիամինին ինձ հետ. ես երաշխաւոր եմ նորա համար: Եթէ ես նորան յետ չբերեմ, թող նորա յանցանքը իմ վերայ լինի բոլոր իմ կեանքում»: Այն ժամանակ Յակոբն ասաց. «Եթէ այդպէս է՝ եկէ՛ք այսպէս արէք. հետեւնիդ ընծաներ տարէք Եգիպտոսի իշխանին մեր երկրի բերքերիցը՝ ռետին (անուշահամ ու անուշահոտ իւղ), մեղր՝ խունկ եւ ընկոյզ. եւ պարկերումդ գտած փողերն էլ յետ դարձրէք նորան»: Եղբայրները հաւաքուեցան ու ճանապարհ ընկան: Երբ նոքա եկան Յովսէփի մօտ, նա իւր ծառաներին հրամայեց, որ նրանց տանի տուն: Եղբայրները վախեցած մէկմէկու ասում էին. «Մեզ անպատճառ կըմեղադրեն մեր պարկերումը գտած փողերի համար եւ գերիի պէս կը պահեն իրանց մօտ»: Նոքա ասացին հազարապետին. «Երբ մենք վերադառնում էինք Եգիպտոսից՝ ահա ինչ պատահեց մեզ՝ մե՛ք մեր պարկերում գտանք այն փո-

ղերը, որ մենք վճարել էինք ցորենի համար»: Բայց նա ասաց նոցա. «Մի՛ վախենաք, հանգիստ կացէք. Աստուծո՛ւ ինքը յետ է դարձրել ձեզ ձեր փողերը. ես ամենն ստացել եմ, ինչպէս հարկն էր»: Շուտով նմանին էլ բերին նոցա մօտ: Եղբայրներն իմացան, որ իշխանի տանը պիտի ճաշ ուտեն ու պատրաստեցին իրանց ընծաները: Կէսօրին, երբոր Յովսէփը տուն եկաւ, իրանց հետ բերած ընծաները մատուցին նրան ու ընկան երկրպագութիւն արին: Հարցրեց Յովսէփը. «Ի՞նչպէս էք. ի՞նչպէս է, առո՛ղջ է ձեր ծերունի հայրը»:—Ողջ ու առողջ է քո ծառադ՝ մեր հայրը,—պատասխան տուին նոքա: Յովսէփը տեսաւ Բենիամինին ու հարցրեց. «Այս է ձեր փոքր եղբայրը, որ ինձ մօտ պիտի բերէիք. Աստուծոյ ողորմութիւնը վրադ լինի, որդեակ»: Այստեղ Յովսէփը շուտ հեռացաւ, որովհետեւ աչքերն արդէն լցուած էին արտասուքով. նա մտաւ միւս սենեակը եւ այնտեղ լաց եղաւ: Յետոյ երեսը լուաց, սիրտը ամուր բռնեց, դուրս եկաւ եւ ասաց. «Կերակուր բերէ՛ք»: Կերակուրները բերին ու իրան առանձին տուին, եղբայրներին առանձին, նորանց հետ ճաշող եգիպտացիներին էլ առանձին: Յովսէփն ինքը յատկացրեց եղբայրների համար տեղերը. նոցա նստացրեց աւագութեան կարգով: Այդ զարմացրեց եղբայրներին: Յովսէփը իւր սեղանից էր ուղարկում նոցա կերակուր եւ Բենիամինին հինգ անգամ աւելի էր տալիս, քան թէ ուրիշներին. այսպէս եղբայրները կերան ու խմեցին նորա մօտ: Ծանապարհ ձգելիս, Յովսէփը հրամայեց որ նոցա պարկերը ցորենով լցնեն ու գնեն նոցա մէջ ցորենի համար բերած փողերն էլ. իսկ Բենիամինի պարկի մէջ, բացի փողերից, հրամայեց դնել իւր արծաթէ սկիհն էլ:

16. ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ ՃԱՆԱԶԵՅԻՆ ՅՈՎՍԷՓԻՆ.

Երբոր եղբայրները փոքր ինչ հեռացան քաղաքից, Յովսէփն ուղարկեց նոցա ետեւից իւր հազարապետին: Հազարապետը հասնելուն պէս՝ սկսաւ սաստկութեամբ խօսել նոցա հետ. «Ինչո՞ւ բարութեան փոխարէնը չարութեամբ էք հատուցանում: Ինչո՞ւ գողացաք իմ տիրոջս արծաթէ սկիհը»: Եղբայրները սարսափեցան ու ասացին. «Այդ ինչ խօսքեր են, որ լսում ենք, տէ՛ր. քա՛ւ լիցի, որ մենք այդպիսի բան անենք: Մեր միջից ում մօտ որ գտնուի սկիհը՝ թող նա մահապարտ լինի, իսկ մենք ամենքս էլ գերի լինինք մեր տիրոջը»:— «Ոչ, ասաց հազարապետը, ում մօտ որ գտնուի սկիհը, թող նա լինի ինձ գերի, միւսները յանցանք չունին»: Նոքա բաց արին իրանց պարկերը. Հազարապետը մեծից մինչեւ փոքրի պարկերը նայելուց յետոյ, սկիհը գտաւ Բենիամինի պարկի մէջ: Սարսափը տիրեց եղբայրներին: Ահուգողով նոքա էլի յետ դարձան քաղաք: Յովսէփը դեռ եւս տանն էր: Ամենքը գնացին Յովսէփի մօտ ու երեսի վրայ ընկնելով երկրպագութիւն անեցին: Յովսէփն ասաց նոցա. «Ի՞նչ է այդ ձեր արածը»: Յուդան պատասխան տուաւ. «Ի՞նչ պիտի ասենք մեր տիրոջը, ի՞նչ պատասխան տանք, ինչո՞վ կարող ենք արդարանալ: Աստուած մեր մեղքերի համար պատժում է մեզ: Ահա ամենքս էլ քո գերիներն ենք, թէ մենք եւ թէ նա, որի մօտ գտնուեցաւ սկիհը»: Բայց Յովսէփն ասաց. «Քա՛ւ լիցի, որ ես այդպիսի բան անեմ: Ում մօտ որ գտնուեցաւ սկիհը, նա միայն լինի իմ գերիս, իսկ դուք բարով գնացէք ձեր հօր մօտ»: Այն ժամանակ Յուդան սկսեց աղաչել, որ նա այդ չանէ: «Թէ որ հիմա երթունք մեր հօր մօտ, ասում էր նա, եւ ժեզ հետ չլինի մեր փոքր եղբայրը՝ տրտմութիւնից իսկոյն կըմեռնի ծերունին: Ես երաշխա-

ւոր եղայ հօրս Բենիամինի համար, ու ասացի նորան, որ եթէ յետ չբերեմ երեխային, յանցաւոր լինիմ բոլոր իմ կեանքում»: Եւ ի՞նչպէս երեւամ հօրս: Ոչ, ես չեմ կարող հօրս չարչարանքն ու մահը տեսնել»: Չկարողացաւ Յովսէփը այլեւս դիմանալ: Նա բարձրաձայն լաց եղաւ եւ ասաց. «Ես Յովսէփն եմ. յիշաւի մինչեւ հիմա կենդանի է հայրս»: Եղբայրներն այնպէս շփոթուեցան, որ չկարողացան մի խօսք էլ ասել: «Մօտ եկէ՛ք», ասաց Յովսէփը: Նոքա մօտ եկան: Նա կրկնեց. «Ես ձեր այն Յովսէփ եղբայրն եմ, որին դուք ծախեցիք. բայց մի տրտմիք ինձ ծախելու համար, որովհետեւ Աստուած ինձ ուղարկեց այստեղ, որ ձեր փրկութեան պատճառ լինիմ: Շուտ արէ՛ք, գնացէք իմ հօրս մօտ եւ պատմեցէք նորան իմ փառքի մասին ու ասացէք՝ ահա թէ ինչ է ասում քո որդի Յովսէփը. «Աստուած ինձ բոլոր Եգիպտոսի տէր կարգեց. եկ ինձ մօտ, մի՛ ուշանար: Դու կըբնակուիս ինձ մօտ: Ես կըկերակրեմ քեզ, որովհետեւ էլի հինգ տարի սույ կըլինի»: Յետոյ իւր եղբօր Բերիամինի վզովը փաթաթուեցաւ ու լաց եղաւ. Բենիամինն էլ գրկում էր նորան ու լաց էր լինում: Յովսէփը միւս եղբայրներին էլ համբուրում էր եւ նրանց գրկելիս լաց էր լինում: Նոքա էլ սիրտ արին եւ սկսեցին խօսիլ Յովսէփի հետ: Նա շորեր պարգեւեց նոցա, իսկ հօրն ընծաներ ու կառքեր ուղարկեց, որ գայ: Յովսէփը եղբայրներին ճանապարհ գցելիս ասաց. «Ճանապարհին չվիճէ՛ք»:

17. ՅԱԿՈԲԻ ԵԳԻՊՏՈՍ ՏԵՂԱՓՈԽԻԼԸ.

Եղբայրներն եկան տուն եւ ասացին իրանց հօրը. «Յովսէփը կենդանի է: Եգիպտոսի թագաւորը իւր ամբողջ երկրի վերայ իշխան կարգեց նորան: Յակոբը սրտի

ուրախութիւնից չէր ուզում հաւատալ. բայց երբոր Յովսէփի ուղարկած կառքերն ու ընծաները տեսաւ, նորից երիտասարդանալու պէս կենդանացաւ ծերունին: «Եթէ յիրաւի Յովսէփ որդիս դեռ կենդանի է, ասաց նա՝ սորանից մեծ ուրախութիւն չի կարող լինել ինձ համար. ուրեմն քանի որ չեմ մեռած՝ գնամ տեսնեմ նորան»: Եգիպտոս գնալուց առաջ Յակոբը Աստուծուն զոհ մատոյց: Աստուած տեսիլքով յայտնուեցաւ Յակոբին ու ասաց. «Մի վախենար, գնա՛ եգիպտոս: Ես ինքս կըգամ քեզ հետ Եգիպտոս, եւ ինքս դարձեալ կըհանեմ քո ազգատոհմը այն տեղից: Յովսէփը իւր ձեռքով կըփակէ քո աչքերը»: — Յակոբը իւր հետ Եգիպտոս տարաւ իւր բոլոր որդոց, թոռանց, բոլոր խաչները եւ իւր բոլոր ստացուածքը: Յովսէփն իսկոյն կառքը պատրաստել տուաւ եւ իւր հօր առաջը դուրս եկաւ: Մօտը հասնելուն պէս վզովը փաթաթուեցաւ ու բարձր ձայնով լաց եղաւ: Հայրն էլ ասաց արտասուելով. «Այսուհետեւ սիրով կըմեռնիմ, որովհետեւ տեսայ որ դու կենդանի ես»: Ինքը Փարաւոնն էլ կամեցաւ տեսնել Յովսէփի հօրը եւ եղբայրներին: Երբ նոքա ներկայացան թագաւորին, հարցրեց նոցա. «Ձեր գործն ի՞նչ է»: Նոքա պատասխան տուին. «Մենք ոչխարների հովիւ ենք. եկել ենք այս երկրի մէջ ընակուելու, որովհետեւ Քանանացոց երկրումը սաստիկ սով է»: — Նա ասաց Յովսէփին. «Եգիպտացոց աշխարհը բաց է քո առաջ, երկրի ամենալաւ տեղումը ընակեցրո՛ւ հօրդ ու եղբայրներիդ»: Յետոյ թագաւորը հարցրեց Յակոբին. «Քանի՞ տարի են քո կենաց օրերը»: Յակոբը պատասխանեց. «Հարիւր երեսուն տարեկան եմ. սակաւ եւ դժուարին են կեանքիս օրերը»:

Յակոբ նահապետը տասն եւ եօթն տարի կացաւ Եգիպտոսի մէջ: Երբոր տեսաւ, որ մահուան ժամանակը մօտեցել է, կանչեց Յովսէփին եւ ասաց նորան. «Երբոր ես մեռ-

նեմ. չթաղես ինձ Եգիպտոսում. ես կամենում եմ իմ հայրերի հետ ննջել, դուրս տա՛ր ինձ Եգիպտոսից եւ նոցա գերեզմանումը թաղի՛ր»: Յովսէփը պատասխանեց. «Խօսքդ կըկատարեմ»: Յակոբն ասաց. «Երգուի՛ր ուրեմն»: Յովսէփը երգուեցաւ: Մեռնելուց առաջ Յակոբը օրհնեց իւր բոլոր որդոցը, Յուդայի համար մարգարէացաւ, թէ նորա սերունդներից չեն պակասիլ թագաւորներ, մինչեւ որ չգայ Փրկիչը: Յետոյ պառկեցաւ իւր մահճի վերայ եւ վախճանեցաւ: Յովսէփն ընկաւ իւր հօր երեսին, համբուրեց ու լաց եղաւ: Յակոբի բոլոր որդիքը հաւաքուեցան եւ ինչպէս հայրը պատուիրել էր՝ այնպէս էլ արեցին. տարան Քանանացոց երկիրը եւ այնտեղ թաղեցին: Հօրը մեռնելուց յետոյ եղբայրներն ասացին. «Ի՞նչ պիտի անենք, եթէ Յովսէփը ոխ պահելով իւր սրտի մէջ՝ կամենայ մեզանից վրէժ առնել այն չարութիւնների փոխարէն, որ մենք գործեցինք նորա դէմ»: Ուստի սիրտ արին, մարդ ուղարկեցին Յովսէփի մօտ ասելու, թէ «մեր հայրը մեռնելիս պատուիրեց, որ թողութիւն խնդրենք քեզանից. ուրեմն ների՛ր մեզ մեր յանցանքը»: Լաց եղաւ Յովսէփը այդ սրտաշարժ մեղայի վերայ: Նա կանչեց իւր եղբայրներին եւ ասաց. «Ես վրէժս չեմ առնիլ ձեզանից. ես վախեցում եմ Աստուծուց: Դուք ուզեցիք ինձ չարիք անել, բայց Աստուած ինձ բարիք կամեցաւ, որ ժողովուրդի այսքան բազմութիւնը ազատուի մահից: Ուրեմն մի՛ վախենաք. ես կըկերակրեմ ձեզ եւ ձեր որդոցը»:

18. ՀՐԷԱՅՔ ԵԳԻՊՏՈՍԻՄ.

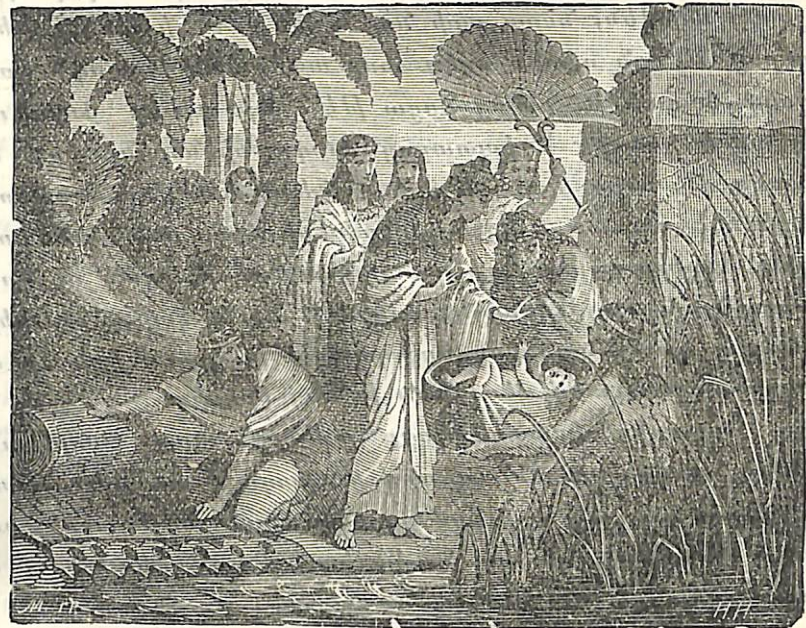
Յակոբի մեռնելուց յետոյ քիչ ժամանակի մէջ նորա ցեղը բազմացաւ եւ մի ազգ յառաջացաւ, որ Եբրայեցի, Հրէայ եւ Իսրայէլացի էր կոչւում: Այն ազգը տասներկու

ցեղ բաժանուեցաւ՝ Յակոբի տասներկու որդոց թուովը։ Իսրայէլացիք Եգիպտոսի մէջ բնակուելով, սակաւ առ սակաւ իրանց հայրենի սուրբութիւնները թողին, եւ մէկ քանիսն իրանց հաւատն անգամ մոռացան։ Աստուած նրանց պատժելու համար՝ իւր ողորմութիւնից զրկեց։ Եգիպտացոց Փարաւոն կոչուած թագաւորներն սկսան ծանր աշխատութիւններով նրանց նեղացնել. իսկ Փարաւոններից մէկը սոսկալի հրաման հանեց, որ Հրէից նորածին բոլոր արու տղայք սպանուին։ Այն ժամանակ Հրէայք յիշեցին իրանց Աստուծուն եւ սկսան նորա ողորմութիւնն ու ազատութիւնը խնդրել։ Ողորմածն Աստուած խղճալով նոցա վերայ՝ նոցա ազատարար ուղարկեց Մովսէսին։

19. ՄՈՎՍԵՍ ՄԱՐԳԱՐԷՆ.

Երբոր Մովսէսը ծնուեցաւ, մայրը սկզբում նորան իւր տան մէջ պահեց որ Եգիպտացիք չսպանեն, յետոյ զրաւ ձիւթով ծեփած կողովում եւ ձգեց գետում՝ բուսած եղեգների մէջ այն տեղի մօտ, ուր լողանում էր Փարաւոնի աղջիկը։ Թագաւորի աղջիկը տեսաւ այն փոքր կողովը, միջից հանեց տղային, իրան որդեգիր արաւ եւ անունը զրաւ Մովսէս, որ նշանակում է ջրի հաւաք։ Մովսէսը մեծացաւ եւ թագաւորի պալատի մէջ կրթուեցաւ. բայց աւելի լաւ էր համարում չարչարուիլ իւր աղգակից՝ Աստուծոյ ժողովրդի հետ, քան թէ միայնակ երկրաւոր զուարճութիւններ վայելիլ։ Մի անգամ Մովսէսը տեսաւ, որ մի Եգիպտացի սաստիկ ծեծում է մի Հրէայի։ Նա Հրէային տէր կացաւ եւ նորա հակառակորդին սպանեց։ Փարաւոնն այս լսելով, համայեց որ Մովսէսին սպանեն։ Մովսէսը մերձակայ Արաբացոց երկիրը փախչելով՝ մահից ազատուեցաւ։

Արաբիայի մէջ Յոթոր քրմի տանը մնաց. նորա դստեր հետ ամուսնացաւ եւ քառասուն տարի կացաւ նորա մօտ։ Շատ էր ցաւում գժբախտ Իսրայէլացոց վերայ. այնպէս էր կարծում, թէ այն ազգը նեղութիւնից այնպէս

պիտի փճանայ, ինչպէս որ կրակով ոչնչանում է բոյսը։ Մէկ անգամ դաշտի մէջ տեսաւ մի փշոտ թուփ՝ մորենի, որ վառվում էր, բայց չէր այրվում (անկէզ մորենի)։ Մօտեցաւ այն թփին եւ նորա միջից ձայն լսեց, որ ասում էր. «Ես եմ բո հայրերի Աստուածը. ես տեսնում եմ իմ ժողովրդեան չարչարանքը եւ կամենում եմ ազատել նրան։ Ուրեմն գնա՛ Փարաւոնի մօտ եւ իմ ժողովուրդս Եգիպտոսից հանի՛ր»։ Մովսէսը հրաժարուեցաւ այս պաշտօնը կատարելուց, պատճառ բերելով՝ թէ իրան չեն հաւատալ։ Այն ժամանակ Աստուած նորան տուաւ հրաշագործութիւններ անելու զօրութիւն։ Մովսէսը իւր Ահարոն

եղբօր Հետ Փարաւոնի դիմացն ելաւ եւ տասն հրաշալի պատիժներով ստիպեց թագաւորին որ Հրէաներին արձակէ։ Տասներորդ պատժից առաջ Մովսէսը հրամայեց, որ ամեն մէկը իրանց հօտի միջից մի-մի գառն ընտրեն, երեք օրից յետոյ մորթեն, նորա արիւնով նշան դնեն իրանց դռների վերայ եւ այն ուտեն եղէգ առուած դառն խոտով եւ բաղարջ հացով։ Եւ ասաց նոցա թէ՝ «Այս գիշեր Աստուած պէտք է կոտորէ Եգիպտացոց անդրանիկներին», իսկ առանց վնասելու կանցնի այն դռների մօտով, որոնց վերայ արիւն է քսուած»։ Հրէայք Մովսէսի հրամանը կատարեցին։ Գիշերը բոլոր Եգիպտացոց տների մէջ լաց ու ողբ տարածուեցաւ։ Ամենայն տան մէջ մեռել կար, Հրէաների տներից զատ։ Նոյն իսկ Եգիպտացիք խնդրում էին Հրէաներին, որ շուտով հեռանան իրանց երկրից։

Այն օրից սկսած՝ Հրէայք ամենայն տարի մորթում են եւ ուտում գառն՝ եղէգով ու բաղարջ հացով, իբրեւ նշան որ գառան արիւնով ազատուեցան Եգիպտոսի ցաւալի վիճակից։ Այն օրը Պասէ+ կամ Զափէ կոչեցաւ, որ նշանակում է անց+ կամ ակաթոնիւն։

20. ՀՐԷԱՆԵՐԻ ԵԳԻՊՏՈՍԻՅ ԴՈՒՐՍ ԳԱԼԸ.

Երբ Եգիպտացիք իրանց ննջեցեայներին թաղեցին, սկսան զղջալ որ Իսրայէլացոց թող տո ին։ Փարաւոնը իւր զօրքերով նոցա յետեւից ընկաւ եւ Կարմիր ծովի եզերքին նոցա հասաւ։ Իսրայէլացիք վախեցան. բայց Մովսէսը քաջաբերով նրանց, գիշեր ժամանակ Աստուծոյ հրամանով գաւազանը ջրին խփեց։ Այն ժամանակ մի սաստիկ հողմ վերկացաւ, ծովի ջրերը երկու բաժանեց եւ յատակը չորացրեց։ Իսրայէլացիք ցամաք յատակի վրայից անցան։ Իսկ ջուրը պարսպի նման աջ ու ձախ կողմը կանգնած էր։

Եգիպտացիք նոցա ետեւից ընկան եւ գրեթէ ծովի մէջ տեղն էին, երբ Իսրայէլացիք արդէն անցան միւս եզերքը։ Այն ժամանակ Մովսէսը իւր գաւազանը մեկնեց դէպի ծովը եւ ջուրն իսկոյն միացաւ։ Փարաւոնը եւ նորա բոլոր զօրքերը խեղդուեցան։

Իսրայէլացիք յառաջ տարան իրանց ճանապարհը Արաբիայի անապատի մէջ։ Նոքա այն ճանապարհորդութեան մէջ շատ նեղութիւններ կրեցին։ Բայց ողորմածն Աստուած ամեն բանի մէջ օգնում էր նոցա. անապատի մէջ նոցա ճանապարհ էր ցոյց տալիս։ Նորա հրամանով օդի մէջ մէկ սիւն երեւեցաւ, որ ցերեկը ամպի պէս էր եւ Իսրայէլացոց արեւից էր պաշտպանում, իսկ գիշերը կրակի նման էր լինում եւ ճանապարհը լուսաւորում էր։ Երբ նոքա Եգիպտոսից առած բոլոր հացը հատացրին, Աստուած մանանայ տուաւ նոցա, այսինքն սննդարար քաղցր հատիկներ, որ ամեն առաւօտ անապատի մէջ իջնում էր մեծ քանակութեամբ։ Երբ նոցա ջուրը պակասեցաւ, Մովսէսն իւր գաւազանը ժայռին խփեց եւ քարի միջից ջուր բխեցրեց։ Ամաղեկացիք ճանապարհին նոցա վերայ յարձակուեցան, բայց Իսրայէլացիք Աստուծոյ օգնութեամբ յաղթեցին նրանց։

21. ՍԻՆԱՅ ԼԵՐԱՆ ՎԵՐԱՑ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՏՈՒԱԾ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ.

Իսրայէլացիք՝ Եգիպտոսից դուրս գալուց յիսուն օր յետոյ, Սինայ լեռան մօտեցան։ Երբ այնտեղ կանգնած էին, թանձր մառախուղ Սինայի գագաթը պատեց, կայծակներ էին արձակւում եւ որոտմունք էր լինում։ Իսրայէլացիք լսեցին Աստուծոյ ձայնը, որ ժողովրդին յայտնում էր Իւր սուրբ կամքը, ասելով՝

1. Ես եմ Տէր Աստուած քո, և մի՛ եղիցին քեզ այլ աստուածք բաց յինչն:

Ես եմ քո Տէր Աստուածը, եւ ինձանից զատ ուրիշ աստուածներ չունենաս:

2. Մի՛ արասցես դու քեզ կուռս ըստ ամենայն նմանութեան, որ ինչ յերկինս ՚ի վեր, և ո՛ր ինչ յերկրի ՚ի խոնարհ, և որ ինչ ՚ի ջուրս ՚ի ներքոյ երկրի՝ մի՛ երկրպագանիցես նոցա և մի՛ պաշտօնացես զնոսա:

Քեզ համար կուռք մի՛ շինիր, ո՛չ վերելի բաների նմանութեամբ, ո՛չ ներքեւը՝ գետնի վերայ եղածների, եւ ոչ գետնի տակ՝ ջրերի մէջ եղածների նմանութեամբ. մի՛ երկրպագիր նոցա եւ մի՛ պաշտիր. կամ թէ՛ աշխարհի մէջ եղած ո՛չ մի բան իբրեւ Աստուած մի՛ պաշտիր, կուռ պաշտութիւն մի՛ անիր, հոգուդ հակառակ բան մի՛ անիր ո՛չ փողի համար, ո՛չ ուրիշին հաճոյանալու համար. մի՛ արբենար եւ որկրամոլ մի՛ լինիր:

3. Մի՛ առնուցուս զանուն Աստուծոյ քո ՚ի վերայ սնոտեաց:

Ձուր տեղը Աստուծոյ անունը մի՛ յիշիր: Աստուծոյ անունը յիշէ միայն աղօթքի եւ խօսակցութեանց մէջ մեծ յարգանքով: Պէտք չեղած տեղը երգում մի՛ անիր: Սուտ մի՛ խօսիր. մանաւանդ սուտ երգում մի՛ անիր:

4. Յիշեա՛ սրբել զօր շաբաթու, զվեց օր գործեսցիր և արասցիր զամենայն գործս քո, իսկ զեօթներորդ օրն շաբաթ նուիրեա՛ Տեառն քում:

Մտքումդ պահէ՛ որ շաբաթ եւ տօն օրերը պէտք է սուրբ գործեր անել եւ ո՛չ թէ անգործութեամբ անցկացնել, վեց օրուայ մէջ քո բոլոր գործքերդ արա՛, իսկ եօթներորդ օրը քո Տէր Աստուծուն նուիրէ՛ այն օրը աշխատիր Աստուծոյ եւ աղքատների համար:

5. Պատուեա՛ զհայր քո և զմայր քո, զի բարի լինիցի քեզ և երկայնակեաց լիցիս ՚ի վերայ երկրի:

Պատուիր քո ծնողներիդ եւ նոցա, որոնք ծնողաց տեղ են բռնում, այսինքն մեծերիդ, ուսուցիչներիդ եւ բարերարներիդ: Այն ժամանակ քեզ համար լաւ կըլինի եւ երկար կապրիս աշխարհիս մէջ: Նրանց յարգիր նոցա կարօտութեան ժամանակ օգնիր:

Մի՛ սպանաներ:

Մի՛ սպանիր. ո՛չ գործով, ո՛չ խօսքով ո՛չ դիւն չար համարհես. ո՛չ քո եւ ո՛չ այլոց առողջութեանը վնաս մի՛ տար. կարօտեալ մարդկանց օգնիր:

7. Մի՛ շնար:

Շնութիւն մի՛ անիր, քո եւ այլոց հոգու մաքրութիւնը մի՛ ապականիր անվայել գործերով, խօսքերով եւ հայեցումաճքով:

8. Մի՛ գողանար:

Քո եւ այլոց ստացուածքին վնաս մի՛ տար, գողութիւն մի՛ անիր, գտած բանդ մի՛ պահիր, ուրիշի ունեցածը մի՛ յափշտակիր, մշակի վարձը մի՛ կտրիր, կաշառք մի՛ առնիր:

9. Մի՛ սուտ վկայեր զընկերէ քումմէ:

Ուրիշի բարի անուանը մի՛ վնասիր, զրպարտութիւն մի՛ անիր, լրտեսութիւն մի՛ անիր, ուրիշների գործերը եւ

խօսքերը 'ի վատն մի' մեկնիր, բամբասանք մի' անիր, ան-
ձիգ վերայ չար բաներ մի' մտածիր, բամբասանքի եւ զըր-
պարաութիւնների մի' լսիր:

10. Մի' ցանկանար տան ընկերի քո և մի'
ամենայնի, որ ինչ ընկերի քո իցէ:

Նախանձու աչքով մի' նայիր ուրիշի բախտաւորու-
թեան վերայ եւ գոհ եղիր քո ունեցածով:

Երբ ձայնը դադարեց, Մովսէսը լերան վերայ բարձրա-
ցաւ եւ այնտեղ Աստուծուց առաւ երկու քարեղէն տախ-

տակներ, որոնց վերայ գրուած էին Աստուծոյ տաան
պատուիրանները: Նոյնպէս եւ ուրիշ պատուէրներ առաւ,
թէ ի՞նչպէս պէտք է կատարել Աստուծոյ պաշտութեան
ծէսերը եւ սրբութեամբ ապրիլ: Ժողովուրդն այն օրէնք-
ները լսելով՝ երգուեցաւ որ սրբութեամբ կրկատարէ ամենը:
Այն ժամանակ Աստուծոյ յայտնեց, թէ Իսրայէլացոյց մէջ
մի մեծ Մարգարէ պիտի գայ, որ կըբացատրէ նոցա Աս-
տուծոյ կամքը:

Օրէնքի տախտակները գրուեցան տապանակի մէջ,
որ ազնիւ փայտից շինուած մէկ արկղ էր, եւ ոսկով ծե-
փած: Այն տապանակը Մովսէսը գրաւ տաանձին վրանի
մէջ, որ խորան կոչուեցաւ: Խորանի առջեւ շինուած էր
սեղան կամ զոհարան: Հրէայք այնտեղ գնում էին Աս-
տուծուն աղօթելու եւ զոհ մատուցանելու համար: Մով-
սէսը Աստուծոյ հրամանով իւր Ահարոն եղբօրը քահանա-
յապետ կարգեց, իսկ նորա որդոցը քահանայ գրաւ:

Մովսէսը բոլոր օրէնքները մէկ գրքի մէջ գրեց: Այս
կերպով ձեւացաւ Սուրբ Գիրքը: Հրէայք Աստուծուց իրանց
տուած օրէնքների յիշատակն անմոռանալի պահելու հա-
մար, ամենայն տարի սկսան տօնել Յինանց վերջի օրը, որ
է Պենտեկոստէն: Այն տօնը Յիսներորդաց տօն էր կոչուում
այն պատճառով, որ կատարուում էր Զատիկից յիսուն օր
յետոյ: Այն օրը Հրէայք սովորութիւն ունէին իրանց տները
զարդարել ծաղիկներով եւ ծառերով:

22. ԻՍՐԱՅԷԼԱՅՈՅ ԱՆԱՊԱՏԻ ՄԷՋ ԱՐԱԾ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐ-

ԴՈՒԹԻԻՆԸ ՄԻՆՁԵԻ ՔԱՆԱՆԱՅՈՅ ԵՐԿԻՐԸ.

Իսրայէլացիք՝ Աստուծուց օրէնքներն առնելուց յե-
տոյ, քառասուն տարի եւս Արաբիայի անապատներում

Թափառեցան: Այն ժամանակ Աստուած գթութեամբ խնամում էր եւ խտուրթեամբ պատժում նոցա, որ խռովութիւն չհանեն եւ չտրտնջան: Մի անգամ Կորիս հրէայն Ահարոն քահանայապետի եւ այլ քահանայից դէմ՝ ելաւ ասելով թէ՝ «բոլոր ժողովուրդը սուրբ է, դուք ինչո՞ւ համար ձեզ միայն վեր էք դասում Աստուծոյ ժողովրդից»: Նորա հետ միաբանեցան նաեւ 250 ծերեր: Այն ժամանակ Մովսէսն ասաց. «Աստուած ցոյց կրտայ, թէ Ինքը որին է ընտրում», եւ հրամայեց ծերերին որ բուրվառներն առած խորանը գան: Բայց բոլոր ծերերը Մովսէսի այս հրամանը չկատարեցին: Նոցանից երկուսը՝ Դադան եւ Աբիրոն պատասխանեցին, թէ՝ «բաւական է, որ Մովսէսը մեզ հարուստ աշխարհից հանեց. նա դեռ մեզ ոչինչ օգուտ չէ տուել, այլ ուղում է մեր վերայ իշխել. մենք չենք երթալ»: Աստուած այս ապստամբներին պատժեց: Կորիսի, Դադանի եւ Աբիրոնի վրանները նոցա ծառաներով եւ օտացուածքով մէկ տեղ գետնի տակ անցան, իսկ խորանի առաջ հաւաքուած ծերերն այրուեցան այն կրակով, որ խորանի միջից դուրս եկաւ, եւ շատ ժողովուրդ եւս ժանտախտով մեռան: Այս կերպով Աստուած յայտնեց թէ նա Մովսէսին իշխան է կարգել, իսկ Ահարոնին քահանայապետ:

Մէկ անգամ եւս Իսրայէլացիք միս չունենալու համար սկսան տրտնջալ Մովսէսի դէմ, որովհետեւ ասում էին թէ՝ զգուշ եմ ամենայն օր մանանայ ուտելուց: Աստուած նրանց պատժելու համար, նոցա վերայ օձեր ուղարկեց, որ խածոտում ու մեռցնում էին նորանց: Իսրայէլացիք զղջացին իրանց արածների վերայ: Այն ժամանակ Մովսէսը Աստուծոյ հրամանով փայտէ սիւնի վերայից մի պղինձէ օձ կախեց եւ ասաց. «Ով որ հաւատով այս օձին կընայի, չի մեռնիլ»: Այն Իսրայէլացիք, որոնք Մովսէսի խօսքին հետեւեցան, կենդանի մնացին:

Քանանացոց երկրի սահմանների մօտ մեռաւ Մովսէսը, եւ Աստուած նորա փոխանակ Իսրայէլացոց առաջնորդ նշանակեց Յեսու Նաւեային:

23. ՅԵՍՈՒ ՆԱՒԵԱՅ ԵՒ ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐ.

Յեսու Նաւեան Իսրայէլացոց Աստուծոյ խոստացած երկիրը հասցրեց: Աստուած այն ժամանակ օգնում էր Իսրայէլացոց: Նոքա Յորդանան գետի միջից պիտի անցնէին: Աստուծոյ հրամանով գետի ջրերը բաժանուեցան եւ յետ քաշուեցան այնպէս, որ նոքա գետի ցամաք յատակի վերայով անցան: Պէտք էր նաեւ վեր առնել Երիքով քաղաքը, որ շրջապատուած էր ամուր պարիսպներով եւ ամրացած: Քահանայք՝ ուխտի տապանակն առած, նորա չորս կողմը շրջեցան. ամուր պարիսպներն իրանք իրանց կոր-

ծանուեցան: Վեց տարուան մէջ Իսրայէլացիք Քանանացոց բոլոր երկրին տիրեցին եւ վիճակով իրանց տասն եւ երկու ցեղերի մէջ բաժանեցին:

Յետուայ մահից յետոյ Իսրայէլացիք ծերակոյտով էին կառավարւում: Այն ժամանակներում շատ նեղութիւններ կրեցին նոքա, որովհետեւ Աստուծոյ հրամանը չէին կատարում: Իսրայէլացոց ցեղերը փոխանակ Աստուծոյ հրամանները կատարելու եւ բարեկամական սիրով վարուելու, կռւում էին միմեանց հետ եւ իւրաքանչիւր հրէայ իւր խելքի կտրածն էր անում: Բացի սորանից նոքա հեթանոսների հետ բարեկամութիւն արին եւ նոցանից կառավարչութիւն սովորեցան, որ Աստուած արգելել էր: Այս պատճառով Աստուած իւր ողորմութիւնը կտրեց նոցանից, եւ մերձակայ հեթանոս ազգերն սկսան նրանց նեղել: Սակայն Իսրայէլացիք զղջում էին իրանց մեղքերի վերայ եւ այն ժամանակ Աստուած ուսում էր նորից օգնել նոցա եւ ազատիչներ ուղարկել, որոնք ժողովուրդին կառավարելով՝ թշնամիների ձեռքերից ազատում էին նրանց: Այս ազատարարները դատաւոր էին կոչւում: Օրինակի համար՝ Իսրայէլացիք իրանց մեղքի համար մէկ վայրենի ժողովրդի իշխանութեան տակ ընկան, որ կողոպտում էր նոցա երկիրը: Երբոր Իսրայէլացիք իրանց մեղքերի վերայ զղջացին, Աստուծոյ հրեշտակը երեւեցաւ Գեդէօնին եւ ասաց. «Ես քեզ կուղարկեմ որ ձեր թշնամիներին մի մարդու նման կոտորես»: Այն ժամանակ Գեդէօնը կուռքերի զոհարանը կործանեց եւ ճշմարիտ Աստուծուն զոհ մատոյց, եւ վերստին երեք հարիւր մարդով յարձակուեցաւ թշնամի զօրքի վերայ: Աստուած այնպէս չփութութիւն ձգեց թշնամիների մէջ, որ սկսան միմեանց կոտորել եւ այնպէս փախան—ցրուեցան:

Վերջին դատաւորն եղաւ Սամուէլ մարգարէն, որ Աստուծոյ օգնութեամբ Իսրայէլացիներին թշնամիների ձեռքից ազատեց եւ պատերազմից յետոյ երկար ժամանակ կառավարեց նրանց:

24. ՍԱԽՈՒՂ՝ ՀՐԷԻՅ ԱՌԱՋԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐԸ.

Հրէաները կամեցան թագաւոր ունենալ, եկան Սամուէլ մարգարէի մօտ եւ ասացին. «Կարգի՛ր մեր վերայ թագաւոր, թող նա դատէ մեզ եւ պաշտպանէ թշնամիներից»:

Սամուէլն աղօթք արեց Աստուծուն եւ Աստուած ասաց նորան. «Կարգի՛ր նոցա վերայ թագաւոր»: Սամուէլը Աստուծոյ հրամանով իւր թափեց Սաւուղի գլխին եւ թագաւոր օծեց նորան: Սկզբում Սաւուղը բարեպաշտ էր, բայց յետոյ անհնազանդ գտնուեցաւ Աստուծոյ առաջ: Նորա թագաւորութեան երկրորդ տարին Փղշտացիք պատերազմ յայտնեցին Հրէաներին: Աստուած արգելել էր Սաւուղին պատերազմ սկսելը, մինչեւ որ Սամուէլը զոհ չմատուցանէ: Սաւուղը չսպասեց մարգարէի գալստեանը եւ իւր ձեռքով զոհեց: Սամուէլն եկաւ եւ ասաց. «Այդ ի՞նչ արեցիր»: Սաւուղը պատասխանեց. «Ի՞նչ շատ ուշացար, իսկ ժողովուրդն սկսեց ցրուիլ: Ես կարծեցի, թէ Փղշտացիք շուտ կը գան եւ ժամանակ չենք ունենալ զոհելու»: Սամուէլն ասաց. «Ի՞նչ վատ վարուեցար, որ չպահեցիր Աստուծոյ պատուէրը: Աստուած յաւիտեան քեզ կը թողնէր Իսրայէլի թագաւորութիւնը, իսկ այժմ կը գտնէ ուրիշը եւ նորան կը կարգէ ժողովրդի իշխան»: Չնայելով այս սպառնալիքին, Սաւուղը երկրորդ անգամ էլ չկատարեց Աստուծոյ կամքը: Սամուէլի բերնով Աստուած հրամայեց Սաւուղին Աամբարիշտ մահակացիներին կոտորել՝ ա-

ռանց խնայելու մարդկանց եւ կենդանիներին: Սաւուղը զօրք ժողովեց, յարձակուեցաւ Ամաղեկացոց վրայ, կոտորեց նրանց, բայց խնայեց նոցա Ագափ թագաւորին եւ կենդանիներին եւ ընտիրները պահեց. նա ոչնչացրեց միայն այն, ինչ որ ոչինչ արժէք չունէր: Երբոր այդ իմացաւ Սամուէլը՝ շատ տրտմեցաւ: Միւս օրը նա եկաւ Սաւուղի մօտ եւ ասաց. «Այս ի՞նչ ոչխարների մայուն է լսվում եւ եղների բառաչիւն»: Սաւուղն ասաց. «Այդ Ամաղեկացոց անասուններն են: Ժողովուրդը խնայեց ընտիր ոչխարներին ու եղներին, որ Աստուծուն զոհ մատուցանէ»: Սամուէլն ասաց. «Միտդ պահիր՝—հնազանդութիւնը զոհից լաւ է, իսկ անհնազանդութիւնը նոյն է կռապաշտութիւն»: Այս ասելուց յետոյ Սամուէլը կամենում էր հեռանալ, բայց Սաւուղն այնպէս պինդ բռնեց նորա շորերից, որ փեշը պատռուեցաւ: Սամուէլն ասաց. «Ինչպէս որ դու պատռեցիր իմ փեշը, այնպէս էլ Տէրը կըխլէ քեզանից թագաւորութիւնդ եւ կըտայ նորան, որը քեզանից լաւ է»:

25. ԴԱԻԹԻ ԹԱԳԱԻՈՐ ԸՆՏՐՈՒԻԼԸ.

Աստուած ասաց Սամուէլին. «Մինչեւ ե՞րբ դու պիտի տրտմիս Սաւուղի մօտին, որին ես մերժեցի, որ այլեւս թագաւոր չլինի նա: Լցրու ամանը իւղով եւ գնա Բէթղեհէմ՝ Յեսսէի մօտ. նորա որդկերանցից մէկին թագաւոր եմ ընտրել. ես ցոյց կըտամ եւ դու օծիր նորան»: Սամուէլը եկաւ Բէթղեհէմ, կանչեց ժողովրդի ծերերին եւ ասաց. «Պատրաստուեցէ՛ք Աստուծուն զոհ մատուցանելու. զոհագործութեան կանչեցէ՛ք նաեւ Յեսսէին եւ նորա որդոցը: Երբոր Սամուէլը տեսաւ Յեսսէի մեծ որդուն՝ մտածեց. «Երեւի սա պիտի լինի թագաւոր»: Տէրն

ասաց նորան. «Մի՛ նայիր տեսքին եւ նորա հասակի բարձրութեանը. ես նորան չեմ ընտրած. ես չեմ նայում այնպէս, ինչպէս նայում են մարդիկ. մարդը նայում է երեսին, իսկ ես նայում եմ սրտին: Յեսսէն մէկմէկ բերեց Սամուէլի մօտ իւր եօթը որդոց, բայց Տէրը նոցանից ոչ մէկին չընտրեց: Սամուէլը հարցրեց Յեսսէին. «Քո բոլոր որդիքն էլ այստե՞ղ են»: Յեսսէն պատասխանեց—կայ էլի ամենից կրտսերը, Դաւիթ անունով, նա ոչխարներ է արածացնում»: Սամուէլն ասաց. «Կանչիր նորան»: Յեսսէն մարդ ուղարկեց Դաւիթին կանչելու: Դաւիթն եկաւ: Նա շէկ էր, գեղեցիկ աչքերով եւ վայելուչ դէմքով: Տէրն ասաց Սամուէլին. «Վեր կաց, օծիր գորան. դա է Հրէից ազգի ապագայ թագաւորը»: Սամուէլը նորա գլխին իւղ թափեց, եւ Տիրոջ Հոգին նոյն օրից իջաւ Դաւիթի վերայ:

26. ԴԱԻԹԸ ՅԱՂԹՈՒՄ Ե ԳՈՂԻԱԹԻՆ.

Թէ Սաւուղը եւ թէ ժողովուրդը շատ շուտ ճանաչեցին Դաւիթին: Մէկ անգամ Փղշտացիք պատերազմի ելան Հրէից դէմ: Փղշտացիք բանակեցան լերան վերայ միւս կողմից Իսրայէլացոց հանդէպ, իսկ մէջտեղը գտնվում էր ձորը: Փղշտացոց զօրքի կողմից դուրս եկաւ մի հսկայ, Դողիաթ անունով: Նա ասաց Հրէաներին. «Ինչի՞ էք դուք ամենքդ դուրս եկել պատերազմելու. ընտրեցէ՛ք ձեր միջից մի մարդ, որ ինձ հետ մենամարտէ. եթէ նա ինձ սպանէ, մենք կըլինինք ձեզ ծառայ, իսկ եթէ ես յաղթեմ եւ սպանեմ, դուք կըլինիք մեզ ծառայ: Սաւուղը եւ նորա հետ բոլոր Հրէաները լսեցին հսկայի այս խօսքերը եւ շատ վախեցան: Դաւիթի եղբայրները պատերազմումն էին. իսկ Դաւիթը ոչխարներ էր արածացնում: Յեսսէն ասաց Դաւիթին. «Վեր ա՛ռ տասը հաց եւ տար եղբայրներիդ»:

Դաւիթը ոչխարները յանձնեց պահապանին, վերցրեց տասը հաց եւ ուղեւորուեց դէպի եղբայրները: Երբ որ Դաւիթը տեսաւ Գողիաթին, հարցրեց. «Ինչ կանեն այն մարդուն, որ կըսպանէ Գողիաթին»: Նորան ասացին. «Թագաւորը մեծ հարստութիւն կը պարգեւէ նորան, իւր աղջիկը կ'նութեան կը տայ եւ նորա հօր տունը հարկերից կ'ազատէ»: Դաւիթն եկաւ Սաւուղի մօտ եւ ասաց. «Թոյլ տո՛ւր ինձ Գողիաթի հետ մենամարտել»: Սաւուղը պատասխանեց. «Դու երիտասարդ ես: Իսկ նա ուժեղ եւ սո՛ւ վոր պատերազմի. դու չես կարող նորան յաղթել»: Դաւիթն ասաց. «Ես արածացնում էի հօրս ոչխարները, եւ երբ գալիս էր առիւծը կամ արջը ոչխար էր յափշտակում, ես յարձակվում էի նորա վերայ եւ յետ էի խլում յափշտակածը. իսկ եթէ նա ընկնում էր վրաս, ես սպանում էի նորան: Այն Աստուածը, որ ազատում էր ինձ առիւծից եւ արջից, կ'ազատէ եւ Գողիաթի ձեռքից»: Սաւուղն ասաց. «Ինչ, թող Աստուած լինի քեզ հետ»: Դաւիթը վերցրեց իւր գաւազանը, ընտրեց հինգ հատ ողորկ քար եւ դուրս եկաւ Գողիաթի դէմ: Գողիաթը տեսաւ Դաւիթն եւ ասաց. «Ի՞նչ է՝ որ գալիս ես իմ վերայ փայտով եւ քարերով, ես շո՞ւն եմ: Ի՞նչ է. փոքր ինչ առաջ արի՛ եւ ես քո մարմինը կըտամ. երկնքի թռչուններին եւ դաշտի գազաններին»: Դաւիթը պատասխանեց. «Դու գալիս ես իմ վերաս սրով եւ տէգով, իսկ ես դուրս եմ գալիս քո դէմ Աստուծոյ յուսով»: Երբ Գողիաթն սկսեց առաջ գալ, Դաւիթը սաստիկ ուժով արձակեց նորա վերայ քարսաքարը: Հարուածը յաջողակ էր. քարը դիպաւ Գողիաթի ճակատին եւ նա ընկաւ գետին եւ մեռաւ. Դաւիթը թուր չունէր. նա վազեց դէպի Գողիաթը, հանեց նորա թուրը եւ կտրեց հըսկայի գլուխը: Փղշտացիք տեսան, որ իրանց հսկան սպանուած է եւ փախան: Սաւուղը հարցրեց Դաւիթին. «Դու

ո՞ւմ որդին ես»: Դաւիթն ասաց. «Քո ծառայ Յեսսէի որդին եմ Բէթղեհէմից»: Սաւուղը Դաւիթին կարգեց զօրքի հրամանատար եւ իւր աղջիկն էլ տուեց նորան կնութեան:

27. ԴԱԻԹԻ ՀԱԻԱՏԱՐՄՈՒԹԻՒՆԸ ԴԵՊԻ ԻՒՐ ԹԱԳԱՒՈՐԸ.

Երբ որ Հրէաները վերադառնում էին պատերազմից, Իսրայէլացոց աղջիկները դուրս եկան նոցա առաջ եւ երգեցին. «Սաւուղը յաղթեց հազարին, իսկ Դաւիթը — տասը հազարին»: Սաւուղը սաստիկ նեղացաւ. նորան դիւր չեկան այս խօսքերը եւ նա ասաց. «Դաւիթն աւելի փառաւորուեցաւ, քան թէ ես. նորան այժմ պակաս է միայն իմ թագաւորութիւնը»: Այնօրից նա ատելով ատեց Դաւիթն, եւ միջոց էր փնտրում նորան կորուսանելու: Դաւիթը փախաւ անապատ: Այնտեղ նորա մօտ հաւաքուեցան նորա ազգականները եւ եղբայրները: Սաւուղը վերցրեց 3000 զինուոր եւ գնաց նոյն անապատը Դաւիթի յետեւից: Այնտեղ գիշերը վրայ հասաւ: Սաւուղի համար վրան պատրաստեցին եւ նա պառկեց քնելու: Նորա զինուորներն եւս քնեցին: Այդ բանն իմացաւ Դաւիթը եւ ասաց իւր մարդիկներին. «Ո՞վ կըգայ ինձ հետ Սաւուղի վրանը»: Արեստայ անունով մէկն ասաց. «Ես կըգամ հետդ»: Դաւիթը տարաւ նորան: Նոքա կամաց մօտեցան Սաւուղի վրանին եւ տեսան, որ Սաւուղը քնած է. նորա տէգը ցցած էր գետնին՝ գլխի կողմը. իսկ զինուորները եւ զօրավարներն աւմենքն էլ քնած էին Սաւուղի շուրջը: Արեստան ասաց Դաւիթին. «Աստուած թշնամուդ տալիս է քո ձեռքը. թող տուր, ես կըսպանեմ Սաւուղին տէգի մէկ հարուածով»: Բայց Դաւիթն ասաց. «Մի սպանիր դորան. Աստուած նորան թագաւոր է ընտրել եւ յանձանք կըգործի նա, ով ձեռք կըբարձրացնի Աստուծոյ օծեալի վերայ:

Հետդ վերցրու Սաւուղի տէգն ու ջրի ամանը, եւ երթանք»: Նորա դուրս եկան վրանից եւ գնացին իրանց կացարանը: Ոչ ոք չտեսաւ, ոչ ոք չիմացաւ եւ ոչ ոք չզարթեցաւ—ամենքը քնած էին: Միւս օրը Դաւիթն ելաւ սարի գլուխը եւ ձայն տուեց Սաւուղի դօրավարին. «Ինչո՞ւ դու չես պահպանում քո տիրոջը, Աստուծոյ օծեալին. մէկ մարդ եկել էր եւ կարող էր թագաւորին սպանել: Տէս, ուր է թագաւորի տէգը եւ ջրի ամանը, որ նորա գլխավերեւն էին»: Սաւուղը ճանաչեց Դաւիթի ձայնը, եւ ասաց. «Այդ քո ձայնն է, որդեակ իմ Դաւիթ»: Դաւիթը պատասխանեց. «Այո՛, այդ իմ ձայնն է, տէր իմ թագաւոր. ինչո՞ւ ես դու ինձ հալածում: Ի՞նչ վատութիւն եմ արել քեզ»: Սաւուղն ասաց. «Ես մեղանչեցի, դարձիւր, որդեակ իմ. այլեւս վատութիւն չեմ անիլ քեզ»: Բայց Դաւիթը վախենում էր Սաւուղից եւ չգնաց նորա մօտ: Սաւուղը վերադարձաւ տուն եւ շատ ժամանակ չանցած՝ վախճանուեցաւ:

28. ԴԱՒԹԻ ՄՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՏԱՃԱՐԻ
ԿԱՌՈՒՅՄԱՆ ՄԱՍԻՆ.

Թագաւոր դառնալով՝ Դաւիթը շատ պատերազմներ մղեց, նուաճեց հարեւան ժողովրդին պատկանեալ երուսաղէմ քաղաքը, շինեց այնտեղ իւր համար պալատներ եւ մայրաքաղաք արեց նորան: Դաւիթն ուզում էր, որ երուսաղէմում լինի եւ Աստուծոյ տաճարը: Մէկ անգամ նա ասաց Նաթան մարգարէին. «Ահաւասիկ ես կենում եմ եղեւնափայտ տան մէջ, իսկ Աստուծոյ տապանակը գտնվում է խորանի մէջ: Ես ուզում եմ կառուցանել Աստուծոյ տունը»: Նաթանն ասաց նորան. «Ի՞նչ որ սրբատուրդ կայ՝ գնա՛ եւ արա՛, որովհետեւ Տէրը քեզ հետ է»:

Բայց նոյնիսկ գիշերը Աստուած ասաց Նաթանին. «Գնա՛, ասա՛ Դաւիթ ծառայիս՝ այսպէս է ասում Տէրը. «Դու ուզում ես Ինձ համար տուն կառուցանել. բայց դու շատ պատերազմներ ես մղել եւ չես կարող Ինձ համար ընակութեան տուն շինել, որովհետեւ շատ արիւն ես թափել երկրի վերայ: Երբոր դու կըննջես հայրերիդ հետ, ես քո որդի Սողոմոնին թագաւոր կըկարգեմ, եւ նա կըշինէ տուն Իմ անուանը. եւ նորա աթոռը կանգուն կըլինի մինչեւ յաւիտեան: Ես կըլինիմ նորան հայր եւ նա կըլինի Ինձ որդի»: Նաթանն այս խօսքերը յայտնեց Դաւիթին: Դաւիթը հնազանդեցաւ Աստուծոյ կամքին եւ սկսեց նիւթեր պատրաստել տաճարի շինութեան համար: Նա կանչեց իւր որդոյ, իշխաններին եւ ժողովրդեան ու ասաց. «Ահանջ դրէ՛ք, եղբարք եւ ժողովուրդ իմ. ես մտադիր էի Աստուծոյ տաճարը շինել: Բայց Աստուած ասաց ինձ. «Ոչ թէ դու, այլ քո որդի Սողոմոնը Ինձ համար տուն կըշինէ: Ինչ որ կարող էի, պատրաստել եմ Աստուծոյ տան համար: Զէք ցանկանալ արգեօք եւ դուք որեւիցէ բան նուիրել Տիրոջը»: Սկսեցին ամենքը նուէրներ տալ՝ թէ իշխանները եւ թէ ժողովուրդը,—ոմանք ոսկի, ոմանք արծաթ, ոմանք պղինձ, ոմանք երկաթ, ոմանք մարմարիոն: Երբ որ Դաւիթի մահուան ժամանակը հասաւ, նա ասաց Սողոմոնին. «Որդեակ իմ Սողոմոն, մի՛ մոռանար Աստուծուն. ծառայիր նորան բոլոր սրտովդ եւ բոլոր հոգովդ, որովհետեւ Աստուած փորձում է բոլոր սրտերը՝ եւ գիտէ մեր բոլոր խորհուրդները: Եթէ կըկատարես Աստուծոյ օրէնքը, Աստուած չի թողնիլ քեզ եւ գործերդ յաջող կերթան: Աստուած ընտրեց քեզ, որ դու շինես նորա համար տուն, ուրեմն անպատճառ կատարիր այն, ինչ որ Աստուած պատուիրել է քեզ»:

Դաւիթը գրել է Սաղմոսի գրքերը—Սաղմոսարանը. նորանում պարունակվում են աղօթքներ, բարեպաշտական կեանքի կանոններ և Փրկչի մասին մարգարէութիւններ: Եյս պատճառով Դաւիթը մարգարէ է կոչվում:

29. ՍՈՂՈՄՈՆԸ ԵՒ ՏԱՃԱՐԻ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ.

Երբոր Սողոմոն թագաւորական գահը բարձրացաւ, Աստուած երեւեցաւ նորան տեսիւն մէջ եւ ասաց. «Խնդրիր, ինչ որ հարկաւոր է քեզ»: Սողոմոնը պատասխանեց. «Տէր, Դու ինձ բազմաթիւ ժողովուրդի թագաւոր կարգեցիր. բայց ես պատանի եմ եւ անփորձ: Ուրեմն տո՛ւր ինձ իմաստութիւն, որ կարողանամ որոշել, թէ ո՛րն է բարին եւ ո՛րն է չարը»: Աստուծուն հաճելի եղաւ Սողոմոնի աղօթքը, եւ Նա ասաց նորան. «Որովհետեւ դու Խնձանից իմաստութիւն խնդրեցիր եւ ոչ երկար կեանք կամ հարստութիւն կամ անձիգ փառք եւ կամ թշնամեացդ կորուստը, ես կրկատարեմ քո ցանկութիւնը: Ահա տալիս եմ քեզ սիրտ սուրբ եւ հոգի իմաստուն. կըտամ քեզ եւ այն, ինչ որ չես խնդրել. կըտամ քեզ՝ թէ հարստութիւն եւ թէ փառք, այնպէս որ թագաւորների մէջ ոչ ոք չի լինիլ քեզ նմանը կեանքիդ բոլոր օրերում»: Սողոմոնը զարթեց, եւ երեւեցաւ որ նորա տեսածը երազ էր: Բայց այդ երազը կատարուեցաւ. Սողոմոնը արգարեւ եղաւ ամենիմաստուն, փառաւոր եւ հարուստ թագաւորը:

Իւր թագաւորութեան չորրորդ տարին, Սողոմոնը սկսեց Աստուծոյ տաճարի շինութիւնը Երուսաղէմում: Տաճարի կառուցման վրայ աշխատում էին 30,000 Հրէայ եւ 150,000 օտարական, 3,600 մարդ հսկում էին մշակների վրայ: Տաճարի շինութիւնը եօթր տարուց աւելի տեւեց: Փայտը եւ քարերը բերվում էին Երուսաղէմ բոլորովին տաշած, այնպէս որ շինութեան տեղումը չէր լսվում ոչ

մուրճի եւ ոչ կացնի ձայն: Տաճարը շինուեցաւ նոյն ձեւով, որով շինուած էր եւ վկայութեան խորանը: Նա ունէր գաւիթ, սրբութիւն եւ սրբութիւն սրբոց. բայց գիրքով խորանից շատ մեծ էր:

Երբոր ուխտի տապանակը խորանից տաճար տեղափոխուեցաւ, Սողոմոնն աղօթքով դարձաւ առ Աստուած եւ խնդրեց նորանից. «Տէր իմ, լսիր Քո ծառաներին, երբ նոքա հալածուած թշնամիներից կրգիմեն Քեզ եւ կաղօթեն Քո սուրբ տաճարումը. լսիր նրանց, երբ կրփակուի երկինքը եւ չի գալ անձրեւ նոցա մեղքերի պատճառով եւ երբ նոքա կրգղջան իրանց մեղքերը եւ աղօթք կ'անեն Քեզ այստեղում. թէ երկրի վրայ սով պատահի, կամ ժանտախտ, կամ մորեխ, կամ վնասակար ճիճուներ եւ կամ որեւիցէ պատահար, ամեն տեսակ աղօթքի եւ ամեն տեսակ խնդրուածքի վերաբերութեամբ ականջ դիր Քո ժողովրդին եւ ողորմիր նրանց»:

Աստուած գիշերով երեւեցաւ Սողոմոնին, եւ ասաց. «Ես լսեցի քո աղօթքը: Իմ աչքերս բաց կըլինին եւ ականջներս ուշադիր դէպի աղօթքները, որ կատարուելու են քո շինած տաճարում: Իսկ եթէ դու եւ քո ժողովուրդը չէք կատարիլ իմ պատուէրները, ես ձեզ կըհանեմ այն երկրից, որը տուել եմ ձեզ եւ նախատանաց առարկայ կըշինեմ բոլոր ազգերի առաջ եւ տաճարն էլ կըմերժեմ: Նորա մօտով անցնողը կըսարսափի եւ կասէ. «Ինչո՞ւ այնպէս վարուեցաւ Տէրը այս երկրի եւ տաճարի հետ»: Եւ կասեն. «Աստուած իւր մարդիկների վրայ հասցրեց այս պատահարը նորա համար, որ նոքա թողին նորա պատուիրանները»:

Սողոմոնի մեռնելուց յետոյ Հրէից թագաւորութիւնը երկուսի բաժանուեցաւ.—Յուդայի եւ Իսրայէլի:

30. ՄԱՐԳԱՐԷՔ.

Թէեւ Իսրայէլացիք ստէպ-ստէպ մոռանում էին Աստուծուն, բայց ողորմածն Աստուած անխնամ չէր թողնում նրանց, այլ ուղարկում էր մարգարէներ: Մարգարէները Աստուծոյ անունով ամենքին ճշմարտութիւն էին քարոզում: Գուշակում էին Աստուծուց գալիք պատիժները չար մարդկանց վերայ, եւ իրանց Աստուծուց ուղարկուած լինելը հաստատելու համար՝ հրաշքներ էին գործում: Չար մարդիկ մարգարէներին չէին սիրում, նոցա վերայ ծիծաղում էին, հող եւ քար էին արձակում նոցա վերայ, երբեմն եւս սպանում էին նրանց: Իսրայէլացոյ՝ կռապաշտութիւն անելու համար, խիստ յանդիմանում էր եղիա մարգարէն: Նա գուշակեց, թէ Աստուած Իսրայէլացիներին կռապաշտութեան համար պիտի պատժէ, երեք տարի անձրեւ չպիտի գայ, եւ երկրի մէջ սոյ պիտի ընկնի: Նորա այս գուշակութիւնը կատարուեցաւ, եւ ժողովուրդը աղօթքով դէպի Աստուած դիմեց՝ ներողութիւն խնդրելով: Այն ժամանակ մարգարէն, կամենալով ժողովրդեան հաստատապէս ցոյց տալ, թէ կայ միայն մի Աստուած, եւ ուրիշ աստուածներ չկան, խնդրեց Աստուծուց, որ երկնքից կրակ թափէ զոհի վերայ: Եղիա մարգարէն չմեռաւ, այլ կենդանի հրեղէն կառքով երկինք վերացաւ: Այս բանը տեսաւ նորա աշակերտ Եղիսէն: Եղիսէ մարգարէն Աստուծոյ ողորմութիւնն էր քարոզում եւ շատ հրաշքներ էր գործում: Օրինակի համար, նա յարութիւն տուաւ մէկ պատանու եւ Նէյէման Ասորու բորոտութիւնը բժշկեց: Եղիսէն իւր մահից յետոյ եւս հրաշք գործեց: Մէկ անգամ մի ննջեցեալ գրին այն քարանձաւը, ուր թաղուած էր Եղիսէն. ննջեցեալը, երբ Եղիսէի ոսկորներին դիպաւ, իսկոյն յարութիւն առաւ:

31. ՅՈՎՆԱՆ ՄԱՐԳԱՐԷՆ.

Յովնանը Իսրայէլի Թագաւորութեան մէջ էր բնակւում: Աստուած ասաց նորան. «Վեր կաց, գնա՛ Նինուէ մեծ քաղաքը եւ ասա՛ նորա բնակիչներին, որ ապաշխարեն»: Յովնանը չէր ուղում՝ գնալ Նինուէ: Նա մտաւ նաւ, վճարեց ճանապարհի վարձը եւ ուղեւորուեցաւ դէպի ուրիշ քաղաք: Բայց Աստուած ծովի վերայ սաստիկ փոթորիկ բարձրացրեց եւ նաւն ընկղմուելու վրայ էր: Նաւաւարները սարսափեցան եւ սկսեցին ծանրութիւնները դուրս թափել նաւից, իսկ Յովնանը նաւի մի կողմն ընկած քնած էր: Եկաւ նորա մօտ նաւատէրը, զարթեցրեց նորան եւ ասաց. «Ամօթ չէ՞, որ քնում ես, աղօթք արա՛ Աստուծուդ, գուցէ ազատէ մեզ վտանգից»: Նաւաւարներն ասացին. «Վիճակ ձգենք, որ իմանանք, թէ ո՞ւմ պատճառովն է եկել մեզ վրայ այս վտանգը»: Երբոր վիճակ ձգեցին, վիճակը Յովնանին ընկաւ: Այն ժամանակ ամենքը դարձան դէպի Յովնան. «Ասա՛ մեզ, ինչո՞վ ես պարապում, որտեղից ես գալիս, ո՞ւր է քո երկիրը եւ ո՞ր ազգիցն ես դու»: Նա պատասխանեց նրանց. «Ես Իսրայէլացի եմ, երկրպագում եմ ամենազօր Աստուծուն, որ ծովը եւ ցամաքն ստեղծեց: Աստուած հրամայեց ինձ Նինուէ երթալ, բայց ես չգնացի»: Նոքա ասացին. «Երեւի քո պատճառով հասաւ մեզ այս վտանգը. ի՞նչ անենք քեզ, որ ծովը հանդարտի»: Յովնանը պատասխանեց. «Որպէսզի ամենքս չկորչինք, վեր առէք եւ ձգեցէք ինձ ծովը եւ մրրիկը կը դադարի, որովհետեւ ես գիտեմ, որ իմ պատճառովն է հասել ձեզ այս մեծ վտանգը»: Նաւաւարներն ամեն կերպ աշխատում էին ցամաքին մօտենալ, բայց չկարողացան, որովհետեւ ծովի ալեկոծութիւնը շարունակւում էր եւ մրրիկը կատաղում էր նոցա դէմ: Այն ժամանակ նոքա

Յովնանին ձգեցին ծովը, եւ մորիկն իսկոյն դադարեց: Երբ Յովնան ընկաւ ծովը, Աստուած հրամայեց կետ ձկանը, որ կուլ տայ նորան. եւ Յովնան երեք օր եւ երեք գիշեր կենդանի մնաց ձկան փորի մէջ: Գտնուելով կետի փորի մէջ, Յովնանը զղջաց իւր մեղքերը եւ խոստացաւ Աստուծոյ հրամանը կատարել: Աստուած հրամայեց կետին՝ որ Յովնանին ափը դուրս հանէ: Յովնանը վեր կացաւ, գնաց Նինուէ եւ սկսեց շրջել քաղաքում եւ ասել. «Այլ եւս երեք օր եւ Նինուէն պիտի կործանուի»: Այս խօսքերը Նինուէի թագաւորի ականջին հասան, նա իջաւ իւր աթոռից, հանեց թագաւորական շորերը եւ հրաման տուեց, որ իւր բոլոր հպատակները պաս պահեն, ձեռք վերցնեն չար գործերից, ապաշխարեն եւ Աստուծոյ ողորմութիւնը խնդրեն: Աստուած տեսնելով նոցա ի սրտէ զղջումը՝ ներեց: Յովնանը նեղացաւ այս բանի վրայ եւ ասաց. «Մարգարէութիւնս չկատարուեցաւ, այժմ ինձ կընդունեն իբրեւ սուտ մարգարէ»: Նա դուրս եկաւ քաղաքից, եւ փոքր ինչ հեռու նորա գիմացը նստեց եւ նայում էր թէ ինչ պիտի լինի: Աստուծոյ հրամանով նոյն գիշերը մէկ դժմենի բուսաւ եւ իւր լայն տերեւներով պաշտպանում էր Յովնանին արեգակի տաքութիւնից: Այս բանի վրայ բաւական ուրախացաւ Յովնանը: Բայց Աստուած այնպէս կարգադրեց, որ միւս օրը արուսեակի երեւնալուն պէս, որդը կտրեց նորա արմատը եւ դժմենին թառամեցաւ: Իսկ երբոր արեգակը դուրս եկաւ եւ սկսեց այրել Յովնանի գլուխը, նա սկսեց մահ խնդրել իւր համար եւ ասաց. «Աւելի լաւ է մեռնիմ, քան թէ կենդանի մնամ»: Աստուած ասաց նորան. «Մի՞թէ այդչափ տրտմեցար դժմենու համար»: Նա պատասխանեց. «Այո՛, շատ տրտմեցայ»: Այն ժամանակ ասաց Աստուած. «Յովնան, դու չտնկեցիր դժմենին, չխնամեցիր նորան, այլ ինքը մէկ գիշերուայ մէջ

բուսաւ եւ միւս գիշերը թառամեցաւ: Դու ցաւում ես այս մասին, ապա ի՞նչպէս ես ուզում որ նա չափսոսամ եւ չխնայեմ մի մեծ քաղաք, ուր հարիւր քսան հազար հոգուց աւելի անմեղ մանուկներ կան, որոնք աջ ձեռքը ձախից զանազանել չեն կարող»:

Հայաստանեայց եկեղեցին Յովնան մարգարէի յիշատակը կատարում է Առաջաւորաց պատի ուրբաթ օրը, որ եւ պատմական խորհրդաւոր նշանակութիւն ունի: Այդ ազգային պատը սահմանեց սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչը իւր վիրապից դուրս գալուց յետոյ՝ ի յիշատակ ազատութեան Տրդատ թագաւորի եւ Ժողովրդոց աստուածային պատուհասից եւ լուսաւորութեան Հայաստանի՝ քրիստոնէական սուրբ հաւատով: Առաջաւորաց է կոչվում այդ պատը նորա համար, որ դա մեր առաջին պատն է եւ մեծ պատի յառաջընթաց: Մեր եկեղեցու մէջ առաջաւորաց պատին, մեծի պահոց օրերի նման, գիրք եւ աւետարան չեն կարգացվում եւ սուրբ պատարագ չէ մատուցանվում: Միայն ուրբաթ օրը կարգացվում է Յովնանու մարգարէութիւնը Նինուէի ազատութեան մասին:

32. ՄԱՐԳԱՐԷՆԵՐԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆՔԸ ՓՐԿՁԻ ՄԱՍԻՆ.

Մարգարէները շատ անգամ բարեպաշտ մարդոց գուշակում էին Փրկչի մասին: Նոքա գուշակեցին. 1) Թէ «Վաղարշ լինի աշխարհի Փրկիչը: Նա կըլինի Աստուծոյ որդին, ծնեալն ի յաւիտենից. նա կառնու մարդկային մարմին, կըլինի Աստուած եւ մարդ միանգամայն. 2) Թէ ի՞նչպիսի «+» պիտի լինի խոստացեալ աշխարհի Փրկիչը: Նա կըլինի սուրբ եւ անմեղ, հեզ եւ ողորմած, գթասիրտ գէպի մարդիկ, հրաշքներ կըգործէ, կըբժշկէ կոյրերին, համբերին, խու-

լերին եւ կաղերին. 3) Թէ ինչպէս աշխարհի Փրկիչը ինչպէս երկինքն փրկեց: Նա յառաջ կը գայ Հրէից Դաւիթ Թագաւորի ցեղից, կը ծնուի կուսից Հրէաստանի Բէթղէմէմ քաղաքում: Նորա առաջից կը գայ Նորա կարապետը. 4) Թէ ինչպէս աշխարհի Փրկիչը պիտի շարժուի ի մարտի Բեղէի հասար: Նա, իբրեւ Թագաւոր, հանդիսաւոր կերպով կը մտնի Երուսաղէմ քաղաքը, բայց յետոյ 30 արծաթով կը մատնուի չարչարանքի կենթարկուի, հայհոյանքի, ծաղրածութեան, թուքի եւ գանակոծութեան. մարդիկ կը վարուին Նորա հետ իբրեւ չարագործի. կը վիրաւորեն, կը մեխեն Նորա ձեռքերը եւ ոտները, տէգով կը խոցեն Նորա կողքը, կը սպանեն Նորան եւ Նորա հանդերձը կը վերցնեն իրանց համար, կը բաժանեն եւ վիճակ կը ձգեն: Այդ չարչարանքները Նա կը կրէ մարդոց անօրէնութեանց պատճառով նորանց յաւիտեանական կորուստից փրկելու համար. 5) Թէ ինչպէս աշխարհի Փրկիչը Բեռնէլոյց յետոյ յարս-Քիւն կաննէ և ինչ կաննէ յարս-Քիւնից յետոյ: Իւր մահից յետոյ Նա կ'իջնէ դժոխքը, բայց չի մնալ այնտեղ, այլ յարութիւն կ'առնէ, կը հաստատէ նոր Թագաւորութիւն, առաքեալներին կ'ուղարկի աշխարհիս ամեն ծայրերը եւ դէպի այդ նոր Թագաւորութիւնը կը հրաւիրէ հեթանոսներին, որոնք առաջ չէին ճանաչում ճշմարիտ Աստուծուն. մարմնով երկինքը կը համբառնայ եւ կը նդունի Աստուածային արժանաւորութիւնը, պատիւը եւ իշխանութիւնը եւ յաւիտեանա կը Թագաւորէ բոլոր ազգերի վրայ:

33. Թէ Ինչ ՎԱԽՃԱՆ ՈՒՆԵՅՄԱՆ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՆԻ ՅՈՒՂԱՅԻ ԹԱԳԱՒԱՐՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

Իսրայէլի տէրութեան մէջ բոլոր Թագաւորները կռապաշտ էին: Այդ տէրութիւնը նուաճեցին Ասորեստանցիք

722 Թ. Ք. առաջ: Ժողովուրդի մեծ մասը գերի տարուեցան եւ Միջին-Ասիայի զանազան կողմերը ցրուեցան: Իսրայէլի երկիրը լցրին ուրիշ տեղերից բերած մարդիկներով, որոնք միանալով տեղական բնակիչների հետ՝ սամարացիք կոչուեցան:

Յուդայեան Թագաւորութիւնը նուաճեց 558 Թ. Ք. առաջ Բաբելոնի Նաբուգոդոնոսոր Թագաւորը:

Երուսաղէմը եւ տաճարը կ'ործանուեցան: Հրէաները գերի տարուեցան Բաբելոն:

Նաբուգոդոնոսորը հրամայեց Հրէից գերիների միջից ընտրել երիտասարդներին եւ Թագաւորական պալատում կը թուլթիւն տալ նրանց: Այդ ժամանակ դոցա միջից իրանց բարեպաշտական կեանքովն աւելի նշանաւոր եղան Դանիէլ մարգարէն, Անանիան, Ազարիան եւ Միսայէլը:

34. ԵՐԵՄ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ ԿՐԱԿԻ ՀՆՈՅԻ ՄԵՋ.

Նաբուգոդոնոսորը Դեէրա դաշտի վերայ կանգնեցրեց մի ոսկեայ արձան: Այս արձանի մօտ մի մեծ հնոց եւս շինել տուաւ: Այս դաշտի վրայ Նաբուգոդոնոսորը հաւաքել տուեց բոլոր մեծամեծներին եւ ժողովրդեան: Երբ նոքա եկան արձանի առաջ, մոռնեալիք բարձրաձայն յայտնեց. «Ազգեր, երբոր կը լսէք նուագարանների ձայները, իսկոյն երկրպագութիւն տուէք ոսկէ արձանին: Իսկ ով որ չի երկրպագանիլ, նա կը ձգուի կրակի հնոցի մէջ: Երբոր ամենքը հաւաքուեցան երկրպագութիւն տալու, Անանիա, Ազարիա եւ Միսայէլ չկատարեցին Նաբուգոդոնոսորի հրամանը: Այս բանն իմացաւ Թագաւորը: Նա օսատիկ բարկացած՝ հրամայեց իւր առաջ բերել այդ Հրէաներին: Նոցա բերին: Նաբուգոդոնոսորը հարցրեց. «Ճշմարիտ է, որ դուք, Անանիա, Ազարիա եւ Միսայէլ, իմ աստուածներին չէք

պաշտում եւ ոսկէ կուռքին, որ ես կանգնեցրի, երկրպագութիւն չէք տալիս: Այժմ հրամայում եմ ձեզ, որ երբ փողի ձայնը լսէք, ընկնէք կուռքի առաջ եւ երկրպագութիւն անէք նորան: Իսկ եթէ չէք հնազանդիլ, կրակի հնոցի մէջ կըձգուիք. եւ ո՞վ է այն Աստուածը, որ ձեզ իմ ձեռքիցս կարող լինի փրկել»: Մանուկները պատասխանեցին. «Ամենազօր Աստուածը, որին մենք պաշտում ենք, կարող է մեզ փրկել քո ձեռքից եւ կրակի բորբոքեալ բոցերից: Բայց եթէ չփրկէ եւս՝ դարձեալ մենք չաստուածներիդ եւ կանգնած կուռքիդ երկրպագութիւն չենք տալ»: Թագաւորի գէմքը փոխուեցաւ բարկութիւնից, նա հրամայեց հնոցը եօթնապատիկ աւելի բորբոքել եւ մանուկներին պինդ կապած մէջը ձգել: Նորա հրամայնը իսկոյն կատարուեցաւ: Հնոցն այնքան բորբոքեցին, որ մինչեւ անգամ չորս կողմը եզոդ սպասաւորներն այրվում էին: Բայց Աստուած հրաշալի կերպով մանուկներին ազատեց մահից: Աստուծոյ հրեշտակն իջաւ հնոցը, մեղմացրեց կրակի սաստկութիւնը եւ զովացրեց նրանց զովարար ցօղով: Անանիա, Աղարիա եւ Միսայէլ, տեսնելով այս հրաշքը, սկսեցին Աստուծուն փառաբանել, «Օրհնէալ է», Տէր Աստուած Հարցն Դեռ» հոգեւոր երգը երգելով: Նաբուգոդոնոսորը շատ զարմացաւ այս բանի վրայ, շուտով տեղիցը վեր կացաւ եւ հարցրեց իւր պալատականներին. «Ձե՞ր որ մենք երեք մանուկ ձգեցինք հնոցը»: Նոքա պատասխան տուին թագաւորին. «Իսկ եւ իսկ այդպէս է»: Նա ասաց. «Ահա ես չորսին եմ տեսնում, նոքա համարձակ ման են գալիս կրակի մէջ առանց վնասուելու. եւ չորրորդը գեղեցիկ է երկնային ոգու պէս»: Յետոյ Նաբուգոդոնոսորը մօտեցաւ հնոցին եւ ասաց. «Անանիա, Աղարիա եւ Միսայէլ, ծառայք Բարձրեալ Աստուծոյ, գուրս եկէ՛ք»: Դուրս եկան: Հաւաքուեցան մեծամեծները եւ տեսան, որ կրակը ոչինչ

վնաս չէ արել նրանց. գլխների մազը չէ խանձուած, շորները չեն այրուած, եւ կրակի հոտ անգամ չկար: Այն ժամանակ Նաբուգոդոնոսորը հասկացաւ, որ Աստուած ինքն է պաշտպանել մանուկներին եւ ասաց. «Օրհնէալ է ձեր Աստուածը, որ Իւր հրեշտակին ուղարկելով՝ ազատեց ձեզ, որովհետեւ ձեր յոյսը դրել էիք Նորա վերայ. եթէ իմ հպատակներիցս մէկը կըհամարձակուի հայհոյել Աստուծուն, որին պաշտում են Հրէաները, նա մաս մաս կըպատառուի եւ նորա տունը աւերակ կըդառնայ, որովհետեւ չկայ մի ուրիշ Աստուած, որ այսպիսի հրաշք գործէ»:

Այս պատմութիւնը գրուած է Դանիէլի մարգարէական գրքի երրորդ գլխումը եւ կարդացվում է մեր եկեղեցու մէջ բնա՛ վերայ տարէնը երկու անգամ, այն է Զատիկի եւ Ծննդեան ձրագալուցի երեկոներին, այսպէս. *)

Ընթերցուածս 'ի Դանիէլէ մարգարէէ.

Յամին ութուտասաներորդի Նաբուգոդոնոսորայ արքայի՝ արար պատկեր ոսկի, բարձրութիւն նորա վաթսուհ կանգուն, և լայնութիւն նորա կանգուն վեց, և կանգնեաց զնա 'ի դաշտի Դեկրայ յաշխարհի Բաբելացոց Լայլն:

Եւ երբ գալիս են այնտեղ, ուր ասվում է՝

Օրհնեցէ՛ք ամենայն գործք Տեառն զՏէր, օրհնեցէ՛ք և բարձր արարէք զնա յաւիտեան:

Դպիրներն սկսում են քաղցր ձայնով երգել՝

«Օրհնեցէ՛ք, գովեցէ՛ք և բարձր արարէ՛ք զնա յաւիտեան»:

Սորանից յետոյ բացվում է սեղանը եւ սկսվում է պատարագը:

*) Ցանկալի է, որ կրօնուսոյցը՝ Երից մանկանց պատմութիւնը աւանդելուց յետոյ, ծանօթացնէ աշակերտներին և նոյն գրքի ընթերցման եղանակի հետ և դասարանում երգել տայ. «Օրհնեցէ՛ք, գովեցէ՛ք, և այլն օրհնաբանութիւնը, ինչպէս և միւս շարականներն իրանց տեղերում:

35. ԴԱՆԻԷԼ ՄԱՐԳԱՐԵՆ. ՅՈՒԴԱՅԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒ-
ԹԻՒՆԸ ԲԱՔԵԼՈՆԻ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆԻՅ ՅԵՏՈՅ.

Հրէայք Բաբելոնի մէջ 70 տարի գերի մնացին, եւ այս գերութիւնը դառն էր նոցա համար: Բայց այն վիշտը օգտակար եւս եղաւ նոցա, որովհետեւ նրանով հեռու մնացին կռապաշտութիւնից: Այս գերութիւնն օգտաւէտ եղաւ հեթանոսներին եւս. վասնզի տեսան նոքա ճշմարիտ Աստուծոյ փառքը եւ շատերը հաւատացին նորան: Գերութեան ժամանակ Աստուած Հրէից ուղարկեց Դանիէլ մեծ մարգարէին:

Այդ միջոցին Բաբելոնի հզօր թագաւորութիւնը կործանուեցաւ եւ նորա տեղը բռնեց Մարաց թագաւորութիւնը: Մարաց Դարեհ թագաւորն անշափյարգում էր Դանիէլին եւ իւր իշխանների մէջ աւագութիւնը նրան տուեց: Դանիէլի բարձրանալու վրայ մեծամեծները նախանձեցան եւ ամբաստանելով թագաւորի առաջ, ձգել տուին նորան գուրը, քաղցած առիւծների առաջ, որովհետեւ նա իւր օրէնքին համեմատ էր աղօթում դէպի Աստուած. բայց առիւծներն Աստուծոյ հրամանով չմօտեցան մարգարէին: Դանիէլը գուշակեց, որ Քրիստոսը աշխարհ պիտի գայ Հրէից ազատութեան հրաման տրուելուց 490 տարի յետոյ:

Երբ գերութեան 70 տարին լրացաւ, Բաբելոնացի թագաւորութեանը տիրեց Պարսից Կիւրոս թագաւորը, որ հրաման տուաւ Հրէից Երուսաղէմ դառնալու:

Հրէայք իրանց Երուսաղէմը վերականգնեցին եւ նոր տաճար շինեցին: Սկզբումը նոցա համար դժուար էր աւերած երկրի մէջ բնակուիլ: Բայց ողորմած Աստուածը ուղարկեց նոցա մօտ Անգէոս, Զաքարիա եւ Մաղաքիա մարգարէներին, որոնք քաջալիրում եւ մխիթարում էին նրանց: Անգէոսը գուշակեց, թէ Քրիստոսը այն նոր տաճարը

պիտի երթայ: Զաքարիան նկարագրեց Քրիստոսի աւանակի վերայ հեծած հանդիսաւոր կերպով Երուսաղէմ մըտնիլը, իսկ Մաղաքիան ասաց՝ թէ Քրիստոսի առաջեւից պիտի գնայ նորա կարապետը:

Սկզբում Հրէայք Պարսից թագաւորների իշխանութեան տակ էին, յետոյ ընկան Յունաց իշխանութեան տակ, որ տիրապետեցին Պարսից թագաւորութեանը:

Այն միջոցին Սուրբ գիրքը Եբրայեցոց լեզուից Յունարէն թարգմանուեցաւ, որ ամեն լեզուներից աւելի գործածականն էր այն ժամանակ: Հրէայք Յունաց իշխանութեան տակ եղած ժամանակ մի մեծ վտանգի հանդիպեցան, որովհետեւ Յոյներն ստիպում էին նրանց, որ կռապաշտութիւն ընդունեն, բայց նոքա հաստատ կացան իրանց հաւատի վերայ՝ շատ տանջանքներ կրեցին եւ վերջապէս ազատուեցան Յունաց իշխանութիւնից: Բայց նոցա բարեբախտութիւնը երկար չտեւեց: Հռովմայեցիք տիրեցին նոցա եւ թագաւոր դրին օտարազգի Հերովդէսին, որ խստաբարոյ եւ կասկածոտ մարդ էր:

36. ՓՐԿՉԻ ԱԿՆԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ.

Երբ Հռովմայեցիք Հրէաստանին տիրեցին, բոլոր Հրէայք անհամբերութեամբ սպասում էին խոտադած Փրկչի գալստեանը: Հին ուխտի ժամանակը վերջացաւ, եւ սկսաւ նոր ուխտի ժամանակը, երբ Փրկիչն աշխարհ պիտի գար: Բայց Հրէաներից շատերը թիւր հասկացողութիւն ունէին Փրկչի վերայ: Կարծում էին թէ նա երկրաւոր փառքով պիտի գայ, որ նրանց Հռովմայեցոց իշխանութիւնից ազատէ: Այլեւ հպարտանում էին իրանց սրբութեամբ, իրանք իրանց արդար էին համարում եւ կարծում էին

Թէ Բրիտտոսը ո՛չ Թէ նրանց մեղքերից ազատելու է գալիս, ինչպէս խոստացել էր Աստուած, այլ գալիս է իրանց բարեգործութիւնների փոխարէն երկրաւոր բարեբախտութեամբ նրանց վարձատրելու:

37. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱՐԱՊԵՏԻ ԾՆՈՒՆԴԸ.

Ղուկ. Ա. 5, 25 եւ 57—80. Մատ. Գ. 1—12, Ղուկ. Գ. 2—18.

Բրիտտոսի ծննդեան ժամանակ Հրէաստանի մէջ երկու արգար եւ բարեպաշտ անձինք կային՝ Զաքարիա քահանան եւ նորա կին Եղիսաբէթը: Նոքա ծերութեան հասան, բայց զաւակ չունէին, որի վերայ տրտմելով՝ Աստուծուն խնդրում էին, որ զաւակ տայ իրանց: Աստուած լսեց նոցա աղօթքը: Մէկ անգամ Գաբրիէլ հրեշտակապետը տաճարի մէջ երեւեցաւ Զաքարիային: Զաքարիան վախեցաւ: Հրեշտակն ասաց. «Մի՛ վախենար, Զաքարիա. քո աղօթքը լսելի եղաւ. քո կին Եղիսաբէթը կրճնի քեզ որդի, որի անունը Յովհաննէս կրդենա: Նորա ծնունդն ուրախութիւն կը պատճառէ ոչ միայն քեզ, այլեւ շատ մարդիկներին: Նա մեծ կըլինի Աստուծոյ առաջ. գինի եւ օղի չի խմիլ. իւր աշխարհ գալու օրիցը՝ նա կըլցուի սուրբ Հոգով. մարդոց բարեպաշտութիւն կըսովորեցնէ եւ դէպի Աստուած կըդարձնէ նրանց»: Զաքարիան ասաց հրեշտակին. «Ի՞նչպէս կարող եմ ես այդ իմանալ. ես արդէն ծեր եմ եւ կինս անց է կացրել իւր օրերը»: Հրեշտակը պատասխանեց նորան. «Որովհետեւ դու չհաւատացիր խօսքերիս, ահա համար կըլինիս՝ մինչեւ այն օրը, երբ այդ բանը կըկատարուի»: Զաքարիան արգարեւ պապանձեցաւ, այսինքն դադարեց խօսելուց, Բայց ժողովուրդն սպասում էր, Թէ Զաքարիան երբ դուրս կըգայ տաճարից

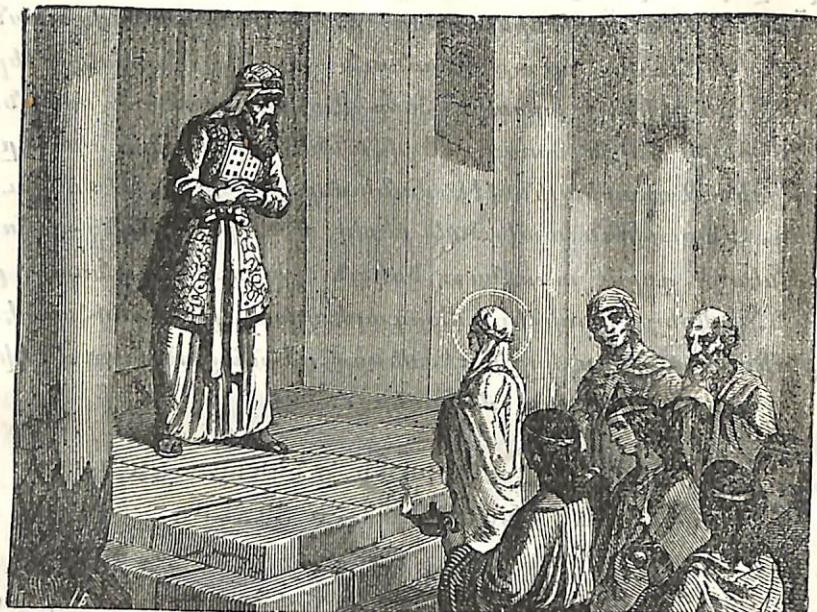
եւ նորա ուշանալու վերայ շատ էր զարմանում: Եւ երբոր դուրս եկաւ Զաքարիան, չէր կարողանում խօսել նոցա հետ, այլ նշաններով յայտնեց Թէ նա տեսիլք է տեսել: Քանի մի ժամանակից յետոյ հրեշտակի գուշակութիւնը կատարուեցաւ. Զաքարիան եւ Եղիսաբէթը որդի ունեցան: Հասաւ ութերորդ օրը. հաւաքուեցան ազգականները. մանկանը պէտք է անուն տային: Ազգականները կամենում էին ՚ի պատիւ հօրը Զաքարիա անուն տալ նորան, բայց մայրն ասաց. «Յովհաննէս դրէք դրա անունը»: Հարցրին Զաքարիային Թէ մանկանը ինչ անուն է ուզում դնել. Զաքարիան տախտակ բերել տուեց եւ գրեց. «Յովհաննէս է դորա անունը»: Իսկոյն բացուեցաւ նորա լեզուն. սկսեց խօսիլ եւ մարգարէացաւ Թէ Յովհաննէսը Փրկչի կարապետը կըլինի: Ամենքը զարմացած ասում էին. «Ի՞նչ պիտի լինի այս մանուկը»:

38. ՍՈՒՐԲ ԿՈՅՍ ՄԱՐԻԱՄԻ ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ԵՐԻՅ ԱՄՈՅ ԸՆԾԱՅՈՒՄԸ Ի ՏԱՃԱՐՆ.

Երբ Հրէայք սպասում էին Բրիտտոսի գալուն, Նազարէթ քաղաքում կենում էին երկու բարեպաշտ անձինք՝ Յովակիմ եւ նորա կին Աննան, որոնք Հրէից Դաւիթ թագաւորի ցեղիցն էին: Նոքա զաւակ չունէին եւ այս պատճառով ջերմեւանդութեամբ աղօթում էին, որ Աստուած մի զաւակ պարգեւէ եւ ուխտ դրին, որ եթէ իրանց որդի ծնուի, Աստուծուն կընուիրեն: Աստուած նոցա աղօթքը լսեց եւ մի դուստր պարգեւեց, որի անունը Մարիամ դրին:

Երբ որ Մարիամը երեք տարեկան եղաւ, ծնողները տաճար տարան նորան Աստուծուն ընծայելու: Քահանայապետն ընդունեց նորան եւ Աստուծոյ հրամանով տա-

բաւ տաճարի Սրբութիւն սրբոց կոչուած մասը, ուր իրաւունք ունէր մօտեցիլ միայն քահանայապետը: Տաճարի շուրջը շատ տներ կային, ուր կենում էին բարեպաշտ այրիք, կոյսեր եւ Աստուծուն նուիրեալ մանուկներ: Ահա

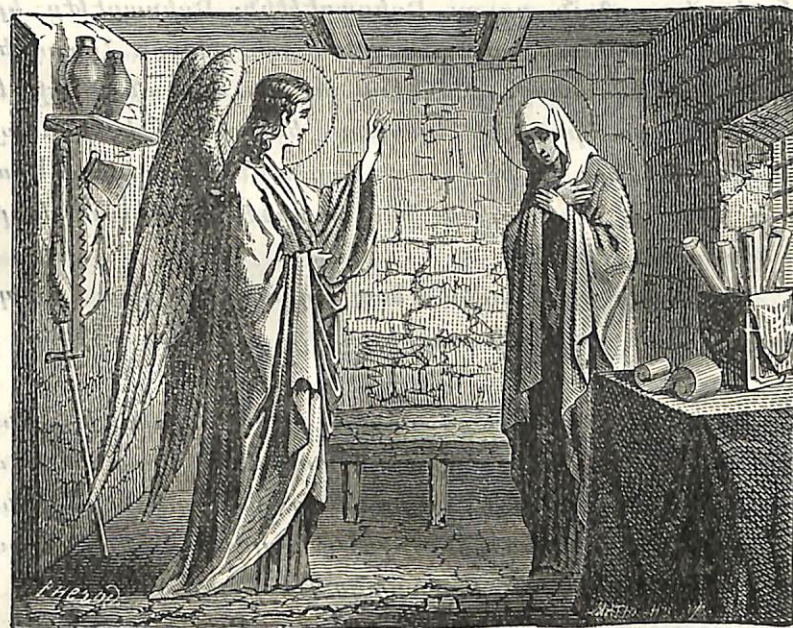
այստեղ Յովակիմը եւ Աննան թողին Մարիամին: Մարիամը տաճարի մէջ մեծանում էր, պարապելով՝ աղօթքով, սուրբ գրոց ընթերցանողութեամբ եւ ձեռագործով: Սա Աստուծոյ շնորհքով ազատ մնաց ամենայն արատից ու մեղքից եւ եղաւ ամենասուրբ կոյս *):

*) Մարիամի ծնունդը տօնում ենք միշտ Սեպտեմբերի 8-ին, իսկ ընծայումն՝ ի տաճար՝ Նոյեմբերի 21-ին:

39. ԱԻԵՏՈՒՄՆ ԳԱՐԻԻԷԼ ՀՐԵՇՏԱԿԱՊԵՏԻ ԱՌՍՈՒՐԲ ԿՈՅՍԸ ՄԱՐԻԱՄ:

Ղուկ. Ա. 26—28.

Մարիամի տաճարում եղած ժամանակ՝ ծնողքը վախճանեցան. իսկ երբ 14 տարեկան եղաւ, դաստիարակները Կաթըն նորան ամուսնացնել: Բայց նա ասաց, թէ ուխտել է Աստուծոյ, որ միշտ կոյս մնայ: Այն ժամանակ քահանայք նորան նշանեցին իւր ազգական ծերունի Յովսէփի հետ, որին յայտնեցին նաեւ Մարիամի ուխտը: Յովսէփը

Գալիլեայի Նազարէթ քաղաքի մէջ էր բնակվում եւ հիւանդութեամբ էր պարապում: Մարիամը նորա տունը գնաց բնակուեցաւ:

Մէկ անգամ, երբ նա աղօթք էր անում, Գաբրիէլ

Հրեշտակապետը երեւեցաւ նորան եւ ասաց: «Ուրախացիր, բերկրեալդ, Տէրը քեզ հետ է, օրհնուած ես դու կանանց մէջ, Հոգին Սուրբ կրգայ քո վերայ եւ Բարձրելու զօրութիւնը հովանի կըլինի քեզ. մի որդի կըծնանիս եւ անունը Յիսուս կըդնես: Նա մեծ կըլինի եւ Բարձրեալի Որդի կըկոչուի եւ Տէր Աստուած կըսայ նրան նորա հօր Դաւթի աթոռը եւ նորա թագաւորութեանը վերջ չի լինիլ»:
Մարիամը խոնարհութեամբ ընդունեց այս աւետիքը *): Եւ Հրեշտակը գնաց նորանից:

Նոյն օրերում Մարիամ Սուրբ Կոյսը գնաց իւր ազգական, Զաքարիայի կին Եղիսամէթի տեսութեան: Եկաւ այնտեղ եւ ողջոյն տուաւ Եղիսարէթին: Եղիսարէթը երբոր լսեց Մարիամի ողջոյնը, լցուեցաւ Սուրբ Հոգով եւ բարձր ձայնով ասաց. «Օրհնեալ ես դու կանանց մէջ, եւ օրհնեալ է քո որովայնի պտուղը. եւ ուստի՞ է ինձ այս երջանկութիւնը, որ իմ Տիրոջ մայրն ինձ մօտ եկաւ: Երանի է քեզ, որ հաւատացիր քեզ ասածներին. դոքս ամենքն էլ կըկատարուին»:

Մարիամը երեք ամիս մնաց Եղիսարէթի մօտ եւ ապա վերադարձաւ Յովսէփի տունը:

Կոյս Մարիամը արժանացաւ մեծ պատուի—լինել մայր Փրկչի՝ Աստուծոյ Որդու: Ուստի մենք Նորան անուանում ենք Աստուածածին—Տիրամայր, դասելով Սերովբէներէից եւ Քերօլբէներէից վեր, որը եւ յայտնուած ենք ի պատիւ Նորա յօրինուած երգաբանութեանց մէջ:

Ուրախ լեր բերկրեալդ | Ուրախացիր, շնոր-
Մարիամ, Տէր ընդ Քեզ. | Հալիդ Մարիամ, Տէրը
օրհնեալ ես Դու ՚ի | Քեզ հետ է. օրհնուած

*) Աւետման տօնը կատարում ենք միշտ Ապրիլի 7-ին:

կանայս եւ օրհնեալ է | ես Դու կանանց մէջ
պտուղ որովայնի Քո: | Եւ օրհնուած է Քո ո-
Սրդ բարեխօս լեր առ | րովայնի պտուղը: Սրդ
Տէր վասն մեր: | բարեխօսութիւն արա՛
| Տիրոջ առաջ մեզ հա-
մար:

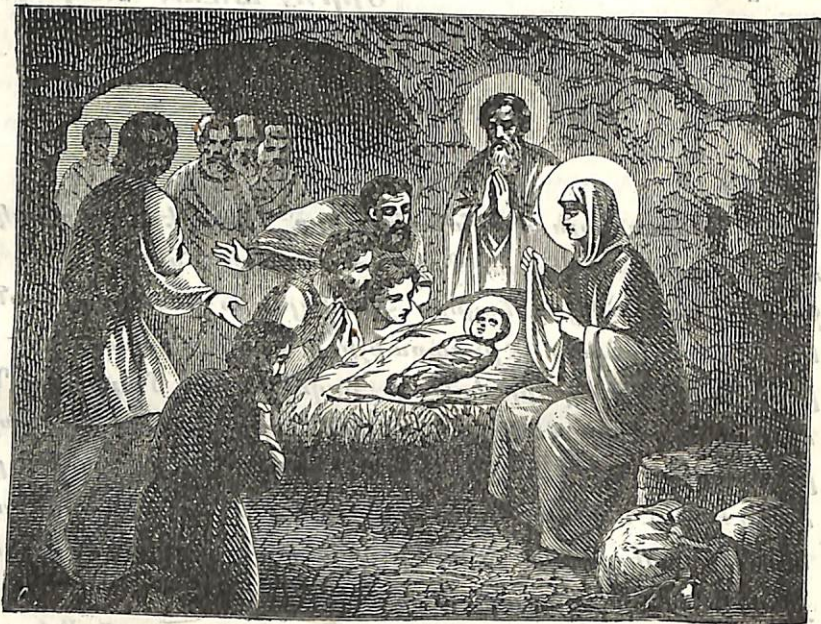
40. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ.

Ղուկ. Բ. 1—21.

Մօտեցաւ այն ժամանակը, երբ Դաբբիէլ Հրեշտակապետի խօսքի համեմատ Քրիստոսը պիտի ծնուէր: Այն միջոցին Հռովմայեցոց կայսրը հրամայեց աշխարհագիր անել, եւ այս պատճառով իւրաքանչիւր հրէի հրամայուած էր իւր հայրենի քաղաքը երթալ: Յովսէփն ու Մարիամը Դաւիթ թագաւորի ցեղիցն էին. այս պատճառով Նազարէթից դուրս եկան եւ Բէթղէհէմ գնացին, որ Դաւթի քաղաքն էր, եւ մարգարէների գուշակութեան համեմատ Քրիստոսն այնտեղ պիտի ծնուէր: Քաղաքի մէջ նոքա օթեւան չգտան, ուստի քաղաքի մօտ գտնուած մի սյրի մէջ մնացին, ուր հովիւներն իրանց ոչխարներն էին պահում: Այն սյրի մէջ գիշեր ժամանակ Մարիամ Սուրբ Կոյսը ծնաւ Իւր Միածին Որդին, որ ոչ միայն մարդ էր, այլ միանգամայն Աստուած: Սուրբ Կոյս Մարիամը Աստուածորդուն խանձարուրով պատեց եւ մսուրի մէջ դրաւ:

Նոյն գիշերը Բէթղէհէմի հովիւներն իրանց ոչխարների հետ դաշտի մէջ էին: Նոքա քնած չէին: Յանկարծ մէկ անսովոր լոյս տեսան, Աստուծոյ Հրեշտակը նոցա երեւեցաւ եւ ասաց. «Մի՛ վախենաք, ես մեծ ուրախութիւն եմ աւետում ձեզ: Դաւթի քաղաքի մէջ Փրկիչ ծնաւ ձեզ, որ է Օծեալ Տէր: Եւ ահա ձեզ նշան. դուք

կըգտնէք մանկանը խանձարուրով պատած եւ մսուրի մէջ գրուած»։ Այն միջոցին երկնքից բազմաթիւ հրեշտակներ երեւեցան եւ սկսեցին երգել. «Փառք 'ի բարձունս Աստուծոյ եւ յերկիր խաղաղութիւն 'ի մարդիկ հաճութեւն»։ Երբոր հրեշտակներն անյայտացան, հովիւներն այրը գնա-

ցին, եւ գտան որ մանուկը խանձարուրով փաթաթուած եւ մսուրի մէջ գրուած էր։ Երկրպագութիւն արին Նորան, իբրեւ Աստուծոյ, եւ Մարիամին ու Յովսէփին պատմեցին իրանց լսածն ու տեսածը. յետոյ այն համբաւն իրանց գիւղի մէջ տարածեցին։

Հրէից սովորութեան համեմատ ծննդեան ութերորդ օրը թլփատեցին Նորան եւ Յիսուս անուանեցին, որ Փրկիչ կընշանակէ։

Յունվարի վեցին Հայաստանեայց եկեղեցին կատարում է Քրիստոսի ծննդեան եւ մկրտութեան տօները 'ի

միասին, իսկ Յունվարի հնգին, երեկոյեան, մատուցանում է սուրբ պատարագ եւ ճրագալոյց է լինում։ Ծննդեան օրը՝ պատարագից յետոյ, կատարվում է Զորհոյնէքի շքեղ հանդէսը։ Դառք հոգեւորականաց ղգեստաւորուած՝ խաչերով, խաչուառներով եւ վառած կերօններով դուրս են գալիս եկեղեցուց, գնում են գետը եւ այնտեղ խաչով, սուրբ աւետարանով եւ սուրբ մեռնով օրհնում են Զուրը 'ի յիշատակ Քրիստոսի մկրտութեան Յորդանանում։ Նոյն օրը քահանայք գալիս են մեր տներն օրհնելու (տնօրհնէք), շնորհաւորում են մեզ Քրիստոսի ծնունդը եւ յայտնութիւնը — աւետարան կարգալով եւ այս շարականը երգելով.

Խորհուրդ մեծ և Այն խորհուրդը, որ
սքանչելի, որ յայսմ ա- այսօր յայտնի եղաւ,
ւուր յայտնեցաւ՝ հովիւք մեծ է և հիանալի. հո-
երգեն ընդ հրեշտակս, վիւները երգում են հրեշ-
տան աւետիս աշխար- տակների հետ եւ աւե-
հի։ Ծնաւ նոր արքայ տիս են տալիս աշխար-
'ի Բէթղէսէմ քաղաքի, հին։ Բէթղէսէմ քաղա-
որդիք մարդկան, օրհնե- քում ծնունդաւ նոր
ցէք, զի վասն մեր թագաւոր, մարդոց որ-
մարմնացաւ։ զիք, օրհնեցէք Նորան,
որովհետեւ մեզ համար
մարմին առաւ։

Այսօր հովուացն տե-
սեալ զարդարութեան
արեգակն և ընդ հրեշ-
տակս երգէին՝ փառք
'ի բարձունս Աստուծոյ։

Այսօր հովիւներն ար-
դարութեան արեգակը
(Յիսուսին) տեսնելով,
հրեշտակների հետ եր-
գում էին՝ փառք 'ի
բարձունս Աստուծոյ։

Աստուծոյ Միածին Որդին, որ ճշմարիտ եւ յաւիտե-
նական Աստուած է, եւ էակից Հօր, մարմնացաւ եւ մար-
դացաւ, այսինքն՝ սուրբ կոյս Մարիամից Հոգով Սրբով
մարդկային մարմին եւ Հոգի առաւ բացի մեղքից, եւ այս
կերպով եղաւ մարդ կատարեալ եւ Աստուած կատարեալ:
Որդին Աստուծոյ մարմնացաւ մեզ համար, որ մեզ ազա-
տէ սատանայի ձեռքից, ջնջէ մեր մեղքերը, հաշտեցնէ
մեզ Աստուծոյ հետ, ճշմարտութիւն եւ սէր քարոզէ մեզ,
եւ իւր աշակերտներով մի թագաւորութիւն կամ մի ըն-
տանիք կազմէ, որի մէջ Աստուած Հայր լինի, իսկ մար-
դիկ նորա որդիքը, եւ միմեանց եղբայրներ:

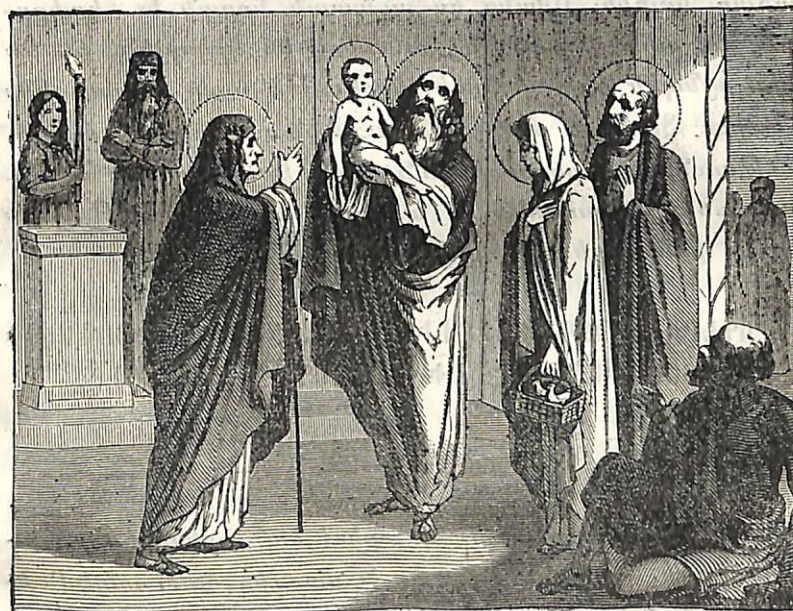
Մեր դէպի Աստուծոյ Որդին եւ դէպի Նորա մարդկային-
անկեղծ հասարակ յայտնած էն + այսպէս:

Հաւատամք եւ 'ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս,
յՈրդին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ, Հօրէ
միածին, այսինքն յէութենէ Հօր. Աստուած
յԱստուծոյ, լոյս 'ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ,
յԱստուծոյ ճշմարտէ—ծնունդ եւ ոչ արարած:
Նոյն ինքն 'ի բնութենէ Հօր, որով ամենայն ինչ
եղև յերկինս եւ 'ի վերայ երկրի, երևելիք եւ ա-
նբերելիք: Որ յաղագս մեր մարդկան եւ վասն
մերոյ փրկութեան իջեալ յերկնից՝ մարմնացաւ,
մարդացաւ, ծնաւ կատարելապէս 'ի Մարիամայ
սրբոյ կուսէն Հոգւովն Սրբով: Որով էառ զմար-
մին, զՀոգի եւ զմիտս եւ զամենայն, որ ինչ է 'ի
մարդ, ճշմարտապէս եւ ոչ կարծեօք:

41. ԳՐԻՍՏՈՍԻ ԳԱՌԱՍՆՕՐԵԱՅ ԳԱԼՈՒՍՏԵՆ 'Ի ՏԱՃԱՐ
ԿԱՄ ՏԵԱՌՆՆԵՐԻԱՌԱՋ.

Ղուկ. Բ. 8—38.

Մովսիսական օրէնքով ամենայն արու անդրանիկ զա-
ւակ նորա ծննդեան քառասներորդ օրը տաճար էին տա-
նում եւ այնտեղ նորա համար զոհ մատուցանում: Հա-
րուստները մի հորթ կամ ոչխար էին զոհում: Իսկ աղ-
քատները մի զոյգ աղաւնու ձագ: Երբ որ Յիսուսը քառաս-
նօրեայ դառաւ, Մարիամ սուրբ կոյսը եւ Յովսէփը բերին
նորան Երուսաղէմի տաճարը: Իրանց հետ տարան եւ զոհ՝

մի զոյգ աղաւնի: Նոյն միջոցին Երուսաղէմում բնակ-
վում էր մի արգար եւ Աստուածափախ ծերունի Սիմէօն
անունով: Նա սաստիկ ցանկանում էր աշխարհիս Փրկի-

չին տեսնել: Սուրբ Հոգին առաջուց յայտնել էր Նորան, թէ պիտի չմեռնի, մինչեւ չտեսնէ Քրիստոսին: Երբ մանուկ Յիսուսին բերին տաճարը, Սիմէօնը դուրս եկաւ Նորա առաջ եւ ըստ յայտնութեան Աստուծոյ իմացաւ, որ Նա է մարգարէների գուշակած աշխարհի Փրկիչը: Նա Յիսուսին գիրկն առաւ, փառք տուաւ Աստուծուն եւ առաց. «Տէր, հիմիկ Քո խօսքիդ պէս, խաղաղութիւնով ես արձակում Քո ծառայիդ: որովհետեւ իմ աչքերս տեսան Փրկչին, որին պատրաստեցիր Ժողովրդի համար. Դա՛ լոյս է հեթանոսների, եւ փառք Իսրայէլի»: Յովսէփն ու Մարիամը զարմանում էին այս խօսքերի վերայ: Սիմէօնն օրհնեց նրանց եւ Մարիամին ասաց. «Քո որդին շատերի հակառակութեան պատճառ կըլինի: Ոմանք կըհաւատան Նորան եւ կըփրկուին, եւ ոմանք եւս չեն հաւատալ եւ կըկորչին, եւ Քո սիրտդ այնպէս կըխոցոտուի, իբրեւ թէ սուր անցած լինի անձնովդ»: Տաճարի մէջ էր նաեւ Աննա մարգարէուհին, որ ութսուն եւ չորս տարեկան այրի էր. նա եւս սկսաւ փառաբանել Աստուծուն եւ ամենքին ասում էր, թէ այն մանուկը խոստացեալ Փրկիչն է:

42. ՄՈԳԵՐԻ ԵՐԿՐՊԱԳՈՒԹԻՒՆԸ. ՄԱՐԻԱՄԻ ԵՒ ՅՈՎՍԷՓԻ ԵԳԻՊՏՈՍ ՓԱԽՉԻԼԸ ԵՒ ԱՅՆՏԵՂԻՑ ԴԱՌՆԱԼԸ.

Մատ. Բ. 1—23.

Այն միջոցին Հրէաստանի արեւելեան երկիրներից քանի մի մոգեր, այսինքն իմաստուն մարգիկ, երուսաղէմ եկան, եւ հարցնում էին թէ՛ «Ո՛ր է Հրէից Նորածին թագաւորը. մենք Նորա աստղը տեսանք արեւելեան կողմը եւ եկանք Նորան երկրպագութիւն անելու»: Հերովդէս թագաւորը մոգերի այս հարցմունքը լսելով՝ շփոթուեցաւ

եւ Հրէից դպիրներին հարցրեց թէ՛ «Ո՛ր պիտի ծնուի Քրիստոսը»: Դպիրները պատասխանեցին թէ՛ «Բէթղեհէմ քաղաքի մէջ»: Այն ժամանակ թագաւորը յանձնեց այն մոգերին եւ խնդրեց նոցանից ասելով, թէ երբ կըգտնէք մանկանը, ինձ յայտնեցէք, որ ես էլ գնամ եւ երկրպագութիւն անեմ Նորան»: Մոգերը Բէթղեհէմ գնացին, եւ տեսան այն գերբնական աստղը մէկ տան վերայ. Այն տունը մտան, եւ մանկանը գտան Իւր մօր հետ. երկրպագութիւն արին Նորան, իբրեւ Աստուծոյ եւ մատուցին իրանց ընծաները. Յետոյ ուղոււմ էին Երուսաղէմ վերադառնալ եւ մանկան համար Հերովդէսին պատմել, բայց միւս գիշերը Աստուծուց հրաման առան, որ Հերովդէսի մօտ չդառնան, ուստի ուրիշ ճանապարհով գնացին իրանց երկիրը: Հերովդէսը՝ երբ իմացաւ թէ մոգերն իրանց երկիրն են գնացել, հրամայեց, որ Բէթղեհէմի մէջ եղած երկու տարեկանից փոքր բոլոր տղայոցը կոտորեն: Յոյս ունէր, որ նոցա հետ Յիսուսը եւս կըսպանուի: Բայց Յովսէփն ու Մարիամը Աստուծոյ հրամանով իրանց որդու հետ Եգիպտոս փախան: Հերովդէսի անգութ հրամանը կատարուեցաւ. նորա զինուորները Բէթղեհէմի մէջ 14,000 մանուկ կոտորեցին:

Այնուհետեւ շատ ժամանակ չանցած՝ Հերովդէսը մեռաւ: Այն ժամանակ Յովսէփը Հրէաստան դարձաւ եւ Դաւիթիայի Նաղարէթ քաղաքում բնակուեցաւ: Այնտեղ Քրիստոսը մինչեւ երեսնամեայ հասակն անճանօթ մնաց մարդիկներից. երեսուն տարեկան եղաւ, աճեցաւ եւ լցուեցաւ իմաստութեամբ եւ սիրով դէպի Աստուած եւ դէպի մարդիկ: Աւանդութիւն կայ՝ թէ Նա Յովսէփի Աստուածահօրն օգնում էր հիւսնութեամբ:

43. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՄԿՐՏԶԻ ՔԱՐՈՋԸ ԵՒ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆԸ.

Զաքարիայի եւ Եղիսաբէթի որդի Յովհաննէսն արդէն տղայութեան հասակից ճգնաւորական կեանք էր անցկացնում, անապատի մէջ էր բնակվում եւ ապրում էր մարախ եւ մեղր ուտելով: Նորա հագուստն ուղտի բրդից էր եւ գօտին մաշկեղէն:—Երբոր Հռովմայեցոց կողմից Պոնտացի Պիղատոսը Հրէից դատաւոր էր նշանակուած, Յովհաննէսը Աստուծոց յայտնութիւնն ստացաւ՝ պատրաստել ժողովուրդը Փրկչին ընդունելու համար: Նա եկաւ Յորդանանի եզերքը եւ ժողովուրդին ուսուցանում էր, թէ ինչպէս կարող են նոքա երկնքի արքայութեանը արժանի լինել: Ամեն կողմերից ժողովուրդը հաւաքվում էր նորա քարոզութիւնը լսելու: Յովհաննէսը իւր մօտ եկողներին ասում էր. «Ապաշխարեցէք, երկնքի արքայութիւնը մօտեցել է»: Եւ այս ասելով՝ իւրաքանչիւրին տալիս էր հարկաւոր խրատներ: Կեղծաւոր Փարիսեցիքը, որ իրանց արտաքին աստուածալաշտութեամբ հպարտանում էին եւ ծերերի աւանդութիւնները խստիւ կատարում, հարցրին. «Մենք ի՞նչ պէտք է անենք»: Յովհաննէսը քարոզում էր նոցա թէ՝ «ով որ երկու հանգերձ ունի, թող մէկը չունեցողին տայ, կերակուր ունեցողն եւս թող նոյնպէս անէ»: Մաքսաւորները Փարիսեցոց պէս հարցրին, եւ Յովհաննէսը նոցա պատասխանեց. «Մի պահանջէք ժողովրդից այն, ինչ որ օրէնքը չէ հրամայած»: Յետոյ զինաւորները հարցրին. «Մենք ի՞նչ պէտք է անենք»: Յովհաննէսը պատասխանեց թէ՝ «գուք ո՛չ ոքին չզրկէք, ո՛չ ոքին չզրպարտէք եւ ձեր ռոճկովը բաւականացէ՛ք»: Այն քարոզութիւնից յետոյ Յովհաննէսը Յորդանան գետի մէջ մկրտում էր իրանց մեղքերը զղջացողներին:

Շատերը կարծում էին թէ մարգարէներից գուշակած Մեսիան կամ Քրիստոսը Յովհաննէսն է: Բայց նա ինքն ասում էր թէ՝ «ես Քրիստոս չեմ, այլ Աստուած ինձ ուղարկեց Նորա առաջեւ, որ Նորա ճանապարհը պատրաստեմ»: Այս պատճառով Յովհաննէսը կոչվում է Տէրաւոր Կապախ:

Երբ այսպէս Յովհաննէսն ուսուցանում էր եւ մկրտում ժողովրդին, եկաւ նորա մօտ Յիսուս Քրիստոսը, որ նորանից մկրտուի: Յովհաննէսը հրաժարվում էր Նորան մկրտելուց եւ ասում էր. «Ե՛ս պէտք է Քեզանից մկրտուիմ եւ Դու ինձ մօտ ես գալիս»: Բայց Յիսուսն ասաց. «Թող տուր»: Այն ժամանակ Յովհաննէսը մկրտեց Նորան: Երբ Յիսուս Քրիստոսը դուրս էր գալիս ջրից, երկնքը բացուեցաւ եւ Հոգին սուրբ աղաւնու կերպարանքով Քրիստոսի վերայ իջաւ եւ երկնքից ձայն լսուեցաւ, թէ՝ «Դա է իմ սիրելի որդին, որին հաւանեցայ»:

Տ ա ղ Զ ր օ ր Հ ն ե ա ց .

Այսօր ձայնըն հայրական յերկնից իջեալ հաճոյական, սիրեցելոյ Որդւոյ վկայն. այ յորդորէ, գետ յորդորէ, գետ Յորդանան. յորդորական ձայնիւ երգէր մեծ Կարապետըն Յովհաննէս:

Այսօր եկեալ Աս-

Այսօր հայրական հաճութիւն տուող ձայնը իջնում է երկնքից իբրեւ վկայ Իւր սիրելի Որդւոյն. այ յորդորում է, գետն յորդորում է, գետն Յորդանան. յորդորող ձայնով երգում է Յովաննէս մեծ Կարապետը:

Այսօր Աստուածոր-

տուածորդին 'ի Յորդանան խոնարհութեամբ, ջրով մկրտիլ 'ի Յովհաննէս...

Այսօր մկրտիչն Յովհաննէս 'ի մկրտիչն հրաժարէր, թէ ինձ պարտ է 'ի Քէն մկրտիլ...

Այսօր գոչէր քաղցր ձայնիւ Աստուածորդին Կարապետին՝ պարտ էր զօրէնսն կատարել...

Այսօր Հոգին աղանակերպ իջեալ յերկնից 'ի Յորդանան, Իւր փառակցին վկայելով...

դին խոնարհութեամբ գալիս է Յորդանան, Յովհաննէսից ջրով մկրտուելու...

Այսօր մկրտող Յովհաննէսը հրաժարվում է մկրտելուց ասելով, թէ ես պետք է Քեզաւից մկրտուիմ...

Այսօր Աստուածորդին քաղցր ձայնով ասում է Կարապետին՝ պետք է օրէնքը կատարել...

Այսօր Հոգին աղանակերպ իջեալ յերկնից իջնում է Յորդանան, իբրեւ Իւր փառակցի վկան...

44. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՍԱՏԱՆԱՅԻՅ ՓՈՐՁՈՒԻԼԸ.

Մատ. Գ. 13—17.

Քրիստոսը մկրտուելուց յետոյ՝ անապատ գնաց, ուր քառասուն օր եւ քառասուն գիշեր ծոմ պահեց եւ աղօթքով անցկացրեց։ Քառասներորդ օրը Նա քաղց զգաց։ Այն ժամանակ սատանան եկաւ Նորա մօտ եւ ասաց. «Թէ որ Դու Աստուծոյ սրդին ես, ասա՛ որ այս քարերը հաց լի-

նին»։ Յիսուս Քրիստոսն ասաց նորան. «Գրուած է, որ ոչ թէ մենակ հացով կապրի մարդ, այլ ամեն խօսքով, որ Աստուծոյ բերանիցն է դուրս գալիս»։ Սատանան Յիսուս Քրիստոսին տարաւ Երուսաղէմ, կանգնացրեց տաճարի աշտարակի վերայ եւ ասաց. «Թէ որ Աստուծոյ սրդին ես, այստեղից Քեզ վայր ձգիր, որովհետեւ գրուած է, թէ Իւր

հրեշտակներին հրամայել է Քեզ համար, որ Քեզ պահպանեն, եւ ձեռների վերայ առնեն Քեզ, որպէսզի ոտներդ երբէք քարի չդիպցնես»։— Յիսուս Քրիստոսը պատասխանեց Նորան. «Այս եւս գրուած է, թէ մի՛ փորձիր Քո Տէր Աստուծոյդ»։ Սատանան Յիսուս Քրիստոսին տարաւ մի շատ բարձր սար, ցոյց տուաւ Նորան աշխարհի ամեն թագաւորութիւնները եւ ասաց. «Այս ամենը Քեզ կրտամ, թէ որ ընկնելով ինձ երկրպագութիւն անես»։ Յիսուս Քրիստոսը պատասխանեց Նրան. «Հեռացիր ինձանից, սատանայ,

որովհետեւ գրուած է, թէ Քո Տէր Աստուծուդ պէտք է երկրպագութիւն անես եւ միայն Նորան պաշտես: Այն ժամանակ սատանան հեռացաւ Յիսուսից եւ ահա՛ հրեշտակները մօտ եկան եւ ծառայութիւն էին անում Նորան:

Եւ մի՛ տանիր զմեզ 'ի փորձութիւն, այլ փրկեա՛ 'ի չարէն:

45. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏՁԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՎԵՐԱՅ ՏՈՒԱԾ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԱՀԸ.

Յով. Ա. 19—40. Գ. 22—30. Մատ. Ժ. Գ. 3—11.

Քրիստոսը՝ անապատի մէջ փորձուելուց յետոյ, Յորդանան գետի եզերքն եկաւ, ուր Յովհաննէսը մկրտում էր: Յովհաննէսը Նորան տեսնելով՝ ասաց ժողովրդին. «Ահա՛ գառն Աստուծոյ, որ բառնայ զմեզս աշխարհի.» այսինքն՝ ահաւասիկ Նա, որ Իւր կեանքը բոլոր աշխարհիս մեզքի համար պիտի զոհէ: Յովհաննէսի աշակերտներից մի քանիսը Քրիստոսի ետեւից գնացին:

Քիչ ժամանակից յետոյ Յովհաննէսն ստիպուեցաւ իւր քարոզութիւնները վերջացնել, որովհետեւ Քալիլիացոց Հերովդէս թագաւորին յանդիմանում էր՝ որ նա իւր եղբոր կենդանութեան ժամանակը Նորա կին Հերովդիադայի հետ ամուսնացել էր: Այս յանդիմանութեան համար չար Հերովդիադան շատ բարկացաւ եւ Հերովդէսին յորդորեց, որ Յովհաննէսին բանտարկէ, յետոյ խնդրեց եւ Յովհաննէս Մկրտչի գլուխը կտրել տուեց:

46. ՅԻՍՈՒՍԸ ԳՆՈՒՄ Է ԳԱԼԻԼԻԱՅԻ ԿԱՆԱՅ ՔԱՂԱՔԸ ՀԱՐՍԱՆԻՔԻՆ.

Յովն. Բ. 1—11.

Յիսուսը՝ Յովհաննէսի Իւր վերայ վկայութիւն տալուց յետոյ, Քալիլիա գնաց: Այնտեղ Աստուածամօրը, Նորան եւ Նորա աշակերտներին Կանայ քաղաքի մէջ հարսանիքի հրաւիրեցին: Հարսանեաց խնջոյքի ժամանակ գինին պակասեցաւ: Աստուածամայրը՝ տեսնելով տանտիրոջ շփոթութիւնը, ասաց Յիսուսին. գինի չունին: Յիսուսը պատասխան տուաւ Նորան թէ՛ դեռ իմ ժամանակս չէ հասել, այսինքն դեռ ժամանակը չէ, որ ցոյց տամ իմ Աստուածային փառքը: Բայց Մարիամը հաստատ գիտէր, թէ իւր ողորմած որդին կօգնէ կարօտեալներին, վասնորոյ ասաց ծառաներին. ինչ որ ձեզ հրամայէ, կատարեցէք: Սենեակի մէջ եօթը մեծ քարեղէն ջրի ամաններ էին դրուած: Յիսուսը հրամայեց որ նրանց ջրով լցնեն, յետոյ այն ջուրը հիւրերին բաժանեն: Ծառաները Նորա հրամանը կատարեցին եւ տեսան որ ամանների միջի ջուրը լաւ գինի է դարձել: Այս կերպով Յիսուսը առաջին հրաշքը գործեց եւ աշակերտները հաւատացին Նորան:

Այդ առիթով Աստուածամայրը օգնութիւն ցոյց տուաւ դէպի մարդիկ եւ եղաւ նոցա համար իւր որդուն բարեխօս: Այս պատճառով մենք դէպի Նա դիմում ենք աղօթքներով իբրեւ դէպի մեր պաշտպանը եւ բարեխօսը, որ ամենայն ժամանակ օգնէ մեզ:

Անկանիմբ առաջի Քո, || Ընկնում ենք Քո ա-
Սուրբ Աստուածածին, || ռաջ, Սուրբ Աստուա-
Լ աղաչեմք զանսրատ || ծածին, Լ աղաչում ենք

զկոյսդ՝ բարեխօսեալ վա-
սըն անձանց մերոց և
աղաչեալ զմիածին Որ-
դիդ՝— փրկել զմեզ ի
փորձութենէ և յամե-
նայն վտանգից մերոց:
անարատ կուսիդ, բարե-
խօսութիւն արա՛մեր
անձի համար և խնդրիր
Քո միածին Որդուց, որ
ազատէ մեզ փորձանքից
և ամեն տեսակ վտանգ-
ներից:

47. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՀՐԱՇԱԴՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

Քիչ ժամանակում Քրիստոսի գործած հրաշագործու-
թիւնների լուրը տարածուեցաւ Հրէաստանի մէջ, եւ ժո-

ղովորդը խուռն բազմութեամբ գնում էր Նորա յետե-
ւից: Նա Իւր մէկ խօսքով սաստիկ փոթորիկը դադարե-

ցրեց, ջրի վերայով իբրեւ գետնի վերայ ման եկաւ, հինգ
հացով եւ երկու ձկնով հինգ հազար մարդ կերակրեց, եւ
միայն հրամայելով՝ մեռած մարդկանց յարութիւն տուաւ:

Դժբախտ մարդիկ մեծ ուրախութեամբ Քրիստոսին
մօտենում էին, եւ ոչ մէկը առանց օգնութիւն եւ մխի-
թարութիւն առնելու մօտից չէր հեռանում. կոյրերին լու-
սաւորում էր, խուլներին լսողութիւն էր տալիս, անդա-
մալոյժներին բժշկում էր, բորոտներին սրբում էր, դի-
ւահարներին ազատում: Ամեն մարդու ընդունում էր Իւր
մօտ, ուրիշներից ատելի եղած մեղաւոր եւ հեթանոս
մարդիկ Նորանից օգնութիւն էին գտնում: Մարդիկնե-
րից Նա միայն այս էր պահանջում, որ Իրան հաւատան:
Բժշկուածներին արձակում էր այս խրատը տալով թէ՝
«այլ եւս մի՛ մեղանչիր, որ աւելի վատ չլինի քեզ»:

Այս գործերով Քրիստոսը պարզապէս ցոյց էր տալիս,
որ երկրիս վերայ Աստուծոյ արքայութիւնն սկսուել է: Ժո-
ղովուրդներից շատերը հաւատում էին Քրիստոսի գործած
հրաշքները տեսնելով, եւ ամեն կողմից ասում էին թէ՝
մեծ մարգարէն երեւացել է մեր մէջ, Աստուած Իւր ժո-
ղովրդեան այցելութիւն է արել:

48. ՔՐԻՍՏՈՍԸ ԾՈՎԻ ՎԵՐԱՅ ՓՈԹՈՐԻԿԸ ԴԱԴԱՐԵՅՆՈՒՄ
Է ԵՒ ԶՐԻ ՎԵՐԱՅ ՄԱՆ Է ԳԱԼԻՍ.

Ղուկ. Ը. 22—25. Յով. Զ. 18—21.

Մէկ անգամ Քրիստոսը Իւր աշակերտների հետ նաւով
մի ծովակի վերայից պիտի անցներ: Ինքը նաւի յետեւի
կողմը քնել էր: Սաստիկ հոգմբ բարձրացաւ եւ ալիքներ
վերկացան, այնպէս որ նաւը լցուելու վերայ էր: Աշակերտ-
ները վախեցած զարթեցրին Քրիստոսին, ասելով. «Տէ՛ր,
ահա՛ մենք կորչում ենք, ազատիր մեզ»: Քրիստոսը նոցա

պատասխանեց. «Ի՞նչու այդպէս վախկոտ էք, թերահաւատներ»: Յետոյ վերկացաւ եւ փոթորկին ու ալէկոծու թեանը սաստեց, իսկոյն հանդարտութիւն տիրեց: Ամենքը դողի մէջ ընկած հիանում էին եւ ասում: «Ով է սա, որ հողմին եւ ջրին հրաման է տալիս եւ Իրան լսում են»:

Մէկ անգամ Քրիստոսի աշակերտները նաւով գնում էին ծովակի վերայ, սաստիկ փոթորիկ վերկացաւ, եւ նոքա շատ վախեցան, որովհետեւ Յիսուսը նոցա հետ չէր: Յանկարծ տեսան, որ մէկը ջրի վերայ մանգալով իրանց մօտն է գալիս, եւ չճանաչելով թէ Քրիստոսն է, ուստի վախեցած աղաղակեցին, թէ՛ «այս երեւոյթ է»: Քրիստոսը նոցա ահը տեսնելով, ասաց. «Մի՛ վախենաք, ես եմ»: Յետոյ նորա աշակերտներից մէկը՝ Պետրոսը, ասաց. «Հրաման տո՛ւր, որ Քեզ մօտ գամ ջրի վերայից»: Քրիստոսը պատասխանեց. «Եկ», եւ Պետրոսը նաւից դուրս գալով՝ ջրի վերայ կանգնեցաւ եւ սկսաւ երթալ, բայց ծովակի ալէկոծութիւնը տեսնելով՝ վախեցաւ եւ քիչ մնաց, որ խեղդուէր, ուստի աղաղակեց. «Տէր, փրկիր ինձ»: Քրիստոսը մօտեցաւ նորան՝ ձեռքից բռնեց եւ ասաց. «Ի՞նչու երկմտեցար, թերահաւատ»: Յետոյ երկուսն էլ նաւը մտան, եւ իսկոյն հողմը հանդարտուեցաւ:

49. ՀԻՆԳ ՀԱՅՈՎ ՀԻՆԳ ՀԱԶԱՐ ՄԱՐԴ ԿԵՐԱԿՐԵԼԸ:

Յովն. 2. 7—11.

Մէկ անգամ Քրիստոսը ժողովրդին քարոզում էր. քարոզութիւնը մինչեւ երեկոյ տեւեց: Այս տեսնելով՝ աշակերտներն ասացին. «Տէր, այստեղ անապատ տեղ է եւ ժամանակն անցել է. ժողովրդին արձակիր, որ գիւղը երթան եւ իւրեանց համար կերակուր գնեն»: Քրիստոսը հարցրեց նոցա. «Նայեցէք, տեսէ՛ք, քանի՞ հաց ունիք»: Աշա-

կերտները պատասխանեցին թէ. «Այստեղ մէկ տղայ կայ, որ հինգ հաց եւ երկու ձուկն ունի, բայց այն ի՞նչպէս պիտի բաւականանայ այս բազմութեանը»: Քրիստոսը հրամայեց որ այն հացերը եւ ձկները բերեն. առաւ հացը եւ ձուկը, օրհնեց, կտրեց եւ Իւր աշակերտներին տուաւ, եւ նոքա կտոր-կտոր բաժանեցին ժողովրդեան: Ամենքը կերան եւ կշտացան, յետոյ հացի կտորները հաւաքեցին, որով տասներկու զամբիւղ լցուեցաւ: Իսկ ժողովուրդը հինգ հազար հոգու չափ էին, բացի կանանց եւ տղայոց: Նոքա այս հրաշքը տեսնելով, ուզում էին նորան իւրեանց աշխարհի վերայ թագաւոր դնել, բայց նա թողեց նրանց ու գնաց:

Աղօթք ճաշից առաջ:

Աչք ամենեցուն 'ի Քեզ, Տէր, յուսան և Դու տաակերակուր նոցա 'ի ժամու: Բանաս զձեռն Քո և լցուցանես զամենեսեան քաղցրութեամբ կամօք Քովք:	Ամենքի աչքերը դէպի Քեզ են նայում, Տէր, և Դու ես տալիս նոցանց կերակուր ժամանակին: Բաց ես անում Քո ձեռքը և լիացնում ես ամեն արարածներիդ Քո ողորմութեամբ:
---	--

Աղօթք ճաշից յետոյ:

Տէր Յիսուս, լցաք 'ի բարութեանց Քոց: Տացուք գոհութիւն Տեառն նով: Ուրեմն շնորհակալ	Տէր Յիսուս, լիացանք Քո բարութիւն նով: Ուրեմն շնորհակալ
--	--

Աստուծոյ մերոյ՝ Հօր
և Որդւոյ և Հոգ-
ւոյն սրբոյ: Լիութիւն
սեղանոյս անհատ և ան-
նուազ արասցէ Քրիս-
տոս Աստուած մեր, որ
ըզմեզ կերակրեաց, Նը-
մա փառք յաւիտեանս.
ամէն:

լինինք մեր Տէր Աստու-
ծուց՝ Հօրից, Որդուց
և սուրբ Հոգուց: Քրիս-
տոս մեր Աստուածը, որ
մեզայս կերակուրը տը-
ւեց, թող անպակաս անէ
այս սեղանի լիութիւնը:
Նորան է վայելում փառ-
քը յաւիտեանս. ամէն:

50. ՔՐԻՍՏՈՍՆ ԱՅՐԻ ԿՆՈՋ ՈՐԴՈՒՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Է՝ ՏԱԼԻՍ.

Ղուկ. Է. 12—17.

Մէկ անգամ Քրիստոսը Նային քաղաքն էր մտնում:
Քաղաքի դռան մօտ տեսաւ որ մէկ երիտասարդ տանում
էին թաղելու. մեռեալը մի այրի կնոջ միամօր որդին էր:
Խղճաց դժբախտ մօր վերայ եւ ասաց մեռեալին. «Մանուկ
դու, քեզ եմ հրամայում, վեր կաց»: Ննջեցեալը վերկա-
ցաւ, նստեց եւ սկսաւ խօսիլ: Ժողովուրդը փառք էր տա-
լիս Աստուծուն եւ ամեն կողմից ասում էին. «Մեր մէջ
յայտնուել է մի մեծ մարգարէ, Աստուած այցելութիւն
արաւ Իւր ժողովրդեան»:

51. ՔՐԻՍՏՈՍԸ ԲԺՇԿՈՒՄ Է ԱՆԴԱՄԱԼՈՒԾԻՆ.

Մատ. Բ. 3. Ղուկ. Ե. 18.

Մէկ անգամ Քրիստոսը Կափառնաում քաղաքը գնաց
եւ մէկ տուն մտաւ, ուր Նորա մօտ այնքան ժողովուրդ
հաւաքուեցան, որ դռան մօտն անգամ տեղ չկար: Քրիս-

տոսը Աստուածային վարդապետութեամբ քարոզում էր
ժողովրդեան: Այն ժամանակ Նորա մօտ բերում էին մէկ
անդամալոյծ, որին չորս մարդ վերցրել էին, բայց ժողովրդ-
դի բազմութեան պատճառով անհնար լինելով տուն մըտ-
ցնել, տան կողմը բարձրացան, եւ առաստաղը քանդելով
անդամալոյծը մահճի մէջ դրուած Քրիստոսի առաջ իջու-
ցին: Քրիստոս տեսնելով նոցա հաւատը, ասաց անդամա-
լոյծին. «Ներուած լինին մեղքերդ»: Դպիրները մտածում
էին իրանք իրանց մէջ եւ ասում. «Սա ի՞նչու է հայհոյում:
Աստուծուց զատ ո՞վ կարող է մեղքերի թողութիւն տալ»:
Քրիստոսը՝ իմանալով նոցա միտքը, հարցրեց նոցա թէ՛ «այս
երկու խօսքերից ո՞րը աւելի հեշտ է ասելը՝ ներուած լինին
մեղքերդ ասելը, թէ՛ վեր կաց եւ գնա: Բայց որպէսզի
իմանաք, թէ՛ մարդու Որդին իրաւունք ունի աշխարհիս
մեղքերին թողութիւն տալու, քեզ եմ ասում (անդամա-
լոյծին), վե՛ր կաց, անկողինդ առ եւ տունդ գնա»: Հի-
ւանդն իսկոյն վեր կացաւ, առաւ անկողինը եւ գնաց:
Ամենքն աղաղակում էին. «Այսպիսի հրաշալի բան երբեք
չենք տեսել»:

52. ՔՐԻՍՏՈՍԸ ԲԺՇԿՈՒՄ Է Ի ԾՆԷ ԿՈՅՐԻՆ.

Յով. Թ. 1—17.

Քրիստոսը երուսաղէմի մէջ մէկ անգամ ՚ի ծնէ կոյր
մարդու պատահեցաւ, որ ողորմութիւն էր խնդրում:
Հրէայք այնպիսի կարծիք ունէին թէ՛ մարդուս պատահած
ամենայն դժբախտութիւնները իւր մեղքի պատիժն են: Իսկ
եթէ փոքր տղայոց պատահէր դժբախտութիւնը, կարծում
էին թէ՛ նորա ծնողաց մեղքի պատիժն է: Քրիստոսի աշա-
կերտներն եւս այն կարծիքին էին, եւ տեսնելով ՚ի ծնէ կոյր

մարդուն, հարցրեցին Քրիստոսին. «Սա ի՞նչ, թէ ծնողաց մեղքի համար կոյր ծնուած է»: Քրիստոսը պատասխանեց. «Ո՛չ իւր մեղքի եւ ո՛չ իւր ծնողաց մեղքի համար է՝ բայց այն պատճառով կոյր է ծնուել, որ Աստուծոյ հրաշալի գործերը յայտնուին»: Այս ասելով՝ դետնի վերայ թքեց, կաւ շինեց եւ կոյրի աչքերին քսելով՝ հրամայեց որ երթայ Սելովամ աւազանի մէջ լուանայ: Կոյրը կատարեց այս հրամանը եւ աչքերը բացուած՝ յետ դարձաւ այնտեղից:

53. ՏԱՍԵՆ ԲՈՐՈՏՆԵՐԻ ԲՃՇԿՈՒԻԼԸ.

Ղուկ. ԺԷ. 11—19.

Քրիստոսը մի գիւղ մտնելով, տասն բորոտների պատահեցաւ (որ փոխադրական եւ անբուժելի ցաւ էր): Նոցանից ինն հոգի Հրէայ էին, եւ մինը Սամարացի: Երբ հեռուից տեսան Քրիստոսին, աղաղակեցին. «Վարդապետ, օգնիր մեզ»: Քրիստոսը տեսնելով նոցա հաւատը, ասաց. «Գնացէ՛ք, ցոյց տուէ՛ք ձեր անձը քահանային»: Այս բանս ասաց այն պատճառով, որ Հրէից մէջ օրէնք կար, որ բորոտութիւնից առողջացող մարդը պէտք է յայտնուէր քահանային եւ շնորհակալութեան զոհ մատուցանէր: Այս պատճառով բորոտի քահանայի մօտ երթալը առողջանալու նշան էր: Բորոտները գնացին եւ ճանապարհին առողջացան: Բայց ինն Հրէայք մոռացան այն բարերարութիւն անողին, եւ միայն Սամարացին եկաւ Քրիստոսին շնորհակալութիւն մատուցանելու: Քրիստոսը իւր աշակերտներին ցոյց տուաւ Սամարացուն եւ ասաց. «Այս Սամարացին, որ աղանդաւոր է համարվում, աւելի լաւ է Հրէաներից, որոնք իրանց արդարութեան վերայ սլարճենում են: Եւ ապա Սամարացուն դառնալով, ասաց. «Ձե՞ր տասն

հոգի առողջացան, այժմ ինն հոգին ո՞ր են, ի՞նչու նոքա չվերադարձան փառք տալու Աստուծուն»: Եւ ապա ասաց նորան. «Գնա՛, հաւատքդ փրկեց քեզ»:

54. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆՈՐԱ

ԱՌԱՔԵԱԼՆԵՐԸ.

Յիսուս Քրիստոսը իւր վարդապետութիւնը քարոզում էր քաղաքներում, գիւղերում եւ քրուսաղէմի տաճարում: Նորա քարոզների գլխաւոր բովանդակութիւնն այս էր՝ «Ապաշխարեցէ՛ք եւ հաւատացէ՛ք աւետարանին»:

Աւետարան խօսքը նշանակում է աւետիք կամ բարի լուր այն մասին, թէ Աստուած ներում է մարդիկների մեղքերը եւ շնորհում է նոցա երկնքի արքայութիւնը Քրիստոսի ձեռքով:

Ապաշխարէ՛լ նշանակում է զղջալ, ատել մեղքը, խոստովանել նորան, Աստուծոց թողութիւն խնդրել եւ հաստատապէս վճռել այնպէս ապրել, ինչպէս ուսուցանում է Աստուածային օրէնքը:

Մարդիկների մէջ աւետարանը տարածելու համար Յիսուս Քրիստոսը իւր բազմաթիւ աշակերտներից ընտրեց տասն եւ երկուսին, որ նրանց ուղարկէ զանազան տեղեր քարոզելու համար: Սորա համար էլ նոցա առաքեալ անուանեց, որ նշանակում է ուղարկուած: Նոցա անուններն են՝ Պետրոս եւ Անդրէաս, Յակոբոս եւ Յովհաննէս, Փիլիպպոս եւ Բարթոլղիմէոս, Մատթէոս եւ Թովմաս, Յակոբոս Ալփեայ եւ Սիմէօն Նախանձայոյզ, Յուդայ Յակովբեան եւ Յուդայ Իսկարիովտացին:

55. ՅԻՍՈՒՍԸ ՔԱՐՈԶՈՒՄ Է ԹԷ ԻՆՔԵ Է ՔՐԻՍՏՈՍԸ:

Մատ. Ա. 14—15.

Քրիստոսը Իւր քարոզութիւնը Գալիլիայի մէջ սկսաւ: Մէկ անգամ գնաց Նազարէթ քաղաքը, ուր մեծացել էր: Այն օրը շաբաթ էր: Շաբաթ օրերը բոլոր Հրէայք ժողովարան էին գնում: Ժողովարան ասվում էին այն տները՝ ուր նոքա հաւաքւում էին աղօթք անելու, Սաղմոս երգելու եւ Սուրբ Գիրք կարդալու համար: Քրիստոսը ժողովարանը մտաւ, եսայի մարգարէի գիրքը առաւ եւ կարդաց այն տեղը, ուր Քրիստոսի գործերի վերայ խօսում էր մարգարէն*), եւ ասաց թէ՝ այս խօսքերը Իմ վերայ կատարուեցան, որովհետեւ ես եմ Քրիստոսը, այսինքն՝ Աստուծոյ օծեալը: Նազարէթի բնակիչները կասկածանքով լսում էին Նորա խօսքերը: Այն ժամանակ Քրիստոսը ասաց նոցա. «Ճշմարիտն եմ ասում ձեզ, թէ ոչ մի մարգարէ իւր գաւառի մէջ չի ընդունւում», եւ յիշեցրեց նոցա թէ ինչպէս երբեմն Աստուած օգնում էր հեթանոսներին, իսկ Իսրայէլացիներին Իւր օգնութիւնից զրկում: Լսողները զայրացան Քրիստոսի վերայ այն քարոզութեան պատճառով: Բռնեցին Նորան, քաղաքից դուրս հանեցին եւ ուզում էին մէկ ժայռից վայր ձգել, բայց Նա նոցա միջից անցաւ գնաց:

* Հոգի սուրբ ի վերայ Իմ վասն որոյ և էօծ Զիս...

56. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈԶՈՒԹԻՒՆԸ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՈՂՈՐՄՈՒ-

ԹԵԱՆ ՎԵՐԱՅ. ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՈՅ ԱՌԱԿԸ.

Մատ. Թ. 10—13. Ղուկ. Ժե. 11—32.

Քրիստոսը քարոզում էր, թէ Հայրն Աստուած ողորմած է եւ ուրախութեամբ ընդունում է Իրան գիմոզ ամենայն ապաշխարող մարդիկներին:

Մէկ անգամ փարիսեցիք հարցրին Քրիստոսի աշակերտներին. «Ինչու ձեր վարդապետը մեղաւոր մարդկանց հետ ուտում է եւ խմում»: Քրիստոսը նորանց պատասխանեց թէ՝ «առողջներին բժիշկ հարկաւոր չէ, այլ հիւանդներին: Ես եկել եմ ոչ թէ արդարներին դէպի ապաշխարութիւն կոչելու, այլ մեղաւորներին»: Քրիստոսը՝ ուղեւորով որ Իւր վարդապետութիւնը ժողովուրդը լաւ հաս-

կանայ, անառակ որդու առակը պատմեց նոցա, թէ՛ «մի մարդ երկու որդի ունէր. փոքր որդին իւր հօրիցը խընդրեց հայրական ստացուածքից իրան ընկած բաժինը, եւ հօր տանիցը հեռանալով՝ հեռու աշխարհ գնաց: Այնտեղ վատնեց իւր բոլոր ունեցածը եւ բոլորովին աղքատութեան մէջ ընկաւ: Այն աշխարհը սով ընկաւ եւ անառակ որդին իւր աղքատութեան պատճառով մէկի մօտ ծառայութեան մտաւ, որ նորա խօզերն արածացնէ: Սաստիկ կարօտութեան ժամանակ յիշեց հօր տունը, եւ միտքը դրաւ, որ երթայ եւ իւր հօր մօտ մշակու թիւն անէ: Հայրը մեծ ուրախութեամբ ընդունեց նորան իբրեւ որդի, եւ այդ պատճառով մեծ խնջոյք արաւ: Այն միջոցին նորա մեծ որդին դաշտից դարձաւ եւ երգերի ձայն լսելով տան մէջ, հարցրեց թէ՛ «այս ի՞նչ ուրախութիւն է»: Պատասխանեցին թէ՛ «եղբայրդ եկաւ եւ հայրդ նորան ողջ եւ առողջ տեսնելու համար մեծ խնջոյք է պատրաստել»: Մեծ որդին նեղացաւ եւ չէր ուզում տուն մտնել: Հայրը դուրս եկաւ, որ նորան ներս կանչէ: Նա պատասխանեց. «Դու երբէք մի ուղգոնէ ինձ չտուիր, որ բարիկամներիս հետ ուրախանայի, իսկ այդ որդուդ համար մորթեցիր պարտաւ եզը՝ որ բոլոր ունեցածդ անառակութեամբ վատնեց»: Հայրը պատասխանեց նորան. «Որդեակ, դու միշտ մօտս ես, եւ բոլոր ունեցածս քոնն է. իսկ այս եղբայրդ, որ մեռած էր, կենդանացաւ. ինչպէս չուրախանամ սորա վերայ»:

Հայր ասելով՝ Աստուած պիտի իմանանք, փոքր որդին մեղաւոր մարդն է, մեծ որդին օրինապահն է, որ իւր բարի գործերով պարծենում է:

Քրիստոսը մեզ իրաւունք տուաւ Աստուծուն մեզ Հայր անուանելու. այս պատճառով մենք Աստուծուն աղօթք անելու ժամանակ նորան երկնաւոր Հայր ենք կոչում, եւ նորանով յայտնում ենք, թէ նորա հայրական խնամքին

ապաւինած ենք, եւ ցանկանում ենք նորա կամքը կատարել այնպէս, ինչպէս որ երկնքում հրեշտակները կատարում են:

Հայր մեր, որ յերկինս ես:

57. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ ԹԷ՛ ՄԱՐԴԻԿ ԻՆՉՊԷՍՊԻՏԻ ՎԱՐՈՒԻՆ, ՈՐ ԱՐԺԱՆԻ ԼԻՆԻՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՈՐԴԻՔ ԿՈՋՈՒԵԼՈՒ. ՔՐԻՍՏՈՍՆ ՕՐՀՆՈՒՄ Է ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻՆ.

Մատ. Ե. 2—16. 48. Ղուկ. Զ. 20—26. 36 Ղուկ. ԺԸ. 15—17.

Քրիստոսն ասաց իւր աշակերտներին թէ՛ «ողորմած եւ կատարեալ եղէք ձեր երկնաւոր Հօր նման»:

Իւր կեանքի մէջ մի օրինակ տուաւ, որին մարդիկ պիտի հետեւեն, եւ երանելի (բարեբախտ, Աստուծոյ արքայութեան արժանի) անուանեց այն մարդկանց, որոնք նորա օրինակին են հետեւում: Նա հեղ էր եւ սրտով խոնարհ եւ մարդկանց մեղքի վերայ արտասուում էր: Արդար ու ողորմած էր, եւ սրտով այնպէս մաքուր էր, որ ամենեւին մեղք չուներ: Ոչ մէկի դէմ թշնամութիւն չուներ: Կային մարդիկ, որ նորան ատում էին եւ հալածում եւ մինչեւ իսկ զրպարտում էին, բայց Նա համբերում էր բոլոր զրպարտութիւններին եւ աղօթում էր թշնամիների համար: Քրիստոսն ասաց.

1) Երանի՛ հոգով աղքատներին (այսինքն՝ նոցա, որ իւրեանց պակասութիւնները ճանաչում են եւ իրանք իրանց մեղաւոր են համարում), որովհետեւ երկնքի արքայութիւնը նոքա պիտի ժառանգեն:

2) Երանի՛ սգաւորներին, (որ լաց են լինում եւ ցաւում են իւրեանց մեղքի համար), որովհետեւ նոքա պիտի մխիթարուին:

3) Երանի՝ հեղ մարդկանց (որ ոչ իրանք են բարկանում եւ ոչ ուրիշների բարկանալու պատճառ են լինում), որովհետեւ նոքա պիտի ժառանգեն երկիրը:

4) Երանի՝ նորանց, որոնք արդարութեան համար քաղցած ու ծարաւ են (որ արդարութիւնն այնպէս են սիրում, ինչպէս քաղցած մարդը կերակուրը), որովհետեւ նոքա պիտի կշտանան:

5) Երանի՝ ողորմութիւն տուող մարդկանց, որովհետեւ նոքա եւս ողորմութիւն պիտի գտնեն:

6) Երանի՝ մաքուր սիրտ ունեցողներին, որովհետեւ նոքա Աստուծուն պիտի տեսնեն:

7) Երանի՝ խաղաղարար մարդկանց (որ իրանք չեն կռւում, եւ աշխատում են ուրիշներին հաշտեցնել), որովհետեւ նոքա Աստուծոյ որդիք պիտի կոչուին:

8) Երանի՝ արդարութեան համար հալածուող մարդկանց, որովհետեւ երկնքի արքայութիւնը նոքա պիտի ժառանգեն:

9) Երանի՝ ձեզ, երբ իմ պատճառով ձեր վերայ ամեն տեսակ բամբասանք կանեն. խնդացէ՛ք, ուրախացէ՛ք, որովհետեւ երկնքում ձեր վարձքը շատ կըլինի: Դուք էք աշխարհիս լոյսը, ուրեմն, թող ձեր լոյսն այնպէս լուսաւորէ (այսինքն՝ այնպէս կեանք անցկացրէ՛ք) մարդկանց առաջեւ, որ նոքա տեսնեն ձեր բարի գործերը եւ փառք տան ձեր երկնաւոր Հօրը:

Քրիստոսը ուրիշ մի օրինակ եւս ցոյց տուաւ, որին մենք պիտի հետեւենք երկնքի արքայութեանը հասնելու համար: Նորա մօտ մի անգամ բերին շատ մանուկներ, որ ձեռք դնէ նոցա վերայ եւ օրհնէ: Քրիստոսի աշակերտները, կարծելով թէ տղայքն անարժան են նորա օրհնութեանը, եւ որպէսզի նոքա իւրեանց վարդապետին նեղութիւն չտան՝ չէին թողնում, որ տղայքը Քրիստոսին

մօտենան: Քրիստոսը՝ այս տեսնելով, բարկացաւ եւ ասաց Իւր աշակերտներին. «Թողէ՛ք այդ մանուկներին եւ մի արգելէ՛ք դոցա ինձ մօտ գալ, որովհետեւ դոցա նմաններին է երկնքի արքայութիւնը: Ճշմարիտն եմ ասում ձեզ, որ ով որ տղայի պէս չի ընդունիլ երկնքի արքայութիւնը, կարող չէ նորա մէջ մտնել»: Յետոյ մանուկներին գիրկն առաւ, ձեռքը դրաւ նոցա վերայ եւ օրհնեց նորանց:

Մենք ինչպէս Աստուծոյ որդիք, պէտք է աշխատենք Աստուծոյ անունը փառաւորել, բայց շատ անգամ չար գործերով Աստուծոյ անունն անպատիւում ենք անհաւատ մարդկանց առաջ: Այս պատճառով օգնութիւն ենք խնդրում Աստուծուց սրբութեամբ ապրելու համար, այնպէս որ ուրիշ մարդիկ եւս, տեսնելով մեր բարի գործերը, փառք տան մեր երկնաւոր Հօրը, որի համար էլ ասում ենք աղօթելով. «Սուրբ Էդէյի անուն Ք»:

58 ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ ԻԻՐ ԱՇԽԱՐՀԻՍ ՎԵՐԱՅ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ:

Մատ. Ժ. 4—9. 19—32. 36—43.

Քրիստոսը քարոզում էր, թէ Իւր թագաւորութիւնը (այսինքն՝ իրան հաւատացող ժողովուրդը) պիտի տարածուի բոլոր ազգերի մէջ, եւ մինչեւ վերջին դատաստանի օրը այն թագաւորութեան մէջ արդար եւ մեղաւոր մարդիկ միասին պէտք է լինին: Քրիստոսը թագաւորի հարսանիքի համար պատրաստուած խնջոյքի առակով սովորեցրեց, թէ Իւր արքայութիւնը Հրէաներից զատ հեթանոսներն եւս պիտի ժառանգեն. եւ այսպէս ասաց. «Թագաւորի մէկը խնջոյք պատրաստեց իւր որդու հարսանիքի համար եւ շատ մարդիկ հրաւիրեց: Երբ ամեն բան պատ-

րատ էր, ուղարկեց իւր ծառաներին, որ հրաւիրեալներին կանչեն. բայց նոքա չկամեցան գալ եւ թագաւորի ծառաներից ոմանց ծեծեցին եւ ոմանց էլ սպանեցին: Թագաւորը բարկանալով՝ նոցա դէմ զօրք ուղարկեց, իւր ծառաների սպանողներին կոտորեց, այրել տալով նոցա քաղաքները, եւ հրամայեց որ խնջոյքի հրաւիրեն բոլոր այն մարդկանց, որոնց կը գտնեն քաղաքից դուրսը եւ ճանապարհի վերայ»:

Թագաւորն է Աստուած, թագաւորի որդին է Յիսուս Քրիստոսը, քաղաքն է Հրէից թագաւորութիւնը, հարսանիքի հրաւիրեալներն են Աբրահամի սերունդ՝ Հրէաները, թագաւորի ծառաներն են քահանաները եւ մարգարէները. քաղաքից դուրս ճանապարհների վերայ եղածներն են հեթանոսները, որ մոլորուած էին կռապաշտութեան եւ մեղքի մէջ: Այս առակից հասկանում ենք, թէ Աստուած Հրէից փոխանակ իւր արքայութեան մէջ ընդունեց հեթանոսներին, որոնք իրան չէին հաւատում:

Սովորեցրեց թէ Աստուծոյ արքայութեան մէջ մինչեւ վերջին դատաստանի օրը մեղաւորներ եւս պիտի տպրին արդարների հետ: Քրիստոսը ցորենի եւ «լոմ» առակով այսպէս ասաց. «Երկնքի արքայութիւնը նմանում է այն մարդուն, որ արտի մէջ լաւ սերմ սերմանեց, բայց յետոյ նորա մէջ ցորենի հետ «լոմ» եւս բուսաւ: Մառայք իւրեանց տիրող մօտ եկան եւ ասացին. «Տէ՛ր, դու լաւ սերմն ցանեցիր, որոմը ո՞րտեղից բուսաւ»: Տէրը պատասխանեց. «Թշնամի մարդու արած բան է այդ»: Մառայքն ասացին. «Կուղե՞ս՝ գնանք որոմը բաղենք»: Բայց Տէրը պատասխանեց. «Ո՛չ, չլինի թէ որոմի հետ ցորենն եւս քաղէք. թողէ՛ք ցորենի հետ որոմն եւս աճի մեծանայ մինչեւ հնձի ժամանակը: Հնձի ժամանակ հնձողները ցորենը շա՛ւիշանի մէջ կը հաւաքեն, իսկ որոմը կայրեն»: Քրիստոսն այս առակը

Իւր աշակերտներին այսպէս բացատրեց. «Բարի սերմն ցանողը — Մարգոյ Որդին է (Քրիստոս ինքնիրան անուանում էր որդի մարգոյ). դաշտը — աշխարհս է. բարի սերմը արքայութեան որդիք են. որոմը ցանող թշնամին — սատանան է. հունձը — աշխարհիս վերջն է. իսկ հնձողները — հրեշտակներն են: Ինչպէս որ հնձից յետոյ որոմը կայրեն, այնպէս եւս աշխարհիս վերջը պիտի լինի: Մարգոյ Որդին կուղարկէ իւր հրեշտակներին, որոնք կը հաւաքեն նորա արքայութեան միջից այն բոլոր մարդկանց, որոնք անօրէնութիւն են գործել, նորանց գեհենի կրակի մէջ կը ձգեն: Եւ նոքա պիտի լան եւ ատամները կը ճտեն: Իսկ արդարներն արեգակի նման երկնքի արքայութեան մէջ պիտի փայլին»:

Քրիստոսը բոլոր Իրան հաւատացողներին ընդունեց իւր՝ երկրիս վերայ հաստատած արքայութեան մէջ. բայց մենք շատ անգամ մեր չար գործերի պատճառով այն արքայութիւնից դուրս ենք գալիս, սատանայի ծառայ ենք դառնում եւ զրկվում ենք Քրիստոսի արքայութիւնից: Այս պատճառով խնդրում ենք Աստուծուց, որ օգնէ մեզ նորա արքայութեան մէջ մնալու եւ թագաւորի նման մեր վերայ իշխէ, եւ աղօթելով ասում ենք. «Եկե՛ք առաջ»:

59. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻԻՆԸ ԹԷ՝ ԻՇԵՊԷՍ ՀԱՐԿԱԽՈՐԵՆ ՀԱԽԱՏԳ ԵՒ ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻԻՆՔ. ՍԵՐՄԱՆԱՅԱՆԻ ԱՌԱԿԸ.

Մատ. ԺԳ. 4—9. 19—32. 36—43.

Քրիստոսը ուսուցանում էր, թէ այն մարդը միայն փրկութիւն կը գտնէ, ո՞վ որ բոլոր սրտով կը ընդունի իւր

քարոզութիւնը եւ կրկատարէ, այսինքն՝ նա միայն կը փրկուի, ով որ Իրան կը հաւատայ եւ իւր հաւատքը ցոյց կը տայ բարի գործերով: Այս բանը Քրիստոսը բացատրեց սերմանացանի եւ քարի վերայ տուն շինողի առակներով: Նա ասաց. «Ահա սերմանացանը դուրս եկաւ սերմանելու. սերմերից ոմանք ճանապարհի վերայ ընկան եւ պըտուղ չբերին, որովհետեւ անցնող դարձողներից ոտնակոխ եղան ու թռչունները նորանց կերան: Ոմանք քարոտ տեղ ընկան, եւ արմատ բռնեցից, բայց որովհետեւ արմատը ամրանալու տեղ չունէր, չորացան: Ոմանք փշերի մէջ ընկան, ծիւցան, բուսան եւ փշերից խեղդուեցան: Ոմանք եւս լաւ հողի վերայ ընկան եւ առատ պտուղ տուին»:

Սերմանացանը Քրիստոսն է. սերմը — նորա քարոզութիւնն է. հողը — մարդու հոգին է: Ոտքի տակ ընկնող սերմերը — կընշանակեն անհոգ եւ անուշադիր մարդկանց հոգիքը. քարոտ հողը — կընշանակէ թեթեւամիտ մարդկանց հոգիքը, որ ուրախութեամբ ընդունում են նորա քարոզութիւնը, բայց վտանգ եւ նեղութիւն հասնելուն պէս մէկէն թողնում են նորան: Փշերով շրջապատուած հողն օրինակ է այն մարդուն, որ զբաղուած է կենսական հոգսերով, որով նորա միջի բարի գործերը խեղդւում են: Բարի հողն է ուշագիր մարդու հոգին, որ ազատ եւ հեռու է ունայնութիւններից: Նա Աստուծոյ խօսքը կընդունէ եւ իւր բարի գործերին պտուղներ կը բերէ:

«Ամեն մարդ, որ ինձ կոչուում է Տէ՛ր, Տէ՛ր, կարող չէ երկնքի արքայութիւնը մտնել. բայց նա միայն արքայութեան արժանի կըլինի, ով որ Իմ երկնաւոր Հօրս կամբը կրկատարէ: Այն մարդը, որ Իմ խօսքերս լսում է եւ չէ կատարում, նման է այն անմիտ մարդուն, որ իւր տունը շինեց աւազի վերայ (այսինքն՝ առանց ամուր հիմքի): Անձրեւ եկաւ, գետերը դուրս եկան ամբարից, քամին փչեց

եւ տունը քանդուեցաւ: Իսկ այն մարդը, որ Իմ խօսքերս լսում է եւ կատարում, նման է այն իմաստուն մարդուն, որ իւր տունը քարի վերայ շինեց, եւ ոչ քամին եւ ոչ ջուրը չկարողացան նորան կործանել»:

Աստուծոյ երկրաւոր արքայութեան մէջ ապրելու եւ մեռնելուց յետոյ նորա երկնաւոր արքայութիւնը մտնելու համար պէտք է հնազանդուինք Աստուծոյ կամբին: Այս պատճառով խնդրում ենք Աստուծուց, որ օգնէ մեզ կատարել իւր սուրբ կամբը այնպէս, ինչպէս որ հրեշտակները կատարում են երկնքում, եւ ասում ենք. «Եղեցին կամքս Դուքս Եղեցին Եղեցին»:

60. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ԳԼԽԱԻՈՐ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ.

Մատ. ԻԲ. 35--40. է. 12.

Օրէնագէտ մարդու մէկը հարցրեց Քրիստոսից թէ՛ «Օրէնքի մէջ ամենամեծ պատուիրանը ո՞րն է»: Քրիստոսը պատասխանեց. «Սիրիր քո Տէր Աստուծուն բոլոր հոգովդ, բոլոր սրտովդ եւ բոլոր մտքովդ: Ահա սա է մեծ եւ առաջին պատուիրանը: Երկրորդն եւս սորա նման է. Սիրիր ընկերոջդ քո անձիդ պէս: Այս երկու պատուիրանքի վերայ հաստատուած են բոլոր օրէնքները եւ մարգարէութիւնները»: (Հրէայք օրէնք էին անուանում Մովսիսի դրբերը, իսկ մարգարէութիւն անուանում էին միւս մարգարէների գրուածքները):

Մէկ անգամ եւս ասաց. «Ինչպէս որ ուզում էք, որ մարդիկ ձեզ հետ վարուին, այնպէս էլ դուք նոցա հետ վարուեցէք, որովհետեւ այս իսկ են օրէնքները եւ մարգարէութիւնները»: Ուրեմն Աստուծուն եւ ընկերներին սիրելու մէջ պարունակւում են բոլոր օրէնքները:

61. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ԹԷ՛ Ո՞Վ Է ՄԵՐ ԲԱ-
ՐԵԿԱՄԸ.

Ղուկ. Ժ. 29—37. Մատ. Ե. 43—48.

Օրէնագէտ մարդու մէկը հարցեց Քրիստոսից թէ՛ «Ո՞վ է իմ ընկերս»: Քրիստոսը այն խօսքին պատասխա-
նելով, ողորմած Սամարացու առակը պատմեց թէ՛ «Մար-
դու մէկը գնում էր Երուսաղէմից Երիքով. ճանապարհին
նորա վերայ աւազակներ յարձակուեցան, ծեծեցին նորան,
կողոպտեցին եւ կիսամեռ ձգեցին գնացին: Պատահեցաւ որ
այն ճանապարհի մօտով անցկացաւ մի քահանայ, նա
թէեւ տեսաւ այն դժբախտ մարդուն, բայց առանց նորան
օգնելու, անցկացաւ գնաց: Նոյն ճանապարհով անցկացաւ
մի Ղեւտացի, նա եւս նոյն կերպով վարուեցաւ: Յետոյ
անցնում էր մի Սամարացի: Սա տեսնելով այն վիրաւոր-
մարդուն, նորա վերքերը փաթաթեց, իւր իւր վերայ դրաւ,
պանդուկ տարաւ, եւ պանդուկից հեռանալու ժամանակ՝
պանդուկապետին փող տուեց ու խնդրեց որ հոգս ունե-
նայ հիւանդի վերայ, եւ ասաց. «Եթէ ա: ելի ծախք անես,
յետ դառնալուս ժամանակ կը վճարեմ քեզ»: Ուրեմն այն
երեք մարդկանց միջին վիրաւորեալ մարդու ընկերն
ի՞նչ էր», հարցրեց Քրիստոսը: Օրէնագէտը պատասխանեց.
«Ի հարկէ նա, որ օգնեց նորան»: Քրիստոսն ասաց. «Ու-
րեմն գնա՛, եւ դու այնպէս արա՛»: (Այսինքն՝ օգնի՛ր ամե-
նայն կարօտեալներին, եւ մի որոշիր, թէ նա քո ընկերն
է, թէ օտար):

Քրիստոսը սուրբեցնելով, թէ ի՞նչպէս պէտք է վա-
րուինք մեր թշնամիների հետ, որ մեզ չար են կամենում,
ասաց. «Վերցէ՛ք ձեր թշնամիներին, բարի արէ՛ք ձեզ ա-
պաշտեցին եւ աղօթք արէ՛ք նոցա համար, որ ձեզ նեղա-

ցնում են եւ հալածուեցան, այս կերպով ձեր երկնաւոր Հօր
որդի կրկնիք, որովհետեւ նա իւր արեգակը ծագում է
արդարների եւ մեղաւորների վերայ եւ անձրեւն ուղար-
կում է չար եւ բարի մարդկանց համար:

62. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ԹԷ՛ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԵՏԲ
Է ՍՈՒՐԲ ՊԱՋԵԼ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ՏՕՆ ՕՐԵՐԸ.

Մատ. Գ. 1—5 Մատ. ԺԲ. 1—8.

Քրիստոսը քարոզում էր, թէ տօն օրերը պէտք չէ
պարապ անցկացնել, այլ պէտք է բարեգործութիւն անել:
Ջատիկի տօնին Երուսաղէմ եկաւ: Այնտեղ տաճարի մօտ
մէկ աւազան կար, ուր տանում էին զոհի կենդանիները լուս-
նալու համար: Աստուծոյ հրեշտակը ժամանակ-ժամանակ
այն աւազանն իջնելով ջուրը խառնում էր. եւ ով որ ա-
ռաջին անգամ խառնուած ջրի մէջ էր մտնում, առողջա-
ւում էր իւր հիւանդութիւնից: Այս պատճառով աւազա-
նի մօտ միշտ շատ հիւանդներ կային պառկած, եւ նոցա
համար հինգ սրահ կար շինուած: Քրիստոսը մի շաբաթ
օր այնտեղ մտաւ, անդամալոյծ մարդուն մօտեցաւ, որ 38
տարի հիւանդ էր եւ հարցրեց նորան. «Կամենում ե՞ս
առողջանալ»: Հիւանդը պատասխանեց. «Այո՛, Տէ՛ր, բայց
մարդ չունիմ, որ ջուրը խառնուած ժամանակն ինձ աւա-
զանի մէջ ձգէ: Եւ ես դեռ չմօտեցած՝ ուրիշն ինձանից
առաջ ջուրն է մտնում»: Քրիստոսն ասաց. «Վեր կա՛ց,
անկողինդ ա՛ռ եւ գնա՛»: Հիւանդն իսկոյն վերկացաւ, ան-
կողինն առաւ եւ Աստուծուն փառք տալով՝ գնաց: Այս
բանը մի շաբաթ օր պատահեցաւ. ուստի Հրէից ծերերը
հալածում էին Քրիստոսին, եւ մինչեւ անգամ կամենում
էին նորան սպանել, այն պատճառով, որ նա շաբաթ օ-

ընքը հրաշքներ էր գործում: Այն միջոցին Քրիստոսը տաճարը գնաց, առողջացած մարդուն պատահեցաւ եւ ապա. «Ահա դու առողջացար, գնա՛, այլ եւս մի՛ մեղանչիր, որ նորից չհիւանդանաս»:

Մէկ շաբաթ օր էլ կրկին Քրիստոսը ժողովարանումն էր. այն տեղ տեսաւ ձեռքը չորացած մի մարդու. եւ ապա նորան. «Իուրս արի, մէջտեղը կանգնիր»: Բազմութեան միջից մէկը հարցրեց. «Մի՞թէ կարելի է շաբաթ օրը բժշկութիւն անել»: Այն ժամանակ Յիսուսը դարձաւ հարցրեց ժողովրդեան թէ. «Շաբաթ օրը բարի՞ գործ պէտք է անել, թէ չար գործ. կեանք ազատե՞լ պէտք է, թէ կորցնել»: Ամենքը լռեցին: Քրիստոսը շարունակեց, առելով. «Եթէ ձեզանից մէկի ոչխարը փոսի մէջ ընկած լինի, մի՞թէ չի ազատել նորան: Իսկ մարդը ոչխարից որքան անելի գերազանց է: Ուրեմն, շաբաթ օրը կարելի է բարի գործ անել»:

Ուրիշ անգամ եւս դարձեալ շաբաթ օրը Քրիստոսը Իւր աշակերտներով արաի միջից անց էր կենում: Աշակերտները ճանապարհին ցորենի հասկեր էին քաղում, ամփերի մէջ շփում էին եւ ուտում: Փարիսեցիք Քրիստոսին ասացին. «Տէս, աշակերտներդ շաբաթ օրն արգելուած բան են անում»: Քրիստոսը պատասխանեց նոցա. «Ապա ի՞նչու քահանաները շաբաթը խանգարում են տաճարի մէջ զոհ մատուցանելու ժամանակ: Շաբաթն ստեղծուած է մարդու համար եւ ո՛չ թէ մարդը շաբաթի համար»: Ուրեմն տօն օրերին եւս կարելի է հասարակ օրերի գործն անել, եթէ շատ հարկաւոր լինի:

63. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ, ԱՅՍԻՆՔԵ՝ ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՆ, ՊԱՆՔԻ, ԱՂՕԹԻ ԵՒ ԼՈՒԱՅ՝ ՄԱՆ ՎԵՐԱՅ. ՓԱՐԻՍԵՅՈՅ ԵՒ ՄԱՔՍԱԽՈՐԻ ԱՌԱԿԸ:

Մատ. 2. 1—7, Դուկ. ԺԸ. 9—14.

Հրէից օրէնսդէտները սաստիկ խստութեամբ պահանջում էին ողորմութիւն, պահք, աղօթք եւ լուացում: Բայց այս սմբն բանը անում էին միայն ի դոյցս մարդկան, որպէսզի ուրիշները տեսնեն նոցա արածները եւ իրանց փառաւորեն: Քրիստոսը որ քարոզում էր, թէ բարեգործութիւնը այն ժամանակ միայն Աստուծուն ընդունելի եւ փրկարար է, երբ այն կատարում ենք ո՛չ թէ մարդիկներից վարձ ստանալու յուսով, այլ Աստուծուն եւ ընկերոջ սիրելու մոքով, ապա. «Երբ ողորմութիւն ես անում, յայտնի կերպով մի՛ անիր, ինչպէս որ կեղծաւորներն անում են այն նպատակով, որ մարդիկներից փառաւորուին: Իսկ դու երբ որ ողորմութիւն ես տալիս, թո՛ղ ձախ ձեռքդ չիմանայ, թէ աջդ ի՞նչ է անում, որ քո ողորմութիւնը ծածուկ լինի. եւ Հայրդ, երբ կըտեսնէ քո ծածուկ ողորմութիւնը, քեզ յայտնապէս կըհատուցանէ: Նմանապէս երբ պահք էք պահում, կեղծաւորների պէս տրտմած մի՛ լինիք, որ երեսները տխրեցնում են, որպէսզի մարդիկներին երեւին իբրեւ պահեցող: Իսկ դու, երբ պահք ես պահում, օճի՛ր գլուխդ եւ երեսդ լուա՛, որ մարդիկ չտեսնեն քո պահքը, այլ քո երկնաւոր Հայրդ միայն գիտենայ: Եւ աղօթք անելու ժամանակդ. կեղծաւորների պէս մի՛ լինիր, որ ժողովարանների մէջ եւ փողոցների անկիւններում սիրում են աղօթք անել, որպէսզի մարդկանց երեւին: Իսկ դու աղօթք անելու ժամանակ սենեակդ մտի՛ր, դուռդ փակի՛ր եւ աղօթք արա՛

Հօրդ. եւ Հայրդ՝ տեսնելով քո ծածուկ աղօթքը, քեզ կը-
հատուցանէ յայտնապէս: Աղօթք անելու ժամանակ հե-
թանոսների պէս շատախօսութիւն մի՛ անէք, որովհետեւ
նոքա այնպէս են համարում, թէ շատախօսութեամբ լսելի
կըլինին իրանց աղօթքները: Քրիստոսն ասում էր նաեւ,
թէ աղօթքը այն ժամանակ զօրաւոր կըլինի, երբ խոնար-
հութեամբ եւ հաստատ յուսով է լինում: Այս բանս բա-
ցատրեց Նա անիրաւ դատաւորի եւ մաքսաւորի ու փարի-
սեցու առակներով: Նախ ասաց թէ. «Խնդրեցէ՛ք եւ կառ-

նէք, դուռը բաղխեցէ՛ք եւ կըրացուի»: Յետոյ ասաց. «Մէկ
քաղաքի մէջ մի դատաւոր կար, որ ո՛չ Աստուծուց էր
վախենում եւ ո՛չ մարդիկներից էր ամաչում: Նոյն քա-
ղաքի մէջ բնակվում էր մի խեղճ այրի կին եւս, որ շատ
անգամ իւր գործի համար գնում էր դատաւորի մօտ:
Վերջապէս դատաւորը մտածեց ինքն իրան եւ ասաց. «Այս

կինն ինձ հանգստութիւն չէ տալիս, աղատեմ սորան, որ
այլեւս չգայ եւ ինձ չձանձրայնէ»: Լսում է՞ք արդեօք,
թէ ի՞նչ է ասում այն անիրաւ դատաւորը: Հաւատացէ՛ք
որ Աստուած աւելի շուտով ձեզ կօգնէ: Խօսքն առաջ տա-
նելով, ասաց. «Մէկ անգամ մի փարիսեցի եւ մի մաքսա-
ւոր տաճարը մտան աղօթք անելու: Փարիսեցին հպար-
տութեամբ ասում էր. «Շնորհակալ եմ Քեզանից, Աս-
տուած իմ: որ ես ուրիշ մարդկանց նման չեմ, եւ կամ այս
մաքսաւորի նման: Շաբաթը երկու օր պահք եմ պահում,
եւ իմ աշխատանքի տասներորդ մասը Քեզ եմ ընծա-
յում: Այն միջոցին մաքսաւորը հեռուն կանգնած, չէր
համարձակվում աչքերը դէպի երկինք բարձացնել, այլ
անդադար իւր կուրծքը ծեծելով ասում էր. «Տէ՛ր Աս-
տուած, ողորմի՛ր ինձ մեղաւորիս»: Ճշմարտն եմ ասում
ձեզ, որ մաքսաւորն արդարացած իւր տունը գնաց, իսկ
միւսը՝ ո՛չ»:

Հրէից օրէնսգէտները խստիւ պահանջում էին լուա-
ցումն. ո՛վ որ չէր կատարում, մեղաւոր էր համարվում
եւ Աստուծոյ արքայութիւնը մտնելու անարժան: Քրիս-
տոսը այս աւանդութեան ծուռ լինելը տեսնելով, հերքում
էր այն, ասելով. «Լսեցէ՛ք եւ հասկացէ՛ք, բերան մտած
բանը, անլուայ ձեռքով հաց ուտելը երբէք չի պղծի մար-
դուն: Այլ բերանից դուրս եկած բաները, այսինքն՝ չար
մտքերը, սպանութիւնները, շնութիւնները, սուտ վկայու-
թիւնները եւ հայհոյութիւններն են, որ պղծում են
մարդուն»:

64. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԹԷ՛ ՄԱՐԴ՝ ՈՐՐՔԱՆ
ՀՈԳՍ ՊԻՏԻ ՔԱՇԷ՛ ԿԵՐԱԿՐԻ ԵՒ ՀԱԳՈՒՍԻ ՀԱՄԱՐ.

Մատ. 2. 25—34.

Քրիստոսը քարոզում էր. «Մի՛ հոգաք թէ ինչ պի.
տի ուտէք, կամ ինչ պիտի խմէք: Նայեցէ՛ք երկնքի թըռ-
չուններին. նոքա ո՛չ ցանում են, ո՛չ հնձում են եւ ո՛չ
հաւաքում շտեմարանների մէջ, եւ ձեր Հայրը կերակրում
է նրանց: Մի՛ թէ դուք նոցանից գերազանց չէք: Հագուս-
տի համար եւս ի՞նչու էք հոգս քաշում: Նայեցէ՛ք դաշ-
տի շուշանին, թէ ի՞նչպէս աճում է, որ ո՛չ աշխատում
է եւ ո՛չ մանում: Հաւատացնում եմ ձեզ, որ Սողոմոն
անգամ իւր բոլոր փառքի մէջ չհագաւ այն խոտերից մինի
նման: Առաջ Աստուծոյ օրքայութիւնը եւ Նորա արգա-
րութիւնը խնդրեցէ՛ք, եւ այն ամենայն առաւելութեամբ
կըտրուի ձեզ (այսինքն՝ աշխատեցէ՛ք լինել արգար եւ ո-
ղորմած, այն ժամանակ Աստուած ձեզ առատապէս կըտայ
ձեր կենսական պիտոյքը): Այսպէս եւս հոգս մի՛ քաշէք
վաղուան համար (այսինքն՝ այսօրուան անելու գործերդ
վաղուան մի՛ ձգէք, այսօր իսկ արէք եւ բոլորովին նորա
վերայ հոգացէք, վաղուան համար մտածութեան մէջ
չընկնելով): Իւրաքանչիւր օրուայ համար բաւական է այն
օրուայ տառապանքը»:

Քրիստոսը քարոզում էր, թէ ողորմածն Աստուած
մեր կեանքը պահպանելու ամեն պիտոյից համար հոգս է
քաշում եւ մեր ամենօրուան հացը տալիս է մեզ: Այս
պատճառով մենք դիմում ենք դէպի Աստուած այս խըն-
րուածով. «Ձեռաց ձեր հանապաղըրդ քո՛ւր ձեզ այսօր»:

65. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՐԿԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՍԻՆ.

Մատ. ԻԲ. 15—21. ԻԷ. 24—27.

Քրիստոսը քարոզում էր, թէ պէտք է թագաւորա-
կան հարկերը եւ եկեղեցական տուրքերը վճարել: Մէկ
անգամ փարիսեցիք կամենալով խօսքով բռնել Քրիստոսին,
կապել եւ դատաստանի մատնել, հարցրին Նորանից թէ՛
«հարկաւոր է կայսեր տուրք տալ, թէ ո՛չ»: Այն ժամանակ
Հրէաստանին տիրապետում էին Հռովմայեցոց թա-
գաւորները, որ կայսր էին կոչվում: Փարիսեցիք մտածում
էին. եթէ սա պատասխանէ, թէ հարկ տալ պէտք է,
ժողովուրդը Սորան Քրիստոսի տեղ չի ընդունիլ, որովհետեւ
կայսեր հարկ տալն օրէնքի հակառակ կըհամարուի. իսկ
եթէ ասէ՛ հարկ տալ պէտք չէ, այն ժամանակ Նորան,
իբրեւ ժողովրդեան մոլորեցնող, կայսերը կըմատնենք: Քրիս-
տոսը պատասխանեց նոցա. «Ո՛վ կեղծաւորներ, ի՞նչու էք
Ինձ փորձում, ցոյց տուէ՛ք Ինձ այն դահեկանը, որով
հատուցանում էք հարկը»: Տուին մի դահեկան: Քրիստոսը
հարցրեց. «Սորա վերայինը ո՞րի պատկերն է կամ գիրը»:
Փարիսեցիք պատասխանեցին. «կայսերը»: Քրիստոս այն ժա-
մանակը ասաց. «Ուրեմն գնացէ՛ք կայսեր հարկը կայսեր
տուէք, եւ Աստուծոյ պատիւը Աստուծուն»: Այստեղից
պարզապէս երեւում է, թէ ամենայն մարդ պարտական
է ծառայել Աստուծուն եւ թագաւորին:

Օրէնքի համեմատ իւրաքանչիւր Հրէայ պարտաւոր
էր ամեն տարի տաճարին մի մի մնաս (43 կոպէկ) տուրք
տալ: Մէկ անգամ Պետրոսին մօտեցաւ այն հարկը հա-
ւաքող մարդը եւ ասաց. «Ձեր վարդապետը չի՞ տալ ար-

դեօք երկդրամեան հարկը: Պետրոսը պատասխանեց, թէ կըտայ: Երբ տուն մտան, Քրիստոսը հարցրեց Պետրոսին. «Դու ի՞նչպէս ես կարծում, աշխարհիս թագաւորներն ումի՞ց են հարկ առնում, իրանց որդկերանցից, թէ օտարներից»: Պետրոսը պատասխանեց. «օտարներից»: «Ուրեմն որդիքն ազատ են, ասաց Քրիստոսը (այսինքն՝ ես իբրեւ Որդի Աստուծոյ, ազատ եմ այդ հարկից): Բայց որպէսզի ժողովուրդը չգայթակղուի, գնա՛ ծովը կարթ ձգիր, եւ առաջին բռնած ձկան բերանը բաց արա՛ եւ մի սատեր (86 կոպէկ) կըգտնես, այն առ եւ տուր իմ եւ քո փոխանակ»: Այսպէս ահա Քրիստոսը, որ հարկ չտալու իրաւունք ունէր, տուեց այն՝ մարդկանց օրինակ տալու համար:

Աղօթք վասն թագաւորի.

Տէր Աստուած մեր, կեցո՛ղամենաբարեպաշտ թագաւորն և զԿայսրն ամենայն Ռուսաց ՍԱՆԴՐԱՆԻՍՏԱՆԻՐԱՆՈՎԻԶՆ: Զօրացո՛ղ նա, օգնեա՛ զաւակաց և զօրաց Նորա՛ պահելով զամենեսին ՚ի խաղաղութեան:

Թագաւոր յուսացաւ ՚ի Տէր. յողորմութենէ

Տէր Աստուած մեր, կեանք տո՛ւր ամենաբարեպաշտ թագաւորին և ամենայն Ռուսաց Կայսր ՍԱՆԴՐԱՆԻՍՏԱՆԻՐԱՆՈՎԻԶՆ: Զօրացրո՛ւ Նորան, օգնի՛ր Նորա զաւակներին և զօրքերին և ամենքին էլ խաղաղութեան մէջ պահպանիր:

Թագաւորը, որ իւր

Բարձրելոյն նա մի՛ սա- յոյսը դնում է Աստու- սանեացի. ամէն: ծոյ վերայ, երբէք չի զրկուիլ Նորա ողորմու- թիւնից. ամէն:

66. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՂՔԻ ԹՈՂՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՍԻՆ.

Մատ. 2. 14—15. ԻԸ. 21—36.

Քրիստոսը մեղքի թողութիւն խոստացաւ միայն այն մարդկանց, որոնք իրանք եւս ներում են իրանց ընկերոջը: Այսպէս ասաց. «Եթէ դուք ներէք մարդկանց իրանց մեղքերը, ձեր երկնաւոր Հայրն եւս ձեզ կընեք. իսկ եթէ դուք չէք ների մարդկանց իրանց մեղքերը, ձեր Հայրն եւս չի ներիլ ձեր մեղքերը»:

Պետրոսն այս լսելով, հարցրեց. «Տէ՛ր, եթէ եղբայրս իմ դէմ մեղանչէ, քանի՞ անգամ պէտք է ներեմ նորան: Կարելի՞ է մինչեւ եօթն անգամ ներել»:

Քրիստոսը ասաց. «Ո՛չ թէ եօթն անգամ միայն, այլ եօթանասուն անգամ եօթն»: Այս խօսքի վերայ երկու պարտապանների առակը պատմեց, թէ՛ «Մէկ թագաւորի մօտ բերին մի մարդ, որ նորան պարտական էր 10,000 քանքար: Որովհետեւ պարտապանը չէր կարող այն ահագին պարտքը վճարել, թագաւորը խստիւ հրամայեց, որ ծախեն նորան իւր ընտանիքով եւ բոլոր ստացուածքովը: Պարտապանը ոտքն ընկաւ եւ աղաչելով ասաց. «Տէ՛ր, համբերիր, ժամանակ տո՛ւր ինձ, բոլոր պարտքս կըհատուցանեմ: Թագաւորը խղճաց վերան եւ բոլոր պարտքը ներեց: Պարտապանը թագաւորի մօտից դուրս գալով, ընկերներից

մէկին պատահեցաւ, որ իրան 100 դահեկան պարտական էր. բռնեց նորան եւ պահանջում էր որ շուտով հատուցանէ: Պարտապանը ոտքն ընկաւ, աղաչում էր, ասելով՝ «փոքր ինչ համբերի՛ր, բոլոր պարտքս կը հատուցանեմ»: Բայց նա նորա աղաչանքին չլսեց, եւ բանտարկել տուաւ: Ընկերներն այս պատահմունքը տեսնելով, գնացին պատմեցին թագաւորին: Այն ժամանակ թագաւորը նորան իւր մօտ կանչեց եւ ասաց. «Ո՛վ չար ծառայ, ես քո աղաչանքիդ զիջանելով՝ բոլոր պարտքդ ներեցի, պէտք չէ՞ր, որ դու եւս ընկերոջդ ներէիր»: Այս ասելով՝ թագաւորը դահիճներին կանչեց եւ հրամայեց, որ այն պարտապանին բանտ դնեն, մինչեւ որ բոլոր պարտքը հատուցանէ: Այսպէս եւս իմ երկնաւոր Հայրս կը վարուի ձեզ հետ, եթէ ձեզանից իւրաքանչիւրը սրտանց չներէ իւր եղբոր մեղքերը»:

Թո՛ղ մեզ զպարտիս մեր, որպէս եւ մեք թողումք մերոց պարտապանաց:

67. ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՈԹՔ.

Ղուկ. ԺԱ. 1—4. Մատ. 2. 9—13.

Մէկ անգամ Քրիստոսի աշակերտներն եկան Նորա մօտ եւ աղաչելով ասացին. «Տէ՛ր, սովորեցրո՛ւ մեզ աղօթք անել»: Քրիստոսն ասաց. «Ահա այսուհետեւ այսպէս աղօթք արէ՛ք. Հայր մեր, որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի անուն քո. եկեսցէ արքայութիւն քո. եղիցին կամքքո որպէս յերկինս եւ յերկրի: Զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր. եւ թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս եւ մեք թողումք մերոց պարտապանաց: Եւ մի՛ տանիր զմեզ 'ի փորձութիւն, այլ

փրկեա՛ զմեզ 'ի չարէ: Զի քո է արքայութիւն եւ զօրութիւն եւ փառք յաւիտեանս. ամէն. — «Մեր Հայր, որ երկնումս ես, սուրբ լինի քո անունը, Դու քո Լազարոս-Նի-նը, քո Կամար լինի երկին վերայ՝ ինչպէս որ լինում է երկնումս: Մեր ամենօրեայ հացը արդ մեզ այսօր, եւ Լո՛ւ թեղ մեր պարտքերը՝ ինչպէս որ մեք եւ մեր պարտքս — նեցողներն Լոգոս — եմք: Փորձանք մեզ եւ մի՛ յգիր մեզ, այլ ամեն լար Բանից ժրէիր մեզ: Վասն ի՞նչ Լազարոս-Նի-ն, այժ, փառք, ամեն եւ քո էն յաւիտեանս. ամէն»: Այս աղօթքը Տէրունական է ասվում, որովհետեւ մեզ սովորեցրեց Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս Աստուծոյ Որդին:

Այս աղօթքի մէջ Աստուծուն մենք անուանում ենք մեր երկնային Հայր, որովհետեւ նա իւր ողորմութիւնով մեզ — քրիստոնեաներիս — իւր որդիք անուանեց, սիրում է մեզ հօր պէս եւ պատրաստ է ամեն բանում մեզ օգնելու: Դէպի Աստուած ուղղած առաջին խնդրուածքն է՝ «Սուրբ եղիցի անուն քո», այսինքն թող Քո անունը սուրբ լինի: Այս խօսքերով մենք խնդրում ենք, որ Աստուած մեզ՝ Նորա որդւոցս, օգնէ սրբութեամբ ապրել եւ բարի գործերով մարդոց մէջ տարածել Նորա անուան փառքը: Երկրորդ խնդրուածք. «Եկեսցէ արքայութիւն քո», այսինքն թող Դու մեզ համար Քո արքայութիւնը: Այս խօսքերով խնդրում ենք Աստուծուց, որ նա օգնէ մեզ՝ լինել ճշմարիտ հպատակներ Նորա արքայութեանը այս երկրիս վերայ, — լինել քրիստոնեաներ ոչ միայն խօսքով, այլեւ գործով: Երկրորդ խնդրուածք. «Եղիցին կամքքո, որպէս յերկինս եւ յերկրի»: — Այս խօսքերով խնդրում ենք, որ նա օգնէ մեզ՝ Նորա կամքը կատարել այս երկրիս վերայ այնպէս, ինչպէս երկնքում կատարում են Նորա սուրբ հրեշտակները, եւ յայտնում ենք միանգամայն, որ պատրաստ ենք ընդունիլ Նորանից այն ամենը, ինչ որ նա կը բարեհաճի

մեզ տալու: Զորքեր խնդրուածք. «Զհաց մեր հանապազօրդ տուր մեզ այսօր»: Այս խօսքերով խնդրում ենք, որ Աստուած տայ մեզ ամենօրուայ համար հարկաւոր եղած ապրուստը: Հինգերորդ խնդրուածք. «Եւ թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս եւ մեք թողումք մերոց պարտապանաց»: Այստեղ պարտքերը իբրեւ մեղք պէտք է ընդունենք, որովհետեւ մենք պարտաւոր ենք Աստուծոյ օրէնքը կատարել, եւ երբ մեղանշում ենք, ասել է թէ պարտական ենք մնում Աստուծոյ առաջ: Այս խօսքերով խնդրում ենք, որ Աստուած ներէ մեզ մեր մեղքերը: Այս խնդրուածքի հետ աւելացնում ենք. ներիր մեր մեղքերը, ինչպէս մենք եւս ներում ենք մեր պարտապաններին՝ այսինքն այն մարդոց, որոնք մեղաւոր են մեր դէմ. ըստ որում Աստուած խոստացաւ մեզ ներել մեր մեղքերը այն դէպքում միայն, երբ մենք եւս մեր կողմից կրներենք մեր դէմ մեղանշողներին: Վեցերորդ խնդրուածք. «Եւ մի տանիր զմեզ ի փորձութիւն»: Այս խօսքերով խնդրում ենք, որ Աստուած հեռացնէ մեզանից փորձանքերը, այսինքն կեանքի այնպիսի դէպքերը, որոնք կարող են մեզ դէպի մեղքը տանել (ինչպէս կարօտութիւն, վտանգ), իսկ եթէ կամենում է փորձանքներով անդրգուելի պահել մեզ բարութեան մէջ, այն ժամանակ խնդրում ենք, որ օգնէ մեզ այն փորձանքներին յաղթելու: Եօթներորդ խնդրուածք. «Այլ փրկեա՛ զմեզ ի չարէն»: Այս խօսքերով խնդրում ենք, որ Աստուած ազատ պահէ մեզ խորամանկութիւնից, այսինքն հոգեկան անմաքրութիւնից, եւ պաշտպանէ մեզ խորամանկ սատանայի դէմ, որը միշտ գայթակղեցնում է մեզ դէպի չարը: Մեր խնդրուածքները վերջացնում ենք Աստուծոյ փառաբանութեամբ, որով յայտնում ենք նաեւ մեր շնորհակալութիւնը եւ յոյսը այն մասին, թէ Աստուած կըտայ մեզ մեր խնդրածը: «Զի Գո է արքայու-

թիւն եւ զօրութիւն եւ փառք յաւիտեանս». այսինքն Տէր՝ մենք այս ամենայն բարիքը նորա համար ենք խնդրում Քեզանից, որ Քեզ է պատկանում արքայութիւնը, ասել է, թէ Գո արքայական իշխանութեան ներքոյ է գտնվում այն ամենը, ինչ որ մենք խնդրում ենք. Դու ունիս ոյժ մեր խնդրածը մեզ տալու եւ Քեզ է պատկանում յաւիտեանական փառքը:

68. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԹԷ ԻՆՔԸ ՊԻՏԻ
ԶԱՐԶԱՐՈՒԻ ՄԱՐԴԿԱՆՅ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ
ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ԱՌՆԻ.

Յով. Բ. 13—23. Գ. 1—2. 14—15. Մատ. Ի. 17—19. Դուկ.
ԺԸ. 31—33.

Քրիստոսը Զատիկի տօնին երուսաղէմ գնաց եւ տաճարը մտնելով՝ այնտեղ շատ անկարգութիւններ տեսաւ: Տաճարի կառավարիչները թողել էին որ վաճառականները զոհի անասուններ վաճառեն, առեւտուր անեն տաճարի մէջ, որ Աստուծուն աղօթք անելու տեղն էր: Քրիստոսը բարկանալով վաճառականներին արտաքսեց եւ ասաց. «Վերցրէ՛ք այստեղից այդ բոլորը եւ հօրս տունը առուտուրի տուն մի՛ շինէք»: Այն ժամանակ տաճարի կառավարիչներն եկան Քրիստոսի մօտ եւ բարկանալով հարցրին Նորանից. «Ի՞նչու ես հաստատում, թէ Դու իշխանութիւն ունիս այդպէս վարուելու»: Քրիստոսը մարգարէացաւ, որ Հրէից իշխաններն Իրան պիտի նախատեն եւ սպանեն. ուստի այսպէս պատասխանեց. «Այս տաճարը քանդեցէ՛ք եւ ես երեք օրուայ մէջ կըշինեմ» (այսինքն՝ երբ դուք Իմ մարմինս կըսպանէք՝ որ նման է Աստուծոյ տաճարին, ես երբօրդ օրը յարութիւն կառնեմ. այն ժա-

մանակ դուք կրտսնէք, որ ես իրաւունք չունիմ այսպէս վարուելու): Փոքր ինչ յետոյ մօտն եկաւ Նիկողիմոս Փարիսեցին, որ իմանայ թէ՝ Նա ինչպէս պիտի մարդկանց ազատէ: Քրիստոսն ասաց. «Ինչպէս որ Մովսէսն անապատի մէջ օձ բարձրացրեց, այնպէս եւս պիտի բարձրանայ Մարդոյ Որդին, որպէսզի Նորա Հաւատացողները չկորչեն, այլ յաւիտեական կեանք ունենան»:

Քրիստոսը Իւր մահուանից փոքր ինչ առաջ Իւր աշակերտներին ուղղակի ասաց. «Ահա մենք գնում ենք Երուսաղէմ եւ Մարդոյ Որդու վերայ մարգարէների գրուածները պիտի կատարուին: Մարդոյ Որդին պիտի մատնուի քահանայապետների եւ դպիրների ձեռքը, որոնք Նորան ի մահ պիտի դատապարտեն, Հեթանոսների ձեռքը պիտի մատնեն՝ հայհոյելու, ծեծելու եւ խաչելու համար.— Իրան կըսպանեն եւ Նա երրորդ օրը յարութիւն կառնի»:

69. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՌԵՆԵՐԻ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ՎԵՐԱՅ.

Մատ. ԻԱ. 23—33. Յով. Ե. 28—29.

Հրէից մէջ Սաղուկեցի անունով աղանդաւորներ կային, որոնք մեռելների յարութեան եւ յաւիտեական կեանքին չէին հաւատում: ասելով թէ՝ Մովսէսը սորա վերայ ոչինչ չէ ասել: Քրիստոսն ասաց նոցա. «Դուք գրուածքները չհասկանալով՝ մոլորվում էք: Այս կեանքի մէջ կին են առնում եւ մարդու են գնում, իսկ այն կեանքի մէջ ոչ կին կառնեն եւ ոչ մարդու կերթան եւ ոչ իսկ մեռել կարող են, այլ կապրին այնպէս, ինչպէս որ երկնքումն ապրում են Աստուծոյ Հրեշտակները: Իսկ գալով մեռելների յարութեանը վերայ, մի թէ չէք կարգացել Մովսէսի

գրքի մէջ, թէ ինչպէս Աստուած խօսեց մորենու միջից եւ ասաց նորան. «Ես եմ Աբրահամու, Իսահակայ եւ Յակովբայ Աստուածը»: Աստուածը մեռելների Աստուած չէ, այլ կենդանիների, որովհետեւ Նորա մօտ ամենքը կենդանի են (այսինքն—եթէ Աբրահամը, Իսահակը եւ Յակովբը յաւիտեանս մեռած լինէին, այն ժամանակ Աստուած ինքն իրան նոցա Աստուած չէր անուանիլ):

Մեռելների յարութիւնն այն է, որ բոլոր մեռած մարդոց հոգիքը կըմիանան իրանց մարմնի հետ եւ անապական ու անմահ կըլինին: Իսկ այն մարդիկ, որոնք մինչեւ մեռելների յարութիւնը կապրին, նոցա ապականացու մարմիններն իսկոյն անապական կըդառնան. մեռելների յարութիւն առնելուն պէս բոլոր աշխարհն եւս կըփոխուի, նոր երկինք եւ նոր երկիր կըլինի: Եւ յարութիւնից յետոյ եղած կեանքը յաւիտեական կեանք կըկոչուի:

Մեռելներէ յարութեան եւ յաւիտեական կեանքի վերայ ոչինչա՞ն հասարակ մէտ յայտնած էն ապաւէս.

Հաւատամք ՚ի յարութիւն մեռելոց և ՚ի կեանսն յաւիտեականս:

70. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ԻՒՐ ԵՐԿՐՈՂԻ ԳԱԼՍՏՏԵԱՆ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐԱՅ. ՏԱՍՆ ԿՈՒՍԱՆԱՅ ԱՌԱԿԸ.

Մատ. ԻԲ. 31—46.

Մէկ անգամ Քրիստոսի աշակերտները հարցրին Նորանից. «Վարդապետ, ասա մեզ, ե՞րբ պիտի լինի Քո գալուստը եւ աշխարհիս վերջը»: Քրիստոսը պատասխանեց նոցա. «Այն օրը եւ ժամը ոչ ոք չգիտէ եւ ոչ իսկ

հրեշտակները, միայն Հայրս գիտէ։ Զգոյշ կացէք, որ ձեր արտերը չծանրանան որկրամոլութեամբ, արեւելութեամբ եւ աշխարհային հոգսերով։ Եւ նայեցէք, որ այն օրը յանկարծ չհասնի ձեր վերայ։ Այն ժամանակ երկնքի արքայութիւնը կը նմանի տաան կուսանաց, որ լապտերներով փեսային եւ հարսին ընդ առաջ եկան։ Նոցանից հինգը իմաստուն էին, իսկ հինգը յիմար։ Յիմարները հետները ձէթ չառան։ Փեսայի գալստեանն սպասելով, կուսանքը ննջեցին։ Կէս գիշերին յանկարծ ձայն լսուեցաւ. «Ահա փեսան գալիս է, եկէ՛ք Նորա առաջը»։ Կուսանքը վերկացան եւ իրանց լապտերները պատրաստեցին։ Այն ժամանակ յիմար կուսանքն ասացին իմաստուններին. «Ձեր իւրիցը փոքր ինչ մեզ տուէք, որովհետեւ մեր լապտերները հանգ- չելու վրայ են»։ Իմաստունները պատասխանեցին. «Լաւ է, որ գնաք ձեզ համար գնէք, որովհետեւ եթէ մեր ունեցածիցը ձեզ տանք, ո՛չ մեզ կը բաւէ եւ ո՛չ ձեզ»։ Յիմարները գնացին իւր առնելու։ Այն միջոցին փեսան եկաւ, իմաստուն կուսանքը նորա առաջը գնացին եւ փեսայի հետ մտան հարսանիքի տունը։ Երբոր միւս կուսանքն եւս եկան եւ դուռը փակուած գտան՝ սկսան բաղխել եւ խնդրում էին, որ բաց անեն։ Փեսան պատասխանեց. «Ես ձեզ չեմ ճանաչում»։ Ուրեմն արթուն կացէք, որովհետեւ չգիտէք թէ ո՞ր օրը եւ ո՞ր ժամին կը գայ Մարդոյ Որդին»։

Այս առակի մէջ փեսան է Քրիստոսը, կուսանքն են ճարտար հափիւր, իւրն ուրիշաշու- լեան գործերն են. հարսանիքի տունն է՝ Երկնի արքայութիւնը։

Քրիստոսը Իւր երկրորդ գալուստը եւ գաղտնաւոր յայտէս նկարագրեց. «Երբոր Մարդոյ Որդին Իւր փառքով եւ հրեշտակներով կը գայ, փառքի աթոռի վերայ կը նստի, եւ Նորա առաջը կը ժողովուին բոլոր ազգերը, իրարից կը բաժանէ նոցա այնպէս, ինչպէս հովիւը ոչխարներին

այծերից է բաժանում։ ոչխարներին Իւր աջ կողմը կը կանգնացնէ, իսկ այծերին ձախ կողմը։ Եւ թագաւորը կասէ Իւր աջակողմը եղողներին. «Եկէ՛ք, Իմ հօրիցս օրհնուածներ, եւ ժառանգեցէ՛ք աշխարհիս սկզբից ձեզ համար պատրաստուած արքայութիւնը։ Որովհետեւ ես քաղցած եւ ծարաւ էի, եւ դուք ինձ կերակրեցիք եւ ջուր տուիք։ Օտար էի եւ դուք ընդունեցիք ինձ, մերկ էի եւ դուք հագցրիք ինձ, հիւանդ եւ բանտի մէջ էի եւ ինձ այցելութեան եկաք»։ Արդարները պիտի ասեն Նորան. «Տէ՛ր, ե՞րբ տեսանք Քեզ քաղցած եւ կերակրեցինք, կամ ծարաւի՝ եւ ջուր տուինք։ Ե՞րբ տեսանք Քեզ օտար եւ ընդունեցինք, կամ մերկ եւ հագցրինք։ Ե՞րբ տեսանք Քեզ հիւանդ կամ բանտարկեալ, եւ Քեզ այցելութեան եկանք»։ Այն ժամանակ թագաւորը պիտի ասէ նոցա. «Ճշմարիտն եմ ասում ձեզ, որովհետեւ Իմ փոքր եղբայրներէիցս մէկին արիք, ինձ արած եղաք»։ Յետոյ ձախակողմեաններին կասէ. «Հեռացէ՛ք ինձանից, անիծեալներ, եւ գնացէ՛ք յաւիտենական կրակը, որ պատրաստուած է սատանայի եւ նորա հետեւողների համար։ Որովհետեւ քաղցած էի եւ ինձ չկերակրեցիք, ծարաւ էի՝ ջուր չտուիք. օտար էի՝ ինձ չընդունեցիք. մերկ էի՝ չհագցրիք, հիւանդ եւ բանտարկեալ էի, դուք ինձ այցելութեան չեկաք»։ Նոքա պիտի պատասխանեն. «Տէ՛ր, ե՞րբ տեսանք Քեզ քաղցած կամ ծարաւի, կամ օտար, կամ մերկ, կամ հիւանդ եւ կամ բանտարկեալ, եւ չծառայեցինք Քեզ»։ Եւ Քրիստոսը պիտի պատասխանէ նոցա. «Որովհետեւ Իմ փոքր եղբայրներիցս մէկին չարիք, ինձ եւս չարած եղաք»։ Նոքա կերթան յաւիտենական տանջանքը, իսկ արդարները յաւիտենական կեանքը»։

Այնտեղ՝ ուր կը հաւաքուին արդարների հոգիքը, դրախտ եւ երկնքի արքայութիւն կը կոչուի, իսկ մեղաւորների չարչարանքի տեղը՝ դժոխք։

Մեր հաւատն այն մասին՝ թէ Քրիստոսը վերստին գալու է փառքովի դատելու է բոլոր մարդիկներին եւ հաստատելու է Իւր յաւիտեանական թագաւորութիւնը, մենք յայտնում ենք այսպէս.

Գալոց է նովին մարմնովն և փառօք Հօր ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս, որոյ թագաւորութեանն ոչ գոյ վախճան:

71. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ ՀՈԳՈՅՆ ՍՐԲՈՅ ՎԵՐԱՅ.

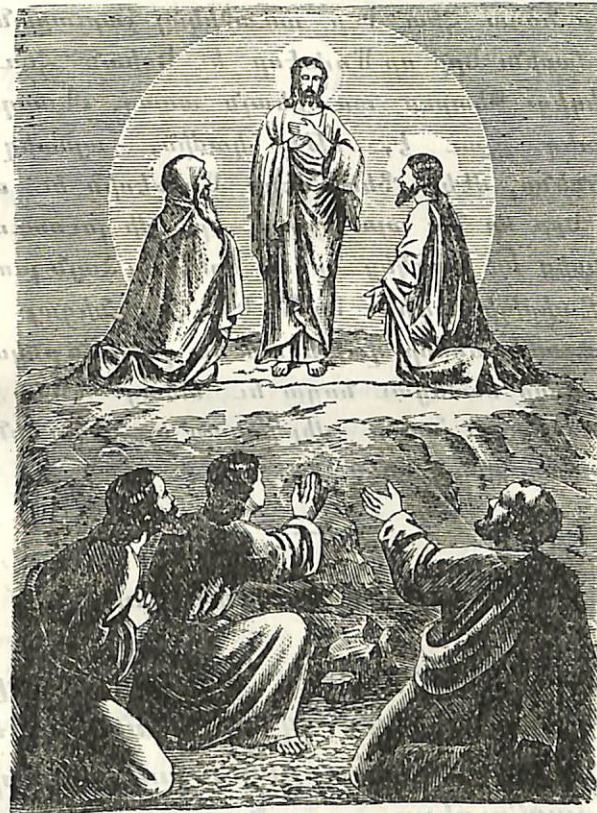
Յով. ԺԴ.

Քրիստոսը Իւր չարչարանքից առաջ աշակերտներին հետ խօսելով Իւր մահուան մասին, խոստացաւ նոցա ուղարկել Իւր տեղը մխիթարիչ սուրբ Հոգին եւ այս խոսքերով հրաժարական ողջոյն տուաւ նոցա. «Ես ձեզ որք չեմ թողնիլ, այլ կաղաչեմ Իմ Հօրս, որ ուրիշ մխիթարիչ տայ ձեզ, որ յաւիտեան ձեր հետ լինի, այն է՝ Հոգին ճշմարտութեան, որ Հօրիցն է բղխում: Նա ձեզ կըստփութեցնէ ամեն բան, եւ ձեր միտքը կըձգէ այն ամեն բաները, ինչ որ խօսել եմ ձեզ հետ: Ուրիշ շատ բաներ ունիմ ձեզ հետ խօսելու, բայց այժմ դուք չէք կարող ասածներս հասկանալ, երբոր կըգայ Հոգին ճշմարտութեան, Նա ձեզ կուսուղանէ ամենայն ճշմարտութիւն»: Քրիստոսը նաեւ յայտնեց, թէ մարդ նոր կեանք կըստանայ միայն Հոգոյն Սրբոյ զօրութեամբ, ասելով՝ «Ո՛վ որ չի ծնուիլ Զրից եւ Հոգուց, չէ կարող մտնել երկնքի արքայութիւնը»:

72. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՊԱՅԾԱՌԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՄ ՎԱՐԴԱՎԱՌ.

Մատ. ԺԷ. 1—8. Ղուկ. Թ. 2—36.

Յիսուս Քրիստոսը շատ անգամ ասել էր Իւր աշակերտներին, որ մարդիկների փրկութեան համար Նա պիտի չարչարուի, մեռնի եւ ապա յարութիւն պիտի առնի:

Որպէսզի Նորա չարչարանքը չվախեցնէ Իւր աշակերտներին, նոցանից մի քանիսներին Նա ցոյց տուեց Իւր Աստուածային փառքը: Իւր չարչարանքից մի քանի օր առաջ,

Նա Իւր հետ վերցրեց երեք աշակերտներին՝ Պետրոսին, Յակոբին եւ Յովհաննէսին եւ նոցա հետ միասին բարձրացաւ թափոր լեռուր: Լեռան գլուխը հասնելով, Նա սկսեց աղօթք անել, իսկ Նորա աշակերտները յոգնածութիւնից քնեցան: Յանկարծ սաստիկ լոյսը զարթեցրեց նոցա եւ նոքա տեսան, որ Յիսուս Քրիստոսի հրեւր փայլում է արեգակի պէս: Իսկ հագուստը սպիտակացել էր ձիւնի նման: Նոցա երեւեցան Մովսէս եւ Եղիա մարգարէները: Յիսուս խօսում էր նոցա հետ Իւր առաջիկայ չարչարանաց եւ մահուան մասին: Երբ որ Մովսէսը եւ Եղիան հեռանում էին այնտեղից, Պետրոս առաքեալն ասաց. «Վարդապետ, մեզ այստեղ լաւ է, եթէ կամիս, այստեղ երեք վրան կըշինենք, մէկը Քեզ, մէկը Մովսէսին եւ մէկն էլ Եղիային»: Երբ որ նա այս ասում էր, մի լուսաւոր ամպ իջաւ երկնքից եւ ծածկեց նոցա: Երկնքից ձայն լսուեցաւ. «Դա է Իմ սիրելի Որդին, Որին ես հաւանեցայ: Դորան լսեցէք»: Աշակերտները վախեցան եւ գետինն ընկան. Յիսուս Քրիստոսը մօտեցաւ նոցա եւ ասաց. «Վեր կացէք եւ մի՛ վախենաք»: Նոքա վերկացան եւ Յիսուսին առաջուայ կերպարանքովը տեսան:

Ժամամուտ վարդապառի.

Երեւի Տէրդ այսօր աշակերտացդ 'ի թափօրական լերինն և աշակերտացդ զարհուրեալ աղաղակէին, ասելով. առաջուք երիւ տաղա-

Դու՛ Տէր, այսօր թափօր լեռան վրայ երեւեցար աշակերտներիդ, որոնք զարհուրած աղաղակում էին և ասում. «Երեք վրան շինենք այս

ւարս՝ մի Տեառնդ, և տեղ՝ մէկը Քեզ, մէկը մի Մովսէսի և մի Եղիայի: Արդ և մեր բա՛նաւոր հօտքս երգեմք Քո բանաւոր հօտը, ճշընդ Քո ճշմարիտ վկայիցդ. առաքեա՛ 'ի մեզ Քո շնորհացդ 'ի կրորդ գալստեան օրը Քո միւս անգամ գալլստեանդ և կեցո՛:

Մովսէսին և մէկը Եղիային»: Արդ մենք ևս, Քո բանաւոր հօտը, ճշընդ մարիտ վկաներիդ հետ երգում ենք՝ Քո երգլոյս Քո շնորհացդ 'ի կրորդ գալստեան օրը Քո միւս անգամ գալլստեանդ և կեցո՛:

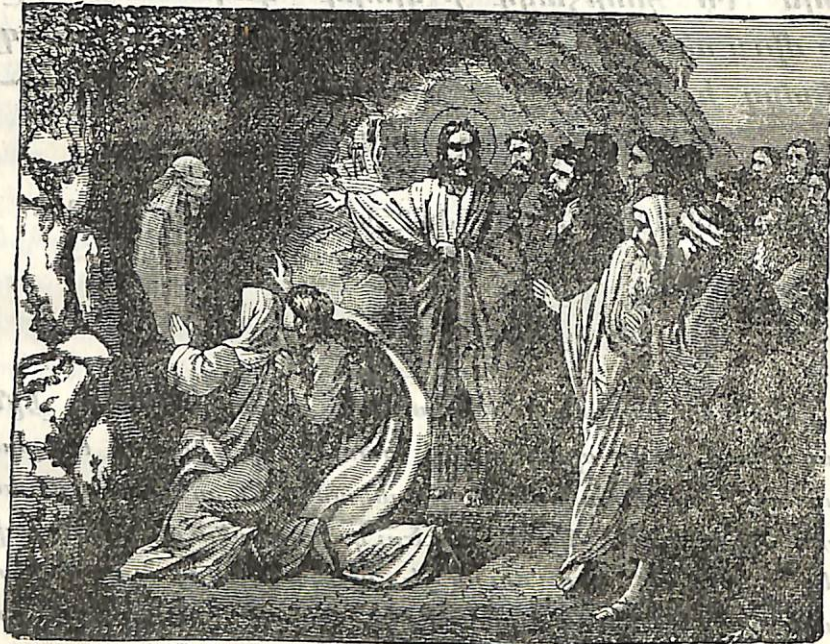
73. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ ԵՒ ՂԱԶԱՐՈՍԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ.

Յով. ձԱ. 17—57.

Հպարտ փարիսեցիք Քրիստոսի քարոզութեանը չէին հաւանում. այս պատճառով ատում էին Նորան եւ արհամարհելով մեղաւորների բարեկամ էին անուանում եւ ասում էին, թէ նա Աստուծոց ուղարկուած չէ, որովհետեւ շարաթ օրը սուրբ չէ պահում: Իսկ Նորա հրաշալի գործերի համար ասում էին, իբրեւ սատանայի զօրութեամբ է անում. բայց ժողովուրդը նոցա չարախօսութիւններին չլսելով՝ բազմութեամբ Քրիստոսին հետեւում էր: Այն ժամանակ փարիսեցիք խորհուրդ արին, որ Քրիստոսին սպանեն:

Ձատկի տօնից քանի մի օր առաջ՝ Քրիստոսը Երուսաղէմի մօտ գտնուած Բեթանիա գիւղը գնաց, ուր բնակվում էր Նորա բարեկամ Ղազարոսը իւր Մարթա եւ Մարիամ երկու քոյրերի հետ: Ղազարոսը մեռած եւ չորս օ-

րից առաջ թաղուած էր, երբ Քրիստոսը Բեթանիա գիւղը եկաւ: Քրիստոսը նորա գերեզմանը գնաց, հրամայեց, որ քարը վերցնեն եւ բարձր ձայով գոչեց. «Ղազարէ՛, արի՛, ե՛կ արտաքս»: Մեռեալը իսկոյն գուրս եկաւ գերեզմանից: Այս հրաշքի վերայ ժողովուրդը զարմացաւ եւ նոցանից շատերը Քրիստոսին հաւատացին: Երբոր Հրէից ծերերը երուսաղէմի մէջ լսեցին այս բանս, իսկոյն հաւաքուեցան,

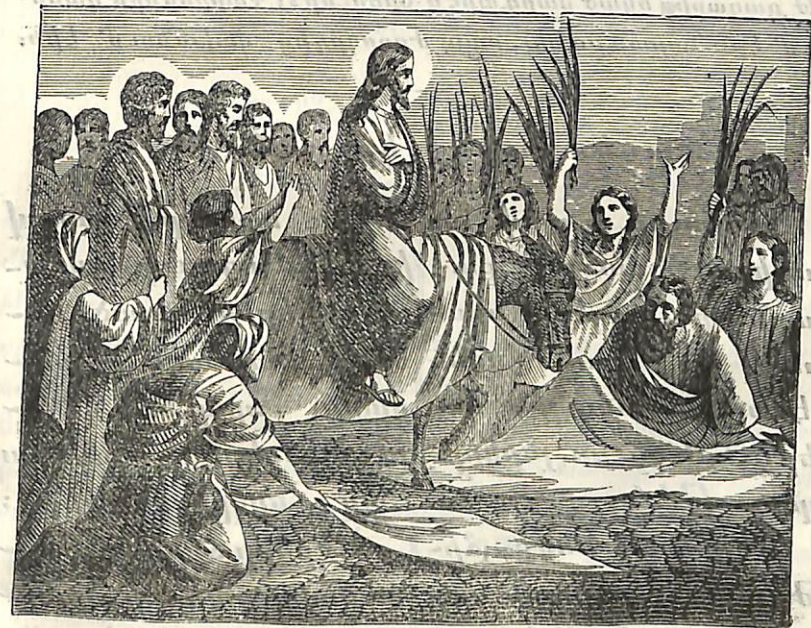
եւ սկսան մտածել, թէ ի՞նչ անեն Քրիստոսին, եւ ատենի մէջ ասում էին. «Այս մարդը շատ հրաշքներ է գործում, եթէ թողնենք, ամենքը կը հաւատան Նորան. Հռովմայեցիք եւս կը գան եւ մեզ կը քննեն: Դատարանի նախագահն էր Կայիափայ քահանայապետը, որ խորհուրդ տուաւ թէ՛ «աւելի լաւ է, որ մէկը մեռնի ժողովրդեան համար, քան թէ ամբողջ ազգը կորչի»: Նորա այս խորհրդին լսեցին եւ

վճռեցին սպանել Քրիստոսին: Իսկոյն հրաման հանեցին թէ՛ «ով որ իմանայ Քրիստոսի ուր լինելը, թող մեզ յայտնէ, որ սպանենք Նորան»: Քրիստոսը հեռաւոր անապատը քաշուեցաւ:

74. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՄՈՒՏՔԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ.

Մատ. ԻԱ. 1—11.

Չատկից վեց օր առաջ՝ Քրիստոսը Բեթանիա եկաւ, եւ այնտեղից գէպի երուսաղէմ՝ ճանապարհ ընկաւ: Նորա յետեւից գնում էր՝ ժողովրդեան խուռն բազմութիւն:

Քրիստոսը երբ Զիթենեաց լեռը հասաւ, հրամայեց աշակերտներին, որ մերձակայ գիւղից մի աւանակ բերեն: Աշակերտներն աւանակին ծածկեցին իրանց հագուստով եւ

Քրիստոսին նորա վերայ նստեցրին: Շատերը հաւատացին, որ Քրիստոսը Դաւթի ցեղից խոտացեալ Փրկիչն է եւ ըսկըսան պատուել նորան: Ոմանք արմաւենու ճիւղեր էին կտրում եւ ճանապարհի վերայ ձգում, ոմանք եւս իրանց հագուստներն աւանակի ոտքերի տակն էին տարածում եւ այս փառաբանական երգը երգում. «Ուսանա՛ (փրկութիւն) Որդւոյ Դաւթի. օրհնեալ եկեալ յանուն Տեառն. Ուսանա՛ ի բարձունս»: Քաղաք մտնելու ժամանակ ժողովրդեան նոր բազմութիւն եւս Քրիստոսի առաջ դուրս եկաւ. եւ ով որ նորան չէր տեսած, հարցնում էր թէ՛ ո՞վ է սա: Ժողովուրդը Ղազարոսի հրաշալի յարութիւնը պատմելով, պատասխանում էր. «Աս է Դաւիթիայի Նազարէթ քաղաքից եկած մարգարէն Յիսուսը»: Փարիսեցիք կամենում էին նորան բռնել, բայց ժողովրդից վախենում էին:

Ծաղկազարդի կիւրակէին.

Թագաւոր գոլով Քո յաշխարհ՝ մտեր ՚ի քաղաքն Երուսաղէմ. նրստեալ ՚ի վերայ հողեղէննոր յաւանակի, կոչել զհեթանոսս, յերկրպազութիւն:

Ծերքն ոստովք ձիթենեօք եւ տղայքն ոստովք արմաւենեօք, եւ երամ երամ դասուքն աղաղակէին. «Ուսանա՛

Դու աշխարհ գալով իբրեւ Թագաւոր, աւանակի վերայնատած մրտար Երուսաղէմ քաղաքը, որպէսզի հեթանոսներին կանչես Քեզ երկրպազանելու:

Ծերերը ձիթենու ոստերով եւ տղայքը արմաւենու ճիւղերով խումբ-խումբ ընթանալով, աղաղակում էին. «Ուսանա՛

օրհնեալ եկեալ ՚ի յանունն Տեառն»:

Յընծացաւ սուրբ սիօն, բերկրեցան սուրբ եկեղեցիք. եւ խնդութեամբ բազմաւ ելին ընդ առաջ. օրհնէին զգալուստ Քո Փրկիչ յաշխարհ:

Նա, օրհնեալ ես Դու, որ գալիս ես Տիրոջ աշխարհ:

Յնծացաւ սուրբ սիօն, ուրախացան սուրբ եկեղեցիքը, եւ մեծ խնդութեամբ դուրս գալով Փրկչիդ առաջ, օրհնում էին Քո աշխարհ գալը:

75. ՅՈՒԴԱՅԻ ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆԸ.

Մատ. ԻԶ. 3—5. 14—16. ԻԷ. 3—5.

Քրիստոսի թշնամիները չկարողացան նորան բռնել ոչ երկուշաբթի եւ ոչ երեքշաբթի օրը, որովհետեւ նա միշտ շրջապատուած էր լինում ժողովրդեան բազմութեամբ. այս պատճառով փարիսեցիք եւ դպիրները վճռեցին որ տօնից յետոյ բռնեն նորան, երբոր ժողովուրդը երուսաղէմից կը հեռանայ *): Քրիստոսի աշակերտներից մէկը, Յուդա Իսկարիփտացի, Հրէից իշխանների մօտ գնաց եւ խոստացաւ, որ երեսուն արծաթով (25 մանէթ 80 կոպէկ) նոցա ձեռքը կըմատնէ իւր վարդապետին: Յուդան, արծաթսիրութեամբ կուրացած, այն ամօթալի գործը յանձն առաւ, բայց չհարստացաւ: Երբ Քրիստոսին ՚ի մահ դատապարտեցին, խղճմտանքն սկսաւ տանջել նորան, որ

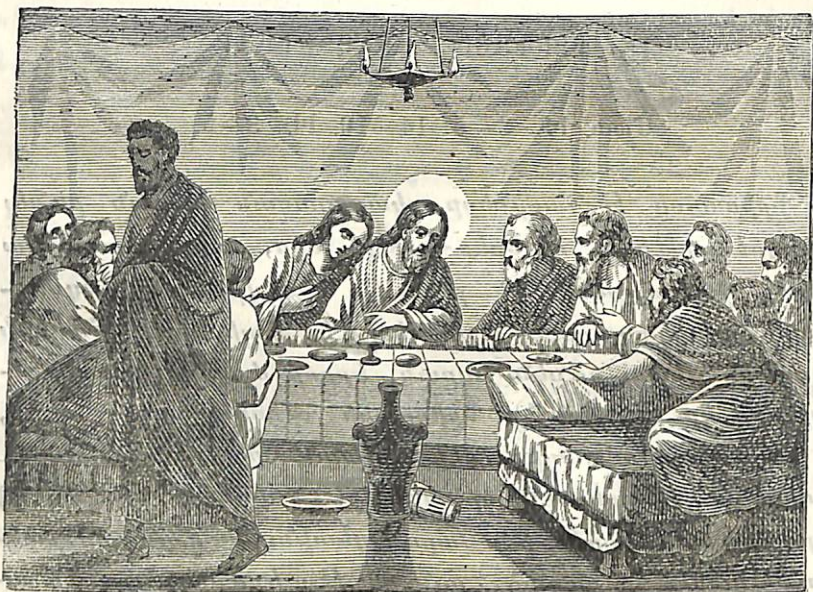
*) Բայց մէկ անակնկալ հանգամանքը օգնեց նորանց չորեքշաբթի օրը:

այն արդար մարդուն մատնեց: Նա գնաց քահանայապետ-
ների մօտ, ձգեց արծաթը նոցա առաջ, յուսահատու-
թիւնից ինքնիրան կախեց:

76 ՅԻՍՈՒՍԻ ՄԱՏՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՇԵՐԸ.

Յով. ԺԳ. 21—30. Մատ. ԻԶ. 17—30. Մատ. ԺԳ. 12—26.

Հինգշաբթի երեկոյին Քրիստոսը տասներկու աշա-
կերտների հետ երուսաղէմ գնաց, ուր մէկ տան մէջ նորա
համար մի վերնատուն էր պատրաստուած Զատիկի տօնը
կատարելու:

Քրիստոսը այն վերնատունը մտաւ, աշակերտների
ոտքերը լուաց, յետոյ նոցա հետ սեղան նստաւ զատկա-
կան գառն ուտելու, որով աշակերտների հետ Իւր վերջին
ընթրիքն արաւ: Խօսակցութեան ժամանակ Քրիստոսն

ասաց նոցա. «Ճշմարիտն եմ ասում ձեզ, որ տասներկուսիցդ
մէկը, որ իւր պատառը իմ ամանիս մէջ թաթախում է,
ինձ պիտի մատնէ»: Աշակերտները սարսափած մէկը միւսի
յետեւից ասում էին. «Մի՞թէ ես եմ»:—«Այո՛, դու ես»,
ասաց Քրիստոսը Յուդային, բայց այնպէս կամաց, որ ոչ
ոք չլսեց. յետոյ մի պատառ ամանի մէջ թաթախելով նորան
տուաւ: Այն պատառի հետ սատանան մտաւ Յուդայի սըր-
տի մէջ, որով նորա խղճմտանքը նեղւում էր եւ չէր
թողում որ սուրբ աշակերտների հետ մնայ: Քրիստոսը
ասաց նորան. «Ինչ անելու ես, գնա շուտով արա՛»: Յու-
դան իսկոյն դուրս եկաւ. իմացաւ թէ Քրիստոսը ուր
պիտի անցկացնէր այն գիշերը, եւ գնաց խոստացեալ
արծաթն ստանալու: Յուդայի դուրս գալու վերայ աշա-
կերտներն ուշադրութիւն չգարձրին: Որովհետեւ Յուդան
գանձապետ եւ ծախսարար էր, ուստի կարծեցին, թէ կա-
րելի է Քրիստոսը հրամայել է նորան մի բան գնել կամ
ողորմութիւն բաժանել: Զատիկի գառն ուտելուց յետոյ
Քրիստոսը բազարջ հացն առաւ, օրհնեց, կտրտեց եւ աշա-
կերտներին բաժանելով ասաց. «Առէ՛ք, կերէ՛ք. այս է իմ
մարմինս, որ ձեր եւ մարդոց մեղքի թողութեան համար
բաշխւում է»: Այսպէս ահա աշակերտները հացի տեսա-
կով իրանց ուսուցչի եւ Տիրոջ մարմինը ճաշակեցին:
Յետոյ բաժակն առաւ եւ աշակերտներին տալով, ասաց.
«Խմեցէ՛ք այս տեղից ամենքդ, այս է իմ նոր ուխտի ա-
րիւնը, որ ձեր եւ շատերի մեղքի համար է թափւում»: Աշակերտները գինու տեսակով Քրիստոսի արիւնը ճա-
շակեցին: Յետոյ ասաց. «Այս կատարեցէ՛ք իմ յիշատա-
կիս համար»: Այսպէս Քրիստոսը հաստատեց Հաղորդու-
թեան խորհուրդը: Այնուհետեւ Իւր վերջին ողջոյնը
տուաւ աշակերտներին եւ յիշեցրեց նոցա Իւր գլխաւոր
պատուէրը, ասելով. «Միեցէ՛ք միմեանց այնպէս, ինչպէս

Ես ձեզ սիրեցի: Եթէ դուք միմեանց սիրէք, ամենքը կիմանան, թէ դուք Իմ աշակերտներս էք»: Ընթրիքը վերջանալուց յետոյ Զիթենեաց լեռան Գեթսեմանի պարտէզը գնաց:

Աւագ Հինգշաբթի օրը, երեկոյեան ժամին, Հայաստանեայց եկեղեցին կատարում է օտնալուայի կարգը: Եպիսկոպոսը կամ պատուաւոր քահանաներից մէկը զգեստաւորուելով վերցնում է ղենջակը (փէշտմալ) եւ ծունկ իջեալ (չոքած) լուանում է ամենքի ոտները՝ մեծերից սկսեալ մինչեւ փոքրերը: Բայց երբոր զգեստաւորուած եպիսկոպոսը կամ քահանան հանդիսով դուրս է գալիս խորանից, այդ միջոցին դպիրները երգում են հետեւեալ շարականը.

Այսօր կանգնեցաւ աւազան մկրտութեան
'ի թողութիւն մեղաց
մերոց:

Այսօր Տէրն մեր լուսնայր զոտս աշակերացն
և պատուիրէր զայս՝
ասելով:

Մի ոմն 'ի ձէնջ, եղբարք,
մատնելոց է զիս
'ի մահ և օրոշի յաշակերտացդ:

Այսօր կանգնեցաւ (հաստատուեցաւ) լը-
ւացման աւազան մեր
մեղքերի թողութեան
համար:

Այսօր մեր Տէրը լուսնում էր
աշակերտների
ոտները և նոյնը պատուիրելով՝
ասում էր.

«Եղբարք, ձեզանից
մէկը մահի է մատնելու
Խնձ և ահա նա բա-
ժանվում է աշակերտ-
ներիցդ»:

Զայն լուեալ Պետրոսի
ակնարկէր առ Յովհան-
նէս հարցանել թէ ով
ից է:

Բանն, զոր ասաց Յիսուս,
տրամեցոյց զիւր
զաշակերտսն և խռովեցան
ամենքեան:

Երբ այդ լսեց Պետրոսը,
աչքով արաւ Յովհաննէսին,
որ հարցընէ, թէ ով է:

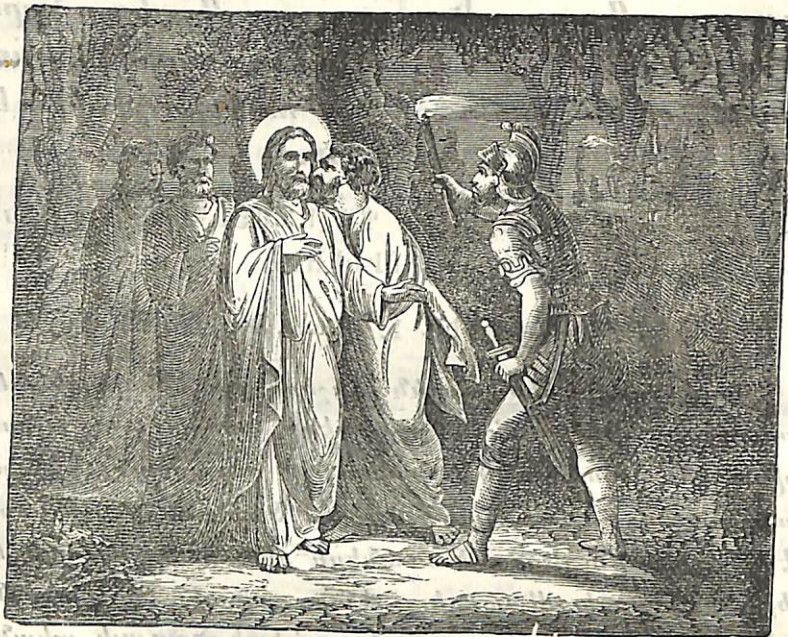
Յիսուսի ասած խօսքը
տրամեցրեց Նորա
աշակերտներին և նոքա
ամենքը շփոթուեցան:

77. ՔՐԻՍՏՈՍԻՆ ՏԱՆՈՒՄ ԵՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏՆԵՐԻ ԱՏԵԱ-
ՆԸ ԴԱՏՈՒԵԼՈՒ:

Մատ. ԻԶ. 47—68 ԻԷ. 1. Ղուկ. ԻԲ. 66. ԻԳ. 1.

Յուդայ Իսկարիովտացին գիշերը քահանայապետների ծառաներին Գեթսեմանի պարտէզը տարաւ. եւ այնտեղ Քրիստոսին մօտենալով, համբուրեց եւ ասաց. «Ողջ լեր, Վարդապետ». որով ցոյց տուաւ ծառաներին, թէ ում պէտք է բռնեն: Երբոր ծառաներն սկսան Քրիստոսին կապել, Պետրոսը կամեցաւ իւր Վարդապետին պաշտպանել, հանեց սուրը եւ կտրեց քահանայապետի ծառայի ականջը: Յիսուսն ասաց Նորան. «Թուրդ պատենի մէջ գիր. ով որ թուր վերցնէ, թրով կրմեռնի: Մի՞թէ կարծում ես, թէ ես չեմ կարող Հօրիցս խնդրել, որ տասներկու գնդից աւելի հրեշտակ ուղարկէ»: Յետոյ մօտեցաւ Մաղքոսին եւ առողջացրեց նորա ականջը: Ծառաները կապեցին Քրիստոսին եւ Կայիափայ քահանայապետի տունը տարան: Այնտեղ ժողով կազմեցին Հրէից ծերերը, որ ըստ տեղւոյն եւ ըստ ժամանակին հակառակ էր օրինաց (որովհետեւ ժողովը պիտի կազմուէր ցերեկ ժամանակ տաճարի մէջ): Քրիստոսի

դէմ դուրս եկան շատ սուտ վկաներ, բայց նոքա չկարողացան մի այնպիսի բան ասել, որով կարելի լինէր Քրիստոսին ՚ի մահ դատապարտել: Այն ժամանակ Կայիափան հարցրեց Նորան թէ՝ «Նրդուեցնում եմ Բեզ կենդանի Աստուծոյ անուամբ, ասա՛ մեզ, Ի՞նչ ես Աստուծոյ Որդի Քրիստոսը»: Քրիստոսը պատասխանեց. «Այո՛, ես եմ, եւ

ասում եմ ձեզ, թէ այսուհետեւ պիտի տեսնէք Մարդու Որդուն նստած Հօր աջ կողմը, որ պիտի գայ երկնքի ամպերի վերայից»: Կայիափան պատառեց իւր հանգերձը եւ աղաղակեց. «Այլ եւս վկաներ ի՞նչ հարկաւոր են մեզ. արդէն լսեցինք Նորա հայհոյութիւնը. ի՞նչ կասէք»: Ծերերի ժողովը, լի դժօխային չարութեամբ, աղաղակեց՝ «մահու արժանի է»: Յետոյ Կայիափայից հեռացան, իսկ Քրիստոսը դուրսը մնաց քահանայապետների ծառաների մէջ: Ծառաներն սկսան Նորան ծաղրել, յետոյ այն ծաղրը գա-

նահարութեան փոխեցին: Ոմանք ապտակ էին խփում Քրիստոսին եւ երեսին թքում: շատերն եւս փակում էին Նորա աչքերը եւ երեսին խփելով ասում էին. «Իմացիր, Քրիստոս մարգարէ՛, ո՞վ էր Բեզ խփողը»: Իսկ Քրիստոսը համբերութեամբ լռում էր:

Որեւիցէ յանցաւորի վերջնական վճիռը տալու համար, ըստ օրինի, ծերերի ժողովը երեք օրից յետոյ երկրորդ անգամ պիտի հաւաքուէր, բայց այս անգամ երեք չորս ժամ միայն սպասեցին, եւ առաւօտը նորից Կայիափայի մօտ հաւաքուեցան եւ Քրիստոսին եւս այնտեղ բերին: Կայիափան հարցրեց Նորանից. «Ի՞նչ ես Աստուծոյ Որդին»: Քրիստոսը պատասխանեց. — Այո՛: Այն ժամանակ Նորան մահուան արժանի դատապարտեցին այն պատճառով միայն, որ Նա Ինքնիրան անուանեց Աստուծոյ Որդի:

78 ՔՐԻՍՏՈՍԸ ՊՈՆՏԱՅԻ ՊԻՂԱՏՈՍԻ ԱՌԱՋ.

Յով. ԺԸ. 28—40. ԺԹ. 1—16. Մատ. ԻԷ. 1—31.

Քրիստոսի ժամանակ Հրէայք Հռոմէացեաց իշխանութեան տակն էին, եւ կառավարւում էին Պոնտացի Պիղատոսի ձեռքով, որ Հրէից դատաւոր էր համարւում: այս պատճառով ծերերը չէին կարող Քրիստոսին մեռցնել. այլ պարտական էին Պիղատոսի մօտ տանել Նորան: Ուրբաթ օրը, վաղ առաւօտեան, նոքա Քրիստոսին դատաւորի մօտ տարան: Երբ դատաւորը հարցեց թէ՛ ի՞նչու էք դատապարտում այս մարդուն, նոքա պատասխանեցին. «Սա մոլորեցնում է ժողովրդին եւ արգելում է կայսեր հարկ տալ, եւ Ինքնիրան թագաւոր է անուանում»: Պիղատոսը առանձին հարցուփորձ անելով Քրիստոսին, դուրս եկաւ եւ ասաց. «Ես այս մարդու վերայ յանցանք չեմ գտնում»: Ծերերն աւելի չարախօսիլ սկսան Քրիստոսի վերայ: Պի-

ղատոսը չգիտէր, թէ ինչ անէ: Հրէից մէջ սովորութիւն կար, որ Զատիկի տօնին ազատուած էին որեւիցէ մահապարտի: Այս պատճառով Պիղատոսը հարցրեց ժողովրդեան. «Ո՞ւրմէն էք կամենում, որ արձակեմ, Բարաբբայի՞ն, թէ Յիսուսին, որ Քրիստոս է կոչվում»: Բարաբբան աւազակ էր: Ժողովուրդը, ծերերից դրդուած լինելով, աղաղակեց. «Արձակի՛ր Բարաբբային»: Պիղատոսը հարցրեց. «Հապա ի՞նչ անեմ այս մարդուն, որին դուք Հրէից թագաւոր էք անուանում»: Ժողովրդեան միջից աղաղակեցին. «Խաչ հանի՛ր Դորան»: Պիղատոսն ասաց. «Ես մահուան արժանի ոչինչ չեմ գտնում Նորանում, ծեծելով կըխրատեմ եւ կարձակեմ»: Պիղատոսի հրամանով Քրիստոսին գանեցին: Հռովմայեցոց զինուորները՝ Քրիստոսին մորակով ծեծելուց յետոյ, սկսան ծաղրել Նորան: Միրանի պատմութեանը ձգեցին վերան (կարմրագոյն կարճ հանդերձ), գլխին փշեայ պսակ դրին, եւ թագաւորական գաւազանի տեղ ձեռքը մի եղեգ տուին. յետոյ ծունր դնելով Նորա առաջեւ ասում էին. «Ի՞նչ լեր, արքայդ Հրէից»: Երեսին թքում էին եւ եղեգեայ գաւազանովը գլխին խփում: Պիղատոսն այս կերպով Քրիստոսին ժողովրդի առաջ դուրս բերաւ, կարծելով՝ թէ Հրէայք կըխզճան Նորա վերայ, որ անմեղ տեղը չարչարվում էր. բայց քարասիրտ ժողովուրդը կրկին աղաղակեց. «Խաչի՛ր Դորան: Իսկ եթէ թող կըտաս, կայսեր քարեկամ չես»: Պիղատոսը տեսնելով, որ ոչ մէկ բան օգուտ չունի եւ ժողովրդեան մէջ խռովութիւնն առաւել սաստկանում է, ջուր առաւ եւ ձեռքերը լուանալով ասաց. «Ես այդ արդար մարդու արիւնից քաւեալ եմ»: Ժողովուրդն աղաղակեց. «Դորա արիւնը մեզ վերայ եւ մեր որդոց վերայ թող լինի»: Այն ժամանակ Պիղատոսը զիջաւ Հրէից պահանջման, եւ դատապարտելով Քրիստոսին՝ նոցա ձեռքը տուաւ, որ խաչեն:

79 ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԽԱՉԻ ՎԵՐԱՅ ԶԱՐԶԱՐՈՒԻԼԸ ԵՒ ՄԱՀԸ.

Մատ. Իէ. 31—54. Դուկ. ԻԳ. 26—48. Յով. ԺԹ. 16 —30.

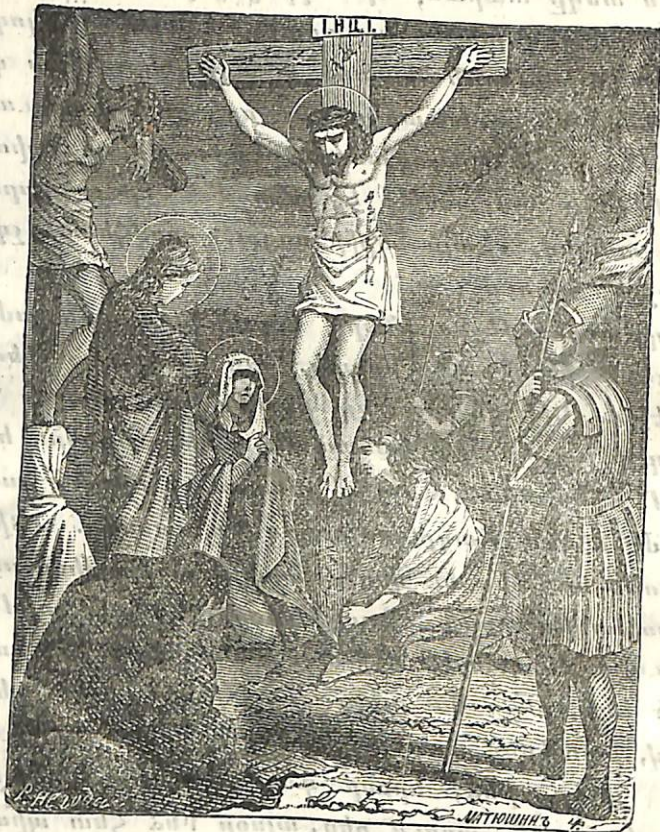
Զինուորները Քրիստոսին կառափելու՝ այսինքն՝ գլխաւոր տեղը տարան, որ Երրայեցերէն Դողգոթայ էր ասվում. այնտեղ խաչեցին Նորան եւ Նորա աջակողմը եւ ձախակողմը խաչեցին երկու աւազակներ: Դիւխի վերեւը խաչի վերայ մի տախտակ դրին, որի վերայ գրուած էր. «Յիսուս Նազովրեցի թագաւոր Հրէից»: Երբոր Քրիստոսին խաչում էին, Նա աղօթք էր անում՝ Իւր չարչարողների համար, ասելով. «Հայր ներքի սոցա, որովհետեւ չգիտեն, թէ ի՞նչ են անում»:

Քրիստոսի թշնամիները խաչի վերայ անգամ հանգիստ չէին թողնում Նորան. այլ ծաղրածութեամբ ասում էին. «Եթէ Աստուծոյ Որդի ես Դու, փրկի՛ր Քեզ եւ խաչիցդ իջի՛ր, որ Քեզ հաւատանք»: Զինուորներն եւս հետեւում էին նոցա: Մինչեւ անգամ խաչուած աւազակներից մէկն եւս ծաղրելով ասաց Քրիստոսին. «Եթէ Դու Քրիստոսն ես, Քեզ եւ մեզ ազատի՛ր»: Բայց միւս աւազակը պատասխանեց Նորան. «Աստուծուց չեմ վախենում: չէ՞ որ դու եւս նոյն պատժի մէջ ես: Մենք յիրաւի դատապարտուած ենք, բայց Սա ոչինչ չարութիւն չէ արել»: Այս ասելով, աղօթքով դարձաւ դէպի Քրիստոսը եւ ասաց. «Տէ՛ր, յիշի՛ր ինձ, երբոր գաս Քո արքայութեամբդ»: «Ճշմարիտն եմ ասում քեզ, այսօր Ինձ հետ պիտի լինիս դրախտի մէջ», պատասխանեց Քրիստոսը:

Յերեկուան վեցերորդ (մեր հաշուով երկուսասաներորդ) ժամին երկրիս երեսը խաւար պատեց, այնպէս որ աստղեր երեւեցան: Մաղրածութիւնները դադարեցան, եւ շատերը վախենալով՝ խաչելութեան տեղից հեռացան:

Քրիստոսի խաչի մօտ մնացին Տիրամայրը, Յովհաննէս աւաքեալը եւ քանի մի Գալիլեացի կանայք:

Քրիստոսը տեսաւ Իւր մօրը եւ Յովհաննէսի վերայ ցոյց տալով ասաց. «Ահա Քո որդին». յետոյ նայեց Իւր սիրելի աշակերտին եւ ասաց նորան. «Ահա քո մայրը»:

Ինն ժամի մօտ (մեր հաշուով երրորդ ժամին՝ զկնի ճաշու) Քրիստոսն աղաղակեց. «Աստուած Իմ, Աստուած Իմ, ընդէ՞ր թողէր զիս»: Քանի մի րոպէից յետոյ ասաց. «Ծառաւի եմ»: Զինուորներէից մէկը սպունգը թաթախեց քաջախի մէջ, եղեգի ծայրն անցկացրեց եւ նորա բերանին

մօտեցրեց: Քրիստոսը քաջախն ընդունելով ասաց. «Ամենայն ինչ կատարեալ է, Հայր, Իմ հոգիս Քո ձեռքդ եմ աւանդում»: Յետոյ գլուխը խոնարհեցրեց եւ հոգին աւանդեց: Այսպէս ահա Փրկիչը Իւր անձը զոհելով մարդկանց մեղքի համար, մեզ հաշտեցրեց Աստուծոյ հետ: Այն ժամանակ արեգակը խաւարեցաւ, վարագոյրը, որով Սրբութիւն Սրբոցը բաժանվում էր տաճարի միւս մասնից, երկու կտոր պատառուեցաւ, գետինն այնպէս շարժուեցաւ, որ քարերը պատառուեցան եւ շատ մեռելներ յարուժիւն առան եւ գերեզմաններից դուրս եկան: Այն հարկւրապետը, որ խաչի մօտ կանգնած էր, ասաց. «Յիրաւի այս մարդն Աստուծոյ Որդի եւ արդար էր»: Ժողովուրդը զարհուրելով եւ կուրծքը բաղխելով խաչի մօտից հեռացաւ:

Խաչի քո Քրիստոս երկիրպագանեմք. և զսուրբ խաչելութիւնդ քո մեծացուցանեմք և զսուրբ թաղումնդ քո փառաւորեմք: Եկայք, հաւատացեալք, երկրպագեսցուք Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ. վասնզի եկն 'ի ձեռն խաչին իւրոյ շնորհեաց պարգևս աշխարհի: Սուրբ Աստուած, սուրբ և հզօր, սուրբ և անմահ, որ խաչեցար վասն մեր, ողորմեա՛ մեզ:

80. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԹԱՂՈՒՄՆ ՈՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ.

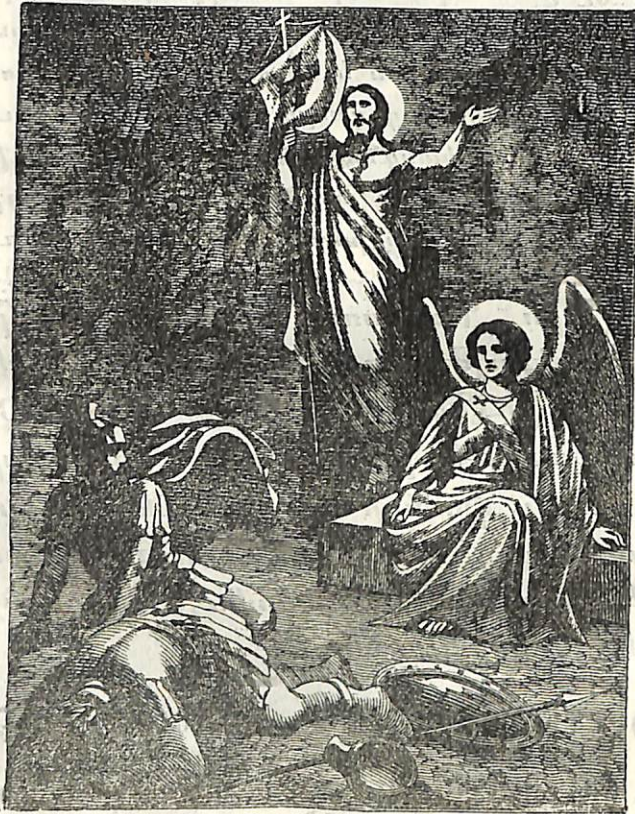
Յով. ԺԹ. 31—42. Մատ. ԻԷ. 57—61. Ղուկ. ԻԳ. 50—56.

Մատ. ԻԸ. 1—15. Մարկ. ԺԶ. 1—8. Ղուկ. ԻԳ. 1—8.

Յով. Ի. 1—2.

Ուրբաթ երեկոյեան Պիղատոսի մօտ եկաւ Յովսէփ Արեմաթացին՝ Յիսուսի ծածուկ աշակերտը, եւ խնդրեց որ թոյլ տայ Յիսուսին խաչից իջեցնելու եւ թաղելու: Պիղա-

տոսը, իմանալով որ Յիսուսն արդարեւ մեռել է, թող տուեց: Գողգոթայ եկաւ նաեւ Նիկողիմոս՝ նոյնպէս Յիսուսի ծածուկ աշակերտը: Յովսէփը պատրաստեց մաքուր կտաւ, իսկ Նիկողիմոսը բերեց հարիւր լիտրի չափ անուշահոտ ուղ: Գողգոթայի մօտ Յովսէփը մի պարտէզ ունէր: Պարտէզի մէջ կար մի այր: Յովսէփը եւ Նիկողիմոսը

Յիսուսի մարմինն իջեցրին խաչից, օծեցին անուշահոտ իւղով, պատեցին կտաւով եւ գրեցին այրի մէջ. իսկ գերեզմանի դռանը գրեցին մի մեծ քար:

Շարաթ առաւօտեան Հրէից իշխանները հաւաքուեցան

Պիղատոսի մօտ եւ ասացին. «Տէր, մեր միտն եկաւ, որ Յիսուսը, մինչ կեդանի էր, ասում էր. «Երեք օրից յետոյ յարութիւն կառնեմ»: Հրամայիր գերեզմանը պահպանել, մինչեւ երրորդ օրը, թէ չէ աշակերտները կը գողանան Նորա մարմինը եւ ժողովուրդին կասեն, թէ Նա յարեալ ի մեռելոց»: Պիղատոսն ասաց. «Ունիք զինուորներ, ինքներդ պահպաններ դէք եւ հսկեցէք գերեզմանին»: Նոքա գնացին, կնքեցին գերեզմանի քարը եւ պահպաններ դրին:

Անցկացաւ շաբաթը, վրայ հասաւ գիշերը, վաղ առաւօտեան Քրիստոսի գերեզմանի մօտ մի մեծ շարժ եղաւ: Տիրոջ հրեշտակն իջաւ երկնքից, գերեզմանի քարը գլորեց եւ նստաւ Նորա վերայ: Նորա կերպարանքն փայլակի նման էր, շորերը ձիւնի նման: Յիսուս Քրիստոսը յարեալ ի մեռելոց: Պահպանները երկիւղից գետինն ընկան ինչպէս մեռեալներ: Երբոր ուշքի եկան, նոքա շտապեցին դէպի քաղաքը: Նոքա այնտեղ Հրէից իշխաններին պատմեցին բոլորը, ինչ որ պատահել էր: Իշխանները հաւաքուեցան եւ միաբան խորհրդով՝ շատ փող տուին պահպաններին եւ ասացին նոցա. «Ամենքին ասացէք, որ դուք յոգնածութիւնից բնեցաք, իսկ Յիսուսի աշակերտները գիշերով եկան, եւ գողացան Նորա մարմինը»: Բայց եթէ իրանց անհոգութեան համար Պիղատոսը պատժելու կըլինի, նոքա կը պաշտպանեն նոցա: Պահպաններն այնպէս վարուեցան, ինչպէս խրատեցին իշխանները: Եւ այս սուտ համբաւը տարածուեցաւ Հրէից մէջ մինչեւ այսօր:

Մեր հաւատը առ այն, թէ Քրիստոսը մեր մեղաց համար չարչարուեցաւ եւ թաղուեցաւ, մենք յայտնում ենք այսպէս.

Զարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ:

Քրիստոսի յարութեան օրը մենք աւելի շքեղութեամբ ենք տօնում քան թէ միւս օրերը, որովհետեւ Քրիստոսը իւր յարութիւնով շատ պարզ ցոյց տուեց իւր Աստուածութիւնը եւ հաւաստի արեց մեզ, որ մենք եւս յարութիւն կառնենք: Այս տօնը մենք անուանում ենք Գլխաւոր տօն: Սա կոչվում է Զատիկ կամ Պասէք, որովհետեւ օրինակ է Հրէական Պասէքի: Բացի սորանից Քրիստոսի յարութեան յիշատակին մենք նուիրում ենք ամեն եօթնեկի առաջին օրը զկնի շաբաթու, որին պսում ենք Կիրակի:

Քրիստոսի յարութեան վերայ ունեցած մեր հաւատը յայտնում է նաեւ այսպէս.

Յերրորդ աւուր յարուցեալ:

Իսկ մեր հաւատը հետեւեւորէ յարութեան հասնելուն, մենք յայտնում ենք այսպէս.

Հաւատամք 'ի յարութիւն մեռելոց:

Յարութեան ժամանակ.

Քրիստոս յարեալ 'ի մեռելոց, մահուամբ զմահ կոխեաց եւ յարութեամբն իւրով մեզ զկեանս պարգևեաց, նմա փառք յաւիտեանս. ամէն:

81. ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՔՐԻՍՏՈՍԷ.

Ղուկ. ԻԳ. 8—48 Յով. Ի. ԻԱ. Մատ. ԻԸ. 16—20.

Լոյս կիւրակէ Քրիստոսը Յովսէփի պարտիզի մէջ Մարիամ Մագդաղենացուն երեւեցաւ: Յետոյ իւր երկու աշակերտներին ճանապարհորդակից եղաւ մինչեւ Եմամառու գիւղը. իսկ երեկոյին Երուսաղէմի մէջ երեւեցաւ ընդոր աշակերտներին Թովմասից զատ, որ այնտեղ չէր: Բայց մէկ շաբաթ յետոյ, երբ Թովմասը եւս աշակերտների հետ էր, դարձեալ երեւեցաւ: Զատիկ տօնից յետոյ Քրիստոսի աշակերտները Երուսաղէմից Գալիլիայ գնացին, եւ

այնտեղ Գալիլիացոց ծովի եզերքի մօտ իրանց Վարդապետին տեսան: Գալիլիայի լեռներից մէկի վերայ հինգ հարիւրից աւելի մարդկանց երեւեցաւ: Բացի սորանից երեւեցաւ նաեւ Պետրոսին եւ Յակովբոսին:

Այսպէս ահա քառասուն օրուայ մէջ աշակերտները քանի մի անգամ տեսան յարուցեալ Քրիստոսին: Այն ժամանակ Քրիստոսը հաւատացրեց նոցա, թէ Ինքն իսկապէս յարութիւն առաւ մեռելներից. ցոյց էր տալիս նոցա Իւր վերքերը եւ նոցա հետ կերակուր էր ուտում: Բայց աշակերտները նկատում էին, որ Նորա մարմինն առաջուան նման չէր, որովհետեւ դռները փակ ժամանակ եւս երեւում էր իրանց: Աշակերտները տարակուսած էին Նորա չարչարանքի եւ մահուան վերայ: Այս պատճառով Քրիստոսը Իւր աշակերտներին երեւում էր Իւր յարութիւնից յետոյ, յիշեցնում էր նոցա, թէ այն մարգարէութիւնների համեմատ պիտի չարչարուէր Նա եւ Իւր փառքը պիտի մոնէր:

82. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ.

Ղուկ. ԻՆ. 49—53. Գրծ. ա. 4—14.

Քրիստոսի յարութիւնից քառասուն օր յետոյ աշակերտները մի տան մէջ հաւաքուեցան: Քրիստոսն այնտեղ երեւեցաւ նոցա եւ ասաց. «Ես կ'ուղարկեմ ձեզ Իմ Հօրս խոստացած Սուրբ Հոգին. իսկ դուք երուսաղէմի մէջ մնացէք, մինչեւ որ 'ի վերուստ զօրութիւն առնուք: Յովհաննէսը ջրով էր մկրտում, իսկ քանի մի օրից յետոյ Հոգով Սրբով պիտի մկրտուիք»: Աշակերտներն ուրախացան եւ ասացին Քրիստոսին. «Տէ՛ր, նոյն ժամանակին պիտի նորոգե՞ս Իսրայէլացոյ թագաւորութիւնը»: Քրիստոսը պատասխանեց թէ. «Ձեզ հարկաւոր չէ գիտենալ այն ժամանակները, որ Հայր Առտուած սահմանել է: Բայց դուք զօրութիւն կ'առնուք, երբոր Հոգին Սուրբ ձեզ վերայ կ'իջնէ, եւ ընդ որ աշխարհիս երեսին դուք Ինձ համար վկայ կ'ըլլիք»: Յետոյ Քրիստոսը նոցա հետ Բեթանիա գիւղը գնաց

եւ Ձիթենեաց լեռան վերայ կանգնելով, օրհնեց նորանց, եւ նոցա աչքերի առաջ երկինք համբարձաւ եւ Հօր Աստուծոյ աջ կողմը նստաւ (այսինքն՝ Իւր Ժառանգութիւնը):

Աշակերտներն ապշած դէպի երկինք էին նայում, մինչեւ որ տեսան երկու հրեշտակ, որոնք նոցա ասացին. «Ի՞նչ էք կանգնել եւ դէպի երկինք էք նայում: Այս Յիսուսը, որ համբարձաւ, դարձեալ պիտի գայ այնպէս, ինչպէս տեսաք Նորա համբառնալը դէպի երկինք»: Առաքեալք մեծ ուրախութեամբ լցուած, երուսաղէմ դարձան:

Մէջ հաւասար Քրիստոսի համբարձման և նորա էջիւորդ Գալատեան յառին մէնք յայտնած ենք այսպէս.

Ելեալ յերկինս նովին մարմնովն՝ նստաւ ընդ աջմէ Հօր: Գալոց է նովին մարմնովն և փառօք Հօր՝ ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս, որոյ թագաւորութեանն ոչ գոյ վախճան:

83. ԱՌԱՔԵԱԼՆԵՐԻ ՎԵՐԱՅ.

Մատ. Ժ. 1—8. Իէ. 18—20. Մրկ. 2. 12—13. Ղուկ. Ե. 13—16. Յով. Ի. 21—23.

Քրիստոսը, համբառնալուց յետոյ, աշխարհիս մէջ թողեց Իւր աշակերտներին, որոց անուանեց առաքելս, որ կընշանակէ ուղարկուած: Սոքա տասներկու հոգի ընտրուած էին, բայց մինը, Յուդա Իսկարիովտացին, Քրիստոսի մատնիչն եղաւ:

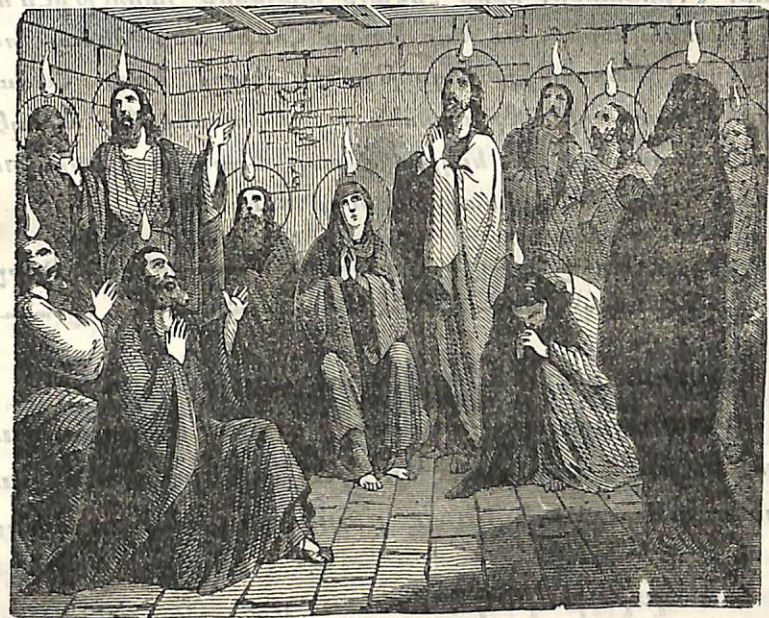
Քրիստոսը դեռ աշխարհիս վերայ եղած ժամանակ քարոզելու ուղարկեց նորանց, եւ իշխանութիւն տուաւ նոցա, որ Իւր անունով բժշկութիւններ անեն: Այն ժամանակ շատ տկարներին իւզով էին օծում եւ նոքա բժրկվում էին: Քրիստոսը Իւր համբառնալուց առաջ նոցա երեւալով, ասաց. «Գնացէ՛ք բոլոր աշխարհ, քարոզեցէ՛ք աւետարանը ամենայն արարածոց, մկրտեցէ՛ք նորանց յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ. ուսուցէ՛ք նոցա պահել այն ամեն բաները, ինչ որ ես ձեզ պատուիրեցի: Ո՛վ որ կըհաւատայ եւ կըմկրտուի՝ փրկութեան կըհասնի. իսկ ո՛վ որ չի հաւատալ, կըդատապարտուի: Եւ ահա ես ձեզ հետ եմ մինչեւ աշխարհիս վերջը: Առէ՛ք Հոգին Սուրբը. որոնց մեղքերը որ ներէք, ներուած լինի նոցա,

եւ որոնց որ չներէք՝ նոքա իրանց մեղքի մէջ մնան»: Այսպէս ահա Քրիստոսն իրաւունք տուաւ առաքեալներին որ քարոզեն, մկրտեն, մեղքերի թողութիւն տան, եւ հիւանդներ բժշկեն, նոյնպէս հրամայեց նոցա, որ արթուան կենան, որ Իրան հաւատացողները ճշդիւ կատարեն Իւր պատուիրանները:

84. ԳԱԼՈՒՍՏ ՀՈԳԻՈՅՆ ՍՐԲՈՅ ԱՌԱՔԵԱԼՆԵՐԻ ՎԵՐԱՅ.

Գրծ. Բ. 1—41.

Քրիստոսի համբառնալուց յետոյ աշակերտները երուսաղէմում մնացին, ուր վերնատան մէջ հաւաքուեցան

եւ ժամանակը անց էին կացնում աղօթքով, Սուրբ Հաղորդութեան խորհուրդը կատարելով եւ անդադար մխիթարիչ Սուրբ Հոգոյն սպասելով: Պէնտէկոստէի օրը հասաւ. բոլոր հաւատացեալները մի տան մէջ հաւաքուեցան:

Յերեկուան երրորդ ժամի (ըստ մեր հաշույն առաւօտեան ինն ժամին) յանկարծ մի մեծ շարժում եղաւ, որ սաստիկ հողմոյ յուզման էր նմանում: Հաւատացեալներն սիրտը գերբնական ուրախութեամբ լցուեցաւ: Իւրաքանչիւրի գլխի վերայ հրեղէն լեզուներ երեւեցան. այն Հոգին Սուրբն էր, որ իջաւ նոցա վերայ եւ Աստուածային զօրութեամբ հաստատեց նորանց:

Ժողովուրդը այն աղմուկը լսելով, խուռն բազմութեամբ հաւաքուեցան վերնատան մօտ: Հաւատացեալները սկսան խօսել զանազան լեզուներով, որի վերայ ամենքը զարմանում էին: Այն ժամանակ Պետրոսն ասաց ժողովրդեան. «Քրիստոսը, որին Հրէայք խաչեցին՝ յարութիւն առաւ մեռեալներէջ, եւ Իւր Սուրբ Հոգին մեր վերայ ուղարկեց»: Պետրոսի քարոզութիւնից յետոյ երեք հազար մարդ հաւատացին Քրիստոսին եւ մկրտուեցան: Այսպէս ահա հաստատուեցաւ երկրիս վերայ Աստուծոյ արքայութիւնը, այսինքն՝ Քրիստոսի Սուրբ Եկեղեցին:

Մէր հաւասար լեզու մէկտեղեալ երբեք չեն երբեք տեսնուած, այն է լեզու Սորբ Հոգին, մէկ յայտնում էն յայտնում.

Հաւատամբ եւ 'ի Սուրբ Հոգին՝ յանեղն եւ ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յօրէնս եւ ի մարգարէս եւ յաւետարանս: Որ էջն 'ի Յորդանան, քարոզեաց զառաքեալն եւ բնակեցաւ 'ի սուրբն:

Աղօթք 'ի դէմս սուրբ Հոգւոյն.

Հոգի Աստուծոյ Աստուծոյ Հոգի ճշտութեամբ ճշմարիտ՝ որ ի մարիտ Աստուած, որ ջեր 'ի Յորդանան եւ 'ի իջար Յորդանան եւ վեր-

վերնատունն եւ լուսաւորեցեր զիս մկրտութեամբ սուրբ առաքանով լուսաւորեցիր, մեղանչեցի երկնքի դէմ եւ Քո առաջ. նորէն Քո Աստուածային կրակով մաքրիր ինձ, ինչպէս մաքրեցիր առաքեալներին կրակէ լեզուներով եւ ողորմի՛ր Քո արարածերին եւ ինձ բազմամեղիս:

85. ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՈՐ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ.

Քրիստոսի երկինք համբաւալուց յետոյ, Աստուածամօր կեանքը երկար չտեւեց: Գարբիէլ հրեշտակապետը յայտնեց, թէ մօտեցել է Նորա մահուան ժամանակը եւ նա մեծ ուրախութեամբ պատրաստվում էր դէպի մահը: — Մեռնելուց առաջ նա կամեցաւ տեսնել առաքեալներին, որոնք ցրուած էին զանազան երկիրներում՝ Քրիստոսի խօսքը քարոզելու: Տէր Աստուածը կարգադրեց այնպէս, ինչպէս Նորա կամքն էր՝ Նորա մահուան օրը զանազան երկիրներից հաւաքուեցան բոլոր առաքեալները, բացի Բարթոլոմէոսից, ուրքա տեսան Նորա երանական վախճանը. տեսան, թէ ինչպէս երեւեցաւ Քրիստոսը, հրեշտակներով շրջապատուած, վեր առաւ Նորա ամենամաքուր Հոգին եւ երկինք վերադրեց Նորան: Վառուած լապտերներով եւ սաղմոսերգութեամբ առաքեալները Աստուածամօր մար-

մինը տարան Գեթսեմանիա եւ այնտեղ մէկ սյրի մէջ ամփոփեցին: Նորա թաղման երրորդ օրը Երուսաղէմ եկաւ Բարթոլղիմէոս առաքեալը: Սորա խնդրանքով առաքեալները բաց արին այրը, որի մէջ ամփոփած էր Աստուածամայրը եւ ոչինչ չգտան այնտեղ, բացի նորա զգեստից Առաքեալները մնացին տարակուսած: Այն ժամանակ երկնային լուսով երեւեցաւ նոցա ամենասուրբ Կոյսը եւ յայտնեց, թէ Աստուած յարութիւն տուեց Նորան մեռածներէց:

Սուրբ Աստուածածնի Վերափոխման յիշատակը միշտ տօնում ենք Օգոստոս ամսի 15-ին մօտիկ Հանդիպող կիւրակէ օրը. եւ այս տօնախմբութիւնը մեր եկեղեցին կատարում է ինն օր:

86. ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԵՒ ՆՈՐԱ ԽՈՐՀՐԴՆԵՐԻ ՎԵՐԱՅ.

Սուրբ Հոգու իջնելուց յետոյ առաքեալներն իսկոյն սկսեցին աւետարանի քարոզութիւնը եւ շատերն ընդունեցին նորան: Քրիստոսի հաւատացեալներից կազմուեցաւ մի ժողով (Հասարակութիւն), որի մէջ ամենքը սիրում էին մէկմէկու եւ միակերպ հաւատում էին: Այս ժողովն ասւում էր Քրիստոնէական սուրբ եկեղեցի, իսկ նորան պատկանող մարդիկ՝ Քրիստոնեայք: Քրիստոսի եկեղեցին թէ է, որովհետեւ ունի մի գլուխ—Քրիստոսը, մի հաւատ, մի օրէնք եւ բոլոր քրիստոնեաները, խորհուրդների միջնորդութեամբ, ստանում են Սուրբ Հոգու շնորհքը: Մահն անգամ չէ բաժանում քրիստոնեաներին: Մեռեալ արգարները, իրանց՝ Աստուծուն ուղղած աղօթքով, օգնում են երկրիս վերայ ապրող մարդիկներին. եւ սոքա եւս աղօթք են մատուցանում մեռած մարդկանց համար: Եկեղեցին

«—» է, որովհետեւ քրիստոնեաները մաքրուած են Քրիստոսի արիւնով, եւ խորհուրդների միջնորդութեամբ Սուրբ Հոգու շնորհքով, սրբագործւում են: Ընդհանրապէս է, որովհետեւ նորան պատկանում են բոլոր հաւատացեալները, ուր եւ լինին նոքա: Առաքեալներն է, որովհետեւ նա պահպանում է առաքեալներից աւանդուած ուսումը եւ կառավարւում է առաքեալներից հաստատուած հովիւներով:

Խորհուրդ ասւում են այնպիսի սրբարար գործողութիւններ, որոնցով հաւատացեալներին գաղտնի, անտեսանելի կերպով մատակարարւում է Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքը: Այս իսկ շնորհքն է այն Աստուածային զօրութիւնը, որը միաւորում է քրիստոնեաներին ի ժողով եւ սրբագործում է նրանց: Հայաստանեայց ուղղափառ եկեղեցին առաքեալներից հետեւեալ խորհուրդներն ընդունեց: Մկրտութիւն, Դրոշմ, Ապաշխարութիւն, Հաղորդութիւն, Ամուսնութիւն, Կարգ քահանայութեան եւ Օծումն հիւանդաց: Մկրտութեամբ ընդունում է հաւատացեալը Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքը, ստանալով նոր կեանք: Դրոշմով ընդունում է շնորհք—նոր, քրիստոնէական կեանքի մէջ հաստատ մնալու համար: Ապաշխարութեամբ ստանում է շնորհք, որով թողութիւն է տրւում նորա մեղքերին: Հաղորդութեամբ քրիստոնեայն գաղտնի կերպով միանում է Քրիստոսի հետ: Ամուսնութեամբ օրհնւում է այր եւ կնոջ միաւորութիւնը: Ձեռնադրութեամբ տրւում է Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքը, որով ընտրեալն սրբագործուելով, մատչում է եկեղեցուն ծառայելու: Հիւանդների օծմամբ—տրւում է շնորհք, որով մարդ առողջութիւն է գրանում ծանր հիւանդութիւնից:

Հասարակ, որ «նին» դէպք եկեղեցին և դէպք միջոցառումն ընդհանրապէս զօրութիւնը, այսպէս էն յայտնում:

Հաւատամք 'ի մի միայն ընդհանրական և առաքելական սուրբ եկեղեցի, 'ի մի մկրտութիւն, յապաշխարութիւն, 'ի բաւութիւն և 'ի թողութիւն մեղաց:

87. ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ.

Մկրտութեան խորհրդով ընդունում է մարդ Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքը, որով վերածնում է, այսինքն ստանում է նոր կեանք: Այս խորհուրդը կատարվում է մկրտողին երեք անգամ ջրի մէջ ընկզմելով, որի հետ արտասանվում են այս խօսքերը. «Մկրտվում է ծառայն Աստուծոյ (այս անուն) յանուն Հօր եւ Որդոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ»: Մկրտողին աւաղան մտնելով մեղաւոր, դուրս է գալիս այնտեղից՝ Հոգւոյն Սրբոյ շնորհիւ, արգարացած իբրեւ մարդ Աստուծոյ:

Մկրտութիւն ընդունող մարդուց պահանջվում է, որ նա հրաժարուի իւր առաջնայ վատաբարոյ կենցաղավարութիւնից, սատանայից եւ ամեն չարութիւնից. յայտնէ իւր փափագը Քրիստոսի հետ միաւորուելու եւ դաւանէ դէպի Քրիստոսն ունեցած հաւատը: Մկրտութիւնից յետոյ նորան հազցնում են սպիտակ շոր, ի նշան նորա մաքրութեան: Մկրտութեան խորհուրդն անկրկնելի է:

Մկրտութեան նոր կեանքի մէջ դաստիարակելու համար տրվում է կնքահայր, որ ընդունելով նորան աւաղանից, նորա երաշխաւորն է դառնում: Երեսայի մկրտութեան ժամանակ կնքահայրը նորա տեղ յայտնում է սատանայից հրաժարուիլու եւ հաւատոյ դաւանութիւնը: Նա պիտի հոգայ, որ երեխան դաստիարակուի քրիստոնէական հաւատի մէջ:

88. ԴՐՈՇՄ.

Դրոշմի խորհրդով նոր մկրտութեան ընդունում է Սուրբ Հոգու շնորհքը, որով հաստատվում է քրիստոնէական կեանքի մէջ: Դրոշմը կատարվում է խկոյն մկրտութիւնից յետոյ: Քահանան սուրբ մեռնով օծում է մկրտեալի ճակատը, աչքերը, հոտոտելիքը, բերանը ականջները, ձեռքերը եւ ոտները, արտասանելով այս խօսքերը. «Կնի՞ք ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ»: Մարմնի զանազան անդամներն օծվում են ի նշան նորա, որ Հոգին Սուրբ սրբագործում է եւ զօրացնում մարդու ամեն զգայարանքները եւ գործերը:

Մեռնն է իւղ կազմած զանազան անուշահոտ ծաղիկներից եւ խոտերից, որոնց մէջ գլխաւոր մասը կազմում է ձիթենու իւղը եւ ազնիւ բալասանը, եւ օրհնվում է Սուրբ Էջմիածնում մեծ հանգիստով ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսից, եւ այնտեղից տարածվում է Հայաստանեայց ամենայն եկեղեցիներին մէջ:

89. ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԻՒՆ.

Ապաշխարութեան խորհրդով քրիստոնեան ստանում է Սուրբ Հոգու շնորհքը, որով սրբվում է նա մկրտութիւնից յետոյ գործած մեղքերից:

Ապաշխարութեան մատչողից պահանջվում է մեղքերի զղջումն եւ վարքն ուղղելու դիտաւորութիւն: Որպէսզի քրիստոնեայք միջոց ունենան իրանց մէջ զղջման զգացմունքն արծարծելու, եկեղեցին նշանակում է ապաշխարութիւն՝ այսինքն պահք, աղօթք եւ առանձնութիւն: Իսկ վարքն ուղղելու դիտաւորութիւնն աւելի հաստատ պահելու համար ապաշխարողին սահմանվում է ապաշխար

րանքը, որի կատարումն պիտի յիշեցնէ նորան իւր միտումը դէպի չարը եւ օգնէ նորանից հեռանալու: Քրիստոնեան իւր զղջումը յայտնում է քահանայի առաջ, որ դառնում է նորա հոգեւոր հայր, բժիշկ նորա հոգու եւ դատաւոր խղճի: Զղջման այսպիսի արտայայտութիւնը կոչվում է՝ խոստովանութիւն:

90. ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ.

Հաղորդութեան խորհրդի մէջ քրիստոնեան հացի տեսակով ճաշակում է Քրիստոսի մարմինը եւ գինու տեսակով ընդունում է նորա արիւնը, որով եւ միանում է Քրիստոսի հետ:

Պաշտօնը, որով կատարվում է Հաղորդութեան խորհուրդը, կոչվում է պատարագ, որ ասել է զոհ կամ նուէր: Նա կատարվում է սուրբաբար ճաշու ժամին, այսինքն կէս օրից առաջ, շատ անգամ առաւօտեան ժամից յետոյ, եւ երկու ճրագալուցի օրերում երեկոյեան ժամից յետոյ:

Պատարագ մատուցանելիս քրիստոնեայք յիշում են իրանց Փրկչի ծնունդը, քարոզութիւնները, չարչարանքը, մահը, յարութիւնը եւ համբարձումն: Որոնք արժանի են Քրիստոսի հետ միաւորուելու, հաղորդվում են. իսկ անպատրաստները սուրբ սեղանի փշրանքն (մասը, նշխարք) են ճաշակում: Իւրաքանչիւր քրիստոնեայ, եկեղեցու կանոնների համեմատ, պարտաւոր է հաղորդուել տարին հինգ անգամ՝ հինգ տաղաւարաց օրերում: Կամ գոնէ մէկ անգամ — անպատճառ:

91. ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ.

Ամուսնութեան խորհրդով Քրիստոսի եկեղեցին օրհնում է ամուսնական միաւորութիւնը եւ խնդրում է Աս-

տուծուց այր եւ կնոջ համար այնպիսի կատարեալ սիրոյ շնորհք, որով միաւորուած է Քրիստոսը իւր եկեղեցու հետ: Այսպիսի շնորհքը խնդրվում է՝ զաւակ ծնանելու եւ նորանց քրիստոնեաւայել կերպով մեծացնելու համար:

Ամուսնութեան խորհուրդը նոքա միայն կարող են ընդունել, որոնք սորա համար սահմանեալ տարիքն ունին, կայ ամուսնացողների մէջ փոխադարձ համաձայնութիւն եւ պսակի դէմ սահմանուած արգելքներ չունին:

92. ԿԱՐԳ ԿԱՄ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.

Կարգի խորհրդով ձեռնադրուողին տրվում է շնորհք եւ իշխանութիւն՝ ժողովուրդը հովուելու եւ եկեղեցու սուրբ խորհուրդները կատարելու:

Կարգը եօթն բաժանումն ունի՝ առաջին երեքը մեծ, այսինքն՝ քահանայութիւնը, սարկաւագութիւնը եւ կիսասարկաւագութիւնը յատկապէս Կարգ են կոչվում: Իսկ վերջին չորսը փոքր՝ այսինքն՝ ջահընկալութիւն, երգմեցողցուցութիւն, ընթերցողութիւն եւ դռնապանութիւն, յատկապէս աստիճանք են կոչվում: Եպիսկոպոսութիւնը նոր կարգ չէ, այլ գերագոյն իշխանութիւն է՝ աստիճանները եւ միւս կարգերը տալու:

93. ՕՄՈՒՄՆ ՀԻՒԱՆԴԱՅ.

Հիւանդաց օժման խորհրդով տրվում է Հոգոյն սրբոյ շնորհքը, որով հիւանդն ընդունում է Աստուծուց մարմնի առողջութիւն եւ ներելի մեղքերի թողութիւն:

Այս խորհուրդը կատարում է քահանան այնպէս՝ որ ձեռը դնելով եւ իւղով օծելով, աղօթք է անում հիւանդի վերայ:

Թէեւ Յակօբոս առաքելից կանոնադրուած է աղօթքը եւ օծումը միանգամայն կատարել, բայց որովհետեւ խորհրդի գլխաւոր մասն այն աղօթքն է, որ գիշերաժամ ենք անուանում, այս պատճառով Հայաստանեայց ուղղափառ եկեղեցին սովորութիւն է արել՝ առանց օծման կատարել այս խորհուրդը:

94. ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏԻ ՏԱՐԱԾՈՒՄՆ.

Սկզբում քրիստոնէութիւնը շատ թշնամիների հանդիպեցաւ: Ամեն տեղ քրիստոնեաներին հալածում էին՝ արգելում էին բանտերի մէջ, տանջում էին եւ սպանում: Քրիստոնէական հաւատի համար առաջին նահատակ եղաւ Ստեփանոս նախասարկաւագը՝ նորան քարկոծեցին: Բոլոր առաքելները, բացի սուրբ Յովհաննէսից, կատարեցան մարտիրոսական մահուամբ: Սուրբ Պետրոս եւ Անդրէասը խաչուեցան, իսկ սուրբ Պօղոս գլխատուեցաւ: Սքա երկուսն էլ, այսինքն Պետրոս եւ Պօղոս առաքելները Հռովմայի նահատակուեցան մի օրուայ մէջ, ինչպէս ասում է աւանդութիւնը: Թագէոս եւ Բարթողիմէոսը նահատակուեցան Հայաստանի մէջ Հայոց Սանատրուկ թագաւորի իշխանութեան ժամանակ: Բայց Քրիստոսի վարդապետութիւնը՝ չնայելով բոլոր հալածանքներին, աւելի եւ աւելի տարածւում էր երկրիս վերայ: Այս բաշած տառապանքներից Քրիստոնէութեան քարոզիչներն ամենեւին չյուսահատուեցան եւ որքան աւելի չարչարւում էին, այնքան աւելի ուրախանում էին, հաստատ համոզուած լինելով՝ որ կարճատեւ տանջանքից յետոյ սպասում է նոցա արդարութեան պսակը երկնային թագաւորութեան մէջ: Հալածուելով մի տեղից, նոքա անցնում էին միւս տեղերը, ուր եւ գտնում էին իրանց հետեւողներին:

95. ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ՍԿԲՆԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ.

Մինչդեռ քրիստոնէութիւնը հալածւում էր ամենուրեք, հեթանոսական Հայաստանը նորան պաշտպան հանդիսացաւ: Արգար Հայոց թագաւորը Քրիստոսի քարոզութիւնների եւ հրաշագործութիւնների մխիթարական լուրը առնելով եւ ինքը վարակուած լինելով անբուժելի հիւանդութեամբ (բորոտութեամբ), դեսպաններ ուղարկեց Յիսուսի մօտ նամակով եւ խնդրեց որ գայ Եդեսիա քաղաքը, բժշկէ նորան հիւանդութիւնից եւ այնտեղ խաղաղական կեանք վարէ, հեռու թշնամիներից: Յիսուսը հրամայեց Թովմաս առաքելին՝ գրել նամակի պատասխանը, որի մէջ խոստացաւ իւր համբարձմանից յետոյ իւր աշակերտներից մէկին ուղարկել, որպէսզի բժշկէ թագաւորին հիւանդութիւնից եւ միանգամայն մխիթարէ նորան երկնաւոր մխիթարութեամբ:

Արդարեւ Քրիստոսի համբառնալուց յետոյ, Թագէոսը, որ նորա եօթանասուն աշակերտներից մէկն էր, մտաւ Եդեսիա քաղաքը եւ իւր առաքելական քարոզութիւնն սկսեց նոյնիսկ թագաւորական պալատից: Արգարը հաւատաց եւ բժշկուելով հիւանդութիւնից մկրտուեց ինքը եւ իւր գերդաստանը եւ նոցա հետ միասին Եդեսիայի բնակիչները: Շուտով փակուեցան կռատունները եւ նոցա տեղ փայլեց Քրիստոսի սուրբ Խաչը: Թագէոսը հիմնելով եկեղեցիք, ձեռնադրելով իւր տեղ Ագգէ եպիսկոպոսին եւ կարգելով քահանաներ, ինքը գնաց Հայաստանի միւս աշխարհները աւետարանը քարոզելու:

Արգարի հօրաքեռ որդին Սանատրուկ, որ իշխում էր Հայաստանի Շաւարշան կամ Արտազ գաւառում, իւր Սանդուխտ դստեր հետ թէեւ առաջ ընդունեց քրիստո-

նէութիւն, բայց յետոյ ուրանալով՝ նահատակեց Քաղէոս առաքեալին եւ իւր դուստր Սանդուխտին:

Քաղէոսից յետոյ 65 թուականին գալիս է Հայաստան Բարթողիմէոս առաքեալը, բերելով իւր հետ Աստուածածնի պատկերը, շատացնում է հաւատացեալների թիւը, հաստատում է եկեղեցիք եւ ապա նա եւս նահատակւում է Սանատրուկից: Այսպէս ուրեմն Հայաստանեայց եկեղեցին կարող է բացարձակ կոչուիլ՝ Առաջին Քրիստոնէական եկեղեցի:

Թէեւ Աբգարի յաջորդներն ընդգրկմացան քրիստոնէութեան տարածմանը, բայց Քաղէոսի եւ Բարթողիմէոսի առաքելական քարոզութիւնքը եւ թափած արիւնն անօգուտ չանցան Հայաստանի մէջ, այնպէս որ մինչեւ Գրիգոր Լուսաւորչի օրերը (302 թ.) ոչ հովիւները պակասեցան եւ ոչ նահատակները:

96. ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՏԱՐԱԾՈՒՄՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉԸ.

Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչը, որ հեթանոս Անակ Պաշլաւունու որդին էր, ծնունեցաւ Վաղարշապատ քաղաքում 257 թ.: Եւ երբ նորա հայրը՝ Խոսրով թագաւորին սպանելուց յետոյ, չկարողանալով փախստեամբ ազատուել, խեղդուեցաւ Երասխ գետի մէջ, իսկ նորա ընտանիքը սրով կոտորուեցան, այս կոտորածից ազատ մնաց երեք տարեկան մանուկը: Սորան իւր դայեակ Սովիա անունով կինը, որ հաւատով քրիստոնէայ էր, տանում է Կեսարիա, եւ այնտեղ մկրտել տալով՝ անունը դնում են Գրիգոր: Նա Կեսարիայում սնաւ քրիստոնէական բարեպաշտութեամբ եւ 18 տարեկան հասակում ամուսնանալով ունեցաւ երկու որդի՝ Վրթանէս եւ Արիստակէս:

Գրիգորը՝ բաժանուելով իւր կին Մարիամից, գնաց Հռովմ, ուր այն ժամանակ գտնւում էր Խոսրով թագաւորի որդի Տրդատը, որի մօտ նա ծառայ մտաւ, որպէս զի իւր հօր յանցանքը բաւի: Գրիգորը մնաց Տրդատի մօտ մինչեւ որ նա թագաւոր եղաւ ու Հռովմից վերադարձաւ Հայաստան 286 թ: Երբ նոքա հասնում են Եկեղեաց քաւառի Երէզ աւանը, Տրդատը շնորհակալութեան զոհ է մատուցանում Անահիտ գիցուհուն եւ Գրիգորին պատուիրում է, որ ծաղկէ պսակ դնէ կուռքի գլխին. բայց նա չկատարելով թագաւորի հրամանը, յայտնի ցոյց է տալի իւր քրիստոնէութիւնը, որ մինչեւ այն ժամանակ ծածուկ էր պահում: Ուստի Տրդատը սարսափելի տանջանքներ է հասցնում նորան եւ իմանալով, որ Գրիգորը իւր հօրն սպանող Անակի որդին է, հրամայում է ձգել Արտաշատ քաղաքի խորվիրապի մէջ, ուր միայն մահապարտներին էին ձգում: Գրիգորը մնում է նորա մէջ 15 տարի, կերակրուելով մի բարեպաշտ կնոջ ձեռքով:

Այս միջոցին (301 թ.) Տրդատի հրամանով կատարւում է Հռիփսիմեանց Սուրբ կոյսերի նահատակութիւնը: Աստուածային պատիժն էլ իսկոյն հասնում է թագաւորի, նորա ընտանիքի եւ նախարարների վերայ: Տրդատը կորցնում է բանականութիւնը եւ կատաղած դիմում է անմարդաբնակ տեղերը: Յետոյ խորվիրապից հանում են Սուրբ Գրիգորին, որի աղօթքով բժշկւում է թագաւորը եւ բոլոր այսահարները եւ կրկին նորոգւում է քրիստոնէութիւնը Հայոց աշխարհում:

Այնուհետեւ նախարարներ, իշխաններ եւ հաւատացեալների բազմութիւնը հաւաքուելով Տրդատ թագաւորի մօտ՝ համակամ խորհրդով եւ հաւանութեամբ ընտրում են Սուրբ Գրիգորին իրանց հովիւ եւ առաջնորդ եւ մեծ պատուով Վաղարշապատ քաղաքից տանում են Փոքր-Հա-

յաստանի Կեսարիա քաղաքը, ուր Աեռնդիոս Հայրապետից, որ Թագէոս առաքելի յաջորդն էր, ձեռնադրվում է Հայրապետ բովանդակ Հայաստանի՝ 302 թուականին Փրկչի:

Սուրբ Գրիգորը վերադառնալով Կեսարիայից Հայաստան, իւր քարոզութեամբ պատրաստում է բոլոր ժողովուրդին մկրտութիւնն ընդունելու համար, պատուիրում է աղօթել եւ պահք պահել եւ ապա եփրատ գետի մէջ մկրտում է թագաւորին, Աշխէն թագուհուն, Խոսրովիգիստին եւ բոլոր բազմութեանը, պատարագ է մատուցանում եւ ամենքը հաղորդվում են: Այնտեղից թագաւորի հետ գալիս է Վաղարշապատ քաղաքը եւ 303 թուին սկսում է էջմիածնի հոյակապ եկեղեցու շինութիւնը:

Յետոյ Սուրբ Լուսաւորիչը շրջելով Տրդատի հետ Հայաստանի ամեն կողմերը, մկրտում է ամենքին, բաց է անում դպրոցներ, կարգում է ուսուցիչներ, ձեռնադրում է եպիսկոպոսներ եւ քահանաներ, շինում է շատ եկեղեցիք, վանքերայք, կուսանոցներ եւ հիւրանոցներ, սահմանում է տօներ:

Եւ այսպէս Հայաստան աշխարհը քրիստոնէական լուսով լուսաւորելուց յետոյ՝ Սուրբն Գրիգոր 331 թուականին առանձնանում է Սեպուհ սարի վերայ Մանիայ այրը, ուր եւ կնքում է իւր բազմաբզիւն կեանքը:

Ժամամուտ 'ի տօնի սրբոյ Գրիգորի
Լուսաւորչի մերոյ:

Գրիգոր սուրբ քահանայապետ, որ զհաւատս ուսուցեր եւ ըզբանակս դիւացն հաւա- Գրիգոր սուրբ քահանայապետ, որ հաւատը սորվեցրիր եւ դեւերի բանակը ցրուեցիր. մար-

ծեցեր. մարդկան ուղիկներին սորվեցրիր դասուցեր քարոզել զերրորդութիւնն, պսակեցար յարքայութեան. արդ բարեխօս լեր առ Տէր վասն մեր: զիկներին սորվեցրիր դասանել սուրբ Երրորդութիւնը, պսակ ստացար արքայութեան մէջ. արդ բարեխօսութիւն արա մեզ համար Աստուծոյ առաջ:

'ի պատիւ սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչի Հայոց եկեղեցին սահմանած ունի երեք տօն.

ա. Մեծի պահոց հինգերորդ եօթնեկի շաբաթ օրը կատարվում է տօն 'ի յիշատակ չարչարանաց սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչի եւ մտին 'ի վերապն:

բ. Եւն նորա 'ի վերապէն: Սա լինում է ամառը Յունիս ամսին—շաբաթ օրը: Իսկ միւս օրը, որ է կիւրակէն, միշտ կատարվում է տօն Կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրբոյ էջմիածնի:

գ. Գիւտ նշխարաց սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ. սա եւս լինում է ամառը Յունիս կամ Յուլիս ամիսներին՝ դարձեալ շաբաթ օրը:

Բաց յայսմանէ սուրբ Աստուածածնի պահոց եօթնեկին—շաբաթ օրը լինում է տօն Շողակաթին սրբոյ էջմիածնի ըստ տեպեան սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ:—Սոյն օրը առաւօտեան ժամին հոգեւորականաց դասը, 'ի միջի այլոց, երգում է եւ հետեւեալ շարականը.

էջ Միածինն 'ի Հօրէ եւ Միածին Որդին ի լոյս փառաց ընդ նմա, ջաւ Հօրից եւ Նորա ձայնը հնչեցին սան- Տէր փառաց լոյս՝ ան-

դարամետք անդնդոց:

Տեսեալ զլոյս մեծ
Հայրապետին Գրիգորի
պատմէր ցնծութեամբ
հաւատացեալ արքային:

Եկայք շինեսցուք սուրբ
գիտորանն լուսոյ, բանգի
'ի սմա ծագեաց մեզ
լոյս 'ի Հայաստան աշ-
խարհի:

դունդի խորքերը ձայ-
ներ հանեցին:

Գրիգոր Հայրապետը
մեծ լոյսը տեսնելով,
ուրախութեամբ պատ-
մեց հաւատացեալ թա-
գաւորին (Տրդատին):

Եկէ՛ք շինենք լուսոյ
սուրբ խորանը (եկեղե-
ցին), որովհետեւ այս-
տեղ, Հայաստան աշ-
խարհում, մեզ լոյս
ծագեցաւ:

97. ՍՈՒՐԲ ԳԻՐԳՐ ԵՒ ՀԱՒԱՏՈՅ ՀԱՆԳԱՆԿԸ.

Աստուածային վարդապետութիւնը պարունակվում է Սուրբ Գրքի եւ աւանդութիւնների մէջ: Սուրբ Գիրքը բաղկացած է շատ գրքերից, որոնց գրել են սուրբ մարգիկ, այսինքն մարգարէները եւ առաքեալները Սուրբ Հոգու ազդեցութեամբ: Այս գրքերից միքանիսը գրուած են Քրիստոսի ծնունդից առաջ եւ ասվում են Գիրք Հին Ուխտի, կամ Հին Կրօնագրի, — միւսները Քրիստոսի ծնունդից յետոյ եւ ասվում են Գիրք Նոր Ուխտի կամ Նոր Կրօնագրի: Իսկ բոլորն 'ի միասին ասվում են Աստուածային գիրք: Սուրբ աւանդութիւնը ասվում են Աստուածային այնպիսի վարդապետութիւնները, որոնք չեն գրուած մարգարէներից եւ առաքեալներից, այլ բերանացի են աւանդուած եւ քանի մի ժամանակից յետոյ միայն արձանա-

գրուած են եկեղեցու հովիւներից եւ վարդապետներից: Քրիստոնեայ հասարակութեան մէջ շուտ երեւեցան ճշմարտութեան թշնամիք, որոնք իրանց ազատ մեկնութիւններով աղաւաղում էին Քրիստոսի վարդապետութիւնը: Քրիստոնեայք նորանց հերետիկոս անուանեցին: Հաւատացեալների մէջ սկսուեցան վէճեր եւ անմիաբանութիւններ: Այս տեսակ վէճերը լուծելու համար եկեղեցու հովիւներն սկսեցին միասին հաւաքուել: Այս կերպով կազմուեցան ժողովներ. Տեղական ժողով, ուր հաւաքվում էին մի գաւառի եկեղեցու հովիւները, եւ Տեղաբնակ, ուր բոլոր տիեզերքից հաւաքվում էին եկեղեցու հովիւներ: Ժողովների մէջ եկեղեցու հայրերը բոլոր տարաձայնութիւնները փարատեցին եւ կազմեցին հաւատոյ համառօտ բովանդակութիւնը կամ արձանագրութիւնը, որ տասներկու մասն է բաժանվում:

1. Հաւատամք 'ի մի Աստուած Հայրն ա-
մենակալ, յԱրարիչն երկնի և երկրի երևելեաց
և աներևոյթից:

Մենք հաւատում ենք, որ կայ Ռոմանոս, — որ մի է Աստուած երեւանաբնակ Դէջ, որ Ամենասուրբ եր-
րորդութեան առաջինն Հայր Աստուած է, որ Աստուած
ստեղծեց երկինքը եւ երկիրը, ամենայն տեսանելի եւ ան-
տեսանելի բաներով, որ բոլոր ստեղծուածներին Նա պահ-
պանում է Իւր իշխանութեան ներքոյ եւ կառավարում
է նորանց:

2. Եւ 'ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, յՈրդին
Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ Հօրէ միածին,
այսինքն յեութենէ Հօր. Աստուած յԱստուծոյ,

լոյս 'ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ՝ յԱստուծոյ ճշմարտէ ծնունդ և ոչ արարած: Նոյն ինքն 'ի բնութենէ Հօր, որով ամենայն ինչ եղև յերկինս և 'ի վերայ երկրի՝ երևելիք և աներևոյթք:

Մենք հաւատում ենք՝ թէ Ամենասուրբ Երրորդութեան երկրորդ անձն է մի Տէր Յիսուս Քրիստոսը, Աստուծոյ Որդին, թէ Ռոմիոն է, այսինքն չկայ ուրիշ մէկը՝ Նորա Նման. թէ Որդին Աստուծոյ Զննաւոր է Հօր Աստուծոց Զաւակն, թէ Նա ծնունդ է ինչպէս լոյսը լուսից, այսինքն ինչպէս արեգական ճառագայթը արեգակից. թէ Նա ճշմարիտ Աստուծոյ Զննաւոր է, ծնունդ ճշմարիտ Աստուծոց, թէ Նա ինչպէս աստուծոյ Զննաւոր է Հօր Աստուծոյ, այսինքն ունի Հօր Աստուծոյ հետ մի գոյութիւն, թէ ամենայն բան Նորանով է ստեղծուած. եւ ուրեմն Նա է Արարիչ աշխարհի:

3. Որ յաղագս մեր մարդկան և վասն մերոյ փրկութեան իջեալ յերկնից՝ մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարելապէս 'ի Մարիամայ Սրբոյ Կուսէն Հոգւոյն Սրբով: Որով էառ զմարմին, զհոգի և զմիտ և զամենայն, որ ինչ է 'ի մարդ, ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք:

Հաւատում ենք՝ թէ Որդին Աստուծոյ երկնքից իջաւ մեզ՝ մարդկանց փրկութեան համար. թէ Նա մարմնացաւ, այսինքն մարդկային բնութիւն առաւ Մարիամ Կուսից Զոհարանքէն՝ որով եկաւ որով յերկիր, թէ Նա մարդացաւ, այսինքն եղաւ կատարեալ մարդ, չգաղարեւով եւ Աստուած լինելուց:

4. Զարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ:

Մենք հաւատում ենք՝ թէ Աստուծոյ Որդին Յիսուս Քրիստոսը շաղկապեալ խաչին, յայսինքն զաւ էր զգում, ինչպէս ամեն մարդ. թէ Նա խաչ հանուեցաւ՝ մեր պատճառով, այսինքն թոյլ տուեց Իրան խաչելու, որպէսզի մեր մեղքի համար մեզ սպասելի յաւիտենական պատժից ազատէ. թէ Նա մեռաւ խաչի վերայ եւ խաչուեցաւ:

5. Յերրորդ աւուր յարուցեալ:

Հաւատում ենք, թէ Որդին Աստուծոյ Յիսուս Քրիստոսը մարդկային բնութեամբ մեռնելուց յետոյ՝ երրորդօրը յարութիւն առաւ:

6. Ելեալ յերկինս նովին մարմնովն նստաւ ընդ աջմէ Հօր:

Մենք հաւատում ենք՝ թէ Աստուծոյ Որդին Յիսուս Քրիստոսը, մարմնով հաճախեալ երկնքը. թէ Նա նստած է Հօր Աստուծոյ աջ կողմ, այսինքն ունի Նորա հետ հաւասար զօրութիւն եւ պատիւ:

7. Գալոց է նովին մարմնովն և փառօք Հօր 'ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս, որոյ թագաւորութեանն ոչ զոյ վախճան:

Հաւատում ենք՝ թէ Որդին Աստուծոյ Յիսուս Քրիստոսը վերադարձեալ իր փառքով. թէ Նա կրգայ Նորա համար, որ դատել է կենդանիներն եւ մեռելներն. թէ այս դատաստանից յետոյ կը շարունակուի Նորա խաչաւորութիւնը, որը վախճան ընդ:

8. Հաւատամք և 'ի Սուրբ Հոգին՝ յանեղն և 'ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յօրէնս և 'ի

մարդարէս և յաւետարանս: Որ էջն 'ի Յորդա-
դանան, քարոզեաց զԱռաքեալն, և բնակեցաւ
'ի սուրբն:

Հաւատում ենք՝ թէ երրորդ անձն Ամենասուրբ Եր-
րորդութեան է Հոգին Սուրբ. թէ Հոգին Սուրբ Աստուած
է, ուրեմն եւ պարտական ենք Հօր եւ Որդոյ հետ հաւա-
սար փառք եւ երկրպագութիւն տալ Նորան. թէ հարգե-
լէնէրը եւ առաքեալները Աստուծոյ կամքը մարդկանց յայտ-
նելու եւ սուրբ Գիրքը գրելու ժամանակ՝ Հոգոյն Սրբոյ
շնչմամբ էին խօսում եւ գրում. թէ երբ Քրիստոսը մկրտ-
ւում էր Յորդանան գետի մէջ, Հոգին Սուրբ իջաւ Նո-
րա վերայ ազաւնու կերպարանքով եւ քարոզեց, թէ Քրիս-
տոսն ուղարկուած է Հօրից եւ թէ Հոգին Սուրբ բնակե-
ցաւ «—ընէրէ մէջ:

9. Հաւատամք 'ի մի միայն ընդհանրական
և առաքելական սուրբ եկեղեցի:

Հաւատում ենք՝ թէ Յիսուս Քրիստոս Տէրն մեր
բնակւում է Իւր եկեղեցու մէջ. թէ եկեղեցին Տէ, Սուրբ
է, Ընդհանրական է եւ Առաքելական:

10. Հաւատամք 'ի մի Մկրտութիւն, յԱ-
պաշխարութիւն, 'ի Քաւութիւն և 'ի Թողութիւն
մեղաց:

Հաւատում ենք՝ թէ մկրտութիւնով մարդս թողու-
թիւն է գտնում սկզբնական մեղքից եւ արժանի է լի-
նում Հոգոյն Սրբոյ շնորհքն ընդունելու. թէ մարդս ճշ-
մարիտ ապաշխարութեամբ ազատւում է եւ թողութիւն
է ստանում այն մեղքերից, որ գործել է մկրտութիւնից
յետոյ:

11. Հաւատամք 'ի յարութիւն մեռելոց, 'ի
դատաստանն յաւիտենից՝ հոգւոց և մարմնոց,
յարքայութիւնն երկնից:

Հաւատում ենք, թէ ամեն մեռած մարդկանց մար-
մինները վերջին դատաստանի օրն իրանց հոգիների հետ
պիտի միանան եւ վերկենան Աստուծոյ հրամանով եւ դա-
տուին Քրիստոսից եւ ամենքն իրանց վարձն ստանան:

12. Եւ 'ի կեանս յաւիտենականս:

Հաւատում ենք, թէ այս երկրաւոր կեանքից յետոյ
կրկին մի ուրիշ՝ յաւիտենական կեանք:

Վ Ե Ր Զ

ԲՈՎԱՆԴԱԿԻԹԻՒՆ

Ե՛րէւ․

Երկու խօսք	3
1. Երրորդութիւն և մի Աստուածութիւն	5
2. Թէ ի՞նչ են հրեշտակները	8
3. Տեսանելի աշխարհիս և մարդու ստեղծագործութիւնը	9
4. Առաջին մարդկանց կեանքը զրախտի մէջ	12
5. Առաջին մարդկանց մեղքի մէջ ընկնիլը	15
6. Փրկչի խոստումն և նախաձնողաց յանցանքի պատիժը	17
7. Մարդկային ազգը մինչև ջրհեղեղը	18
8. Զրհեղեղ	20
9. Մարդկային ազգը ջրհեղեղից յետոյ	21
10. Արրահամ և Իսահակ նահապետները	23
11. Յակոբ նահապետի որդիքը	25
12. Յովսէփը բանտում	28
13. Յովսէփի փառքը	30
14. Յովսէփի եղբայրները գալիս են Եգիպտոս	32
15. Յովսէփի եղբայրների երկրորդ գալուստն Եգիպտոս	34
16. Թէ ինչպէս եղբայրները ճանաչեցին Յովսէփին	36
17. Յոկոբի Եգիպտոս տեղափոխուիլը	37
18. Հրէայք Եգիպտոսում	39
19. Մովսէս մարգարէն	40
20. Հրէաների Եգիպտոսից դուրս գալը	42
21. Սինայ լեռան վերայ Աստուծոյ տուած օրէնքները	43
22. Իսրայէլացոց անապատի մէջ արած ճանապարհորդու- թիւնը մինչև Քանանացոց երկիրը	47
23. Յեսու նաւեայ և Ռատաւորներ	49

24. Սաւուղ՝ Հրէից առաջին թագաւորը	51
25. Դաւթի թագաւոր ընտրուիլը	52
26. Դաւթը յաղթում է Գողիաթին	53
27. Դաւթի հաւատարմութիւնը դէպի իւր թագաւորը	55
28. Դաւթի մտադրութիւնը Աստուծոյ տաճարի կառուցման մասին	56
29. Սողոմոնը և տաճարի շէնութիւնը	58
30. Մարգարէք	60
31. Յովնան մարգարէն	61
32. Մարգարէների գուշակութիւնքը Փրկչի մասին	63
33. Թէ ինչ վախճան ունեցաւ Իսրայէլի և Յուդայի թագաւորութիւնը	64
34. Երեք մանուկները կրակի հնոցի մէջ	65
35. Դանիէլ մարգարէն. Յուդայի թագաւորութիւնը Բաբելոնի գերութիւնից յետոյ	68
36. Փրկչի ակնկալութիւնը	69
37. Յովհաննէս Կարապետի ծնունդը	70
38. Սուրբ Կոյս Մարիամի ծնունդը և երից ամաց ընծալումն ի տաճարն	71
39. Աւետումն Գարրիէլ հրեշտակապետի առ Սուրբ Կոյս Մարիամը	73
40. Քրիստոսի ծնունդը	75
41. Քրիստոսի քառասորեայ գալուստն ի տաճար կամ Տեառնընդառաջ	79
42. Մոգերի երկրպագութիւնը. Մարիամի և Յովսէփի Եգիպտոս փախչիլը և այնտեղից դառնալը	80
43. Յովհաննէս Մկրտչի քարոզը և Քրիստոսի մկրտութիւնը	82
44. Քրիստոսի սատանայից փորձուիլը	84
45. Յովհաննէս Մկրտչի Քրիստոսի վերայ տուած վկայութիւնը և մահը	86
46. Յիսուսը գնում է Գալիլէայի Կանայ քաղաքը հարսանիքին	87
47. Քրիստոսի հրաշագործութիւնները	88
48. Քրիստոսը ծովի վերայ փութորիկը դադարեցնում է և ջրի վերայ ման է գալիս	89
49. Հինգ հացով հինգ հազար մարդ կերակրելը	90

50. Քրիստոսն այրի կնոջ որդուն յարութիւն է տալիս	92
51. Քրիստոսը բժշկում է անդամալուծին	92
52. Քրիստոսը բժշկում է ի ծնէ կոյրին	93
53. Տասն բորոտների բժշկուիլը	94
54. Քրիստոսի վարդապետութիւնը և Նորա առաքեալները	95
55. Յիսուսը քարոզում է թէ ինքն է Քրիստոսը	96
56. Քրիստոսի քարոզութիւնը Աստուծոյ ողորմութեան վերայ. անառկ որդւոյ առակը	97
57. Քրիստոսի քարոզութիւնը՝ թէ մարդիկ ինչ պէս պիտի վարուին, որ արժանի լինին Աստուծոյ որդիք կոչուելու. Քրիստոսն օրհնում է մանուկներին	99
58. Քրիստոսի քարոզութիւնը Իւր աշխարհիս վերայ հաստատուած թագաւորութեան մասին	101
59. Քրիստոսի քարոզութիւնը՝ թէ ինչ պէս հարկաւոր են հաւատք և բորեգործութիւնք. սերմանացանի առակը	103
60. Քրիստոսի քարոզութիւնը գլխաւոր պատուիրանների մասին	105
61. Քրիստոսի քարոզութիւնը՝ թէ ով է մեր բարեկամը	106
62. Քրիստոսի քարոզութիւնը՝ թէ ինչպէս պէտք է սուրբ պահել շաբաթ և տօն օրերը	107
63. Քրիստոսի քարոզութիւնը բարեգործութիւնների, այսինքն ողորմութեան, պահքի, աղօթքի և լուսցման վերայ. փարիսեցոյ և մաքսաւորի առակը	109
64. Քրիստոսի քարոզութիւնը՝ թէ մարդ որքան հոգս պիտի քաշէ կերակրի և հագուստի համար	112
65. Քրիստոսի քարոզութիւնը հարկատուութեան մասին	113
66. Քրիստոսի քարոզութիւնը մեղքի թողութեան մասին	115
67. Տէրունական աղօթք	116
68. Քրիստոսի քարոզութիւնը թէ Ինքը պիտի չարչարուի մարդկանց փրկութեան համար և յարութիւն պիտի առնի	119
69. Քրիստոսի քարոզութիւնը մեռելների յարութեան և յաւիտենական կեանքի վերայ	120
70. Քրիստոսի քարոզութիւնը իւր երկրորդ գալստեան և վերջին դադաստանի վերայ. տան կուսանաց առակը	121
71. Քրիստոսի քարոզութիւնը Հոգւոյն Սրբոյ վերայ	124

72. Բրիստոսի պայծառակերպութիւնը կամ վարդավառ . . .	125
73. Բրիստոսի թշնամիները և Ղազարոսի յարութիւնը . . .	127
74. Բրիստոսի յաղթական մոլեքը Երուսաղէմ . . .	129
75. Յուդայի մատնութիւնը . . .	131
76. Յիսուսի մատնութեան գիշերը . . .	132
77. Բրիստոսին տանում են քահանայապետների ատենը դատուելու . . .	135
78. Բրիստոսը Պնտացի Պիղատոսի առաջ . . .	137
79. Բրիստոսի խաչի վերայ չարչարուիլը և մահը . . .	139
80. Բրիստոսի թաղումը և յարութիւնը . . .	141
81. Երևումը Բրիստոսի . . .	145
82. Բրիստոսի համբարձումը . . .	146
83. Առաքեալների վերայ . . .	148
84. Գալուստ Հոգւոյն Սրբոյ առաքեալների վերայ . . .	149
85. Աստուածամօր վերափոխումը . . .	151
86. Ծանօթութիւն քրիստոնէական եկեղեցւոյ և նորա խորհուրդների վերայ . . .	152
87. Մկրտութիւն . . .	154
88. Դրոշմ . . .	155
89. Ապաշխարութիւն . . .	155
90. Հաղորդութիւն . . .	156
91. Ամոսնութիւն . . .	156
92. Կարգ կամ Ձեռնադրութիւն . . .	157
93. Օծումը հիւանդաց . . .	157
94. Բրիստոնէական հաւատի տարածումը . . .	158
95. Բրիստոնէութեան սկզբնաւորութիւնը Հայաստանում . . .	159
96. Բրիստոնէական յաղթական տարածումը Հայաստանի մէջ Գրիգոր Լուսաւորիչ . . .	160
97. Սուբբ Գիրքը և Հաւատոյ Հանգանակը . . .	166

10

10

ՊԵՆԴՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԻ ՀՐԱՏԱ- ՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1.	Տէր-Ղ. Լեոնդեան՝	Մայրենի Լեզու. ա. տ. տասնևմէկ տիպ.	35	դ.	
2.	Ս	Մայրենի Լեզու. բ. տ. ութներ. տիպ.	40	դ.	
3.	Ս	Մայրենի Լեզու. գ. տ. հինգեր. տիպ.	45	դ.	
4.	Ս	Մայրենի Լեզուի քերական. տարերքը, մ. ա.	30	դ.	
5.	Ս	Մայրենի Լեզուի քերական. տարերքը, մ. բ.	50	դ.	
6.	Ս	Բացատրութիւն Մ. Լեզուի ա. տարուայ.	60	դ.	
7.	Հայորդի՝ Սրբազան պատմութ. Հին Կապկարանի.		50	դ.	
8.	Ս	Սրբազան պատմութ. Նոր Կապկարանի.	50	դ.	
9.	Աղայեանց՝ Ուսումն. Մայրենի Լեզուի. ա. տարի.		25	դ.	
10.	Ս	Ուսումն. Մայրենի Լեզուի. բ. և գ. տարի.	45	դ.	
11.	Ս	Անահիտ. հին զրոյց.	50	դ.	
12.	Տէր Ստեփանեան՝ Սկզբունք քր. հաւատոյ.		50	դ.	
13.	Ս. Մանգինեան՝ Անտանեկան Աշխարհ.		25	դ.	
14.	Ս	Գիւցալեկան Աշխարհ.	30	դ.	
15.	Ս	Նահապ. և Հայր. Աշխարհ.	65	դ.	
16.	Ս	Բացատրութիւն Անտ. Աշխարհի.	75	դ.	
17.	Ս	Հենչէլի թուար. խնդիրներ. մ. ա.	40	դ.	
18.	Ս	Հենչէլի թուար. խնդիրներ. մ. բ.	50	դ.	
19.	Ս	Համառօտ Մանկավարժութիւն.	50	դ.	
20.	Սոստանեան՝ Ծաղկաբաղ. շրջան Ա.	{ դրաբար	25	դ.	
21.	Ս		Ծաղկաբաղ. շրջան Բ.	60	դ.
22.	Ս		Ծաղկաբաղ. շրջան Գ.	40	դ.
23.	Ս	Նախաշաւիղ (մամլոյ տակ).	25	դ.	
24.	Ս	Ներշնչ. ըստ Անձեացեաց օրինակի.	1	ա. և 80	դ.
25.	Սիմէօնեան՝ Աշխարհագրութիւն. մասն բնական.		60	դ.	
26.	Ս	Մասն քաղաքական.	60	դ.	
27.	Վարձեկեան՝ Դասագիրք թուարանութեան.		70	դ.	
28.	Յ. Գ. և Ս. Պ. Ժողովածու թուարան. խնդ. մ. ա.		35	դ.	
29.	Ս	Նոյն մ. բ. կոտորակներ.	45	դ.	
30.	Այվազեան՝ Նախակրթանք. մ. ա.		40	դ.	
31.	Տէր-Դաւթեան՝ Руск. слово.		50	դ.	
32.	Агнiewicz. "Первый шаг".		45	դ.	
33.	Захаровъ "Сборникъ примѣровъ для писъ. исчисленія.		20	դ.	
34.	Տէր-Սարգսեան՝ Հայկական գեղագրութեան օրինակներ.		25	դ.	
35.	Ս	Վայելչագրութեան դասաւանդութեան եղանակը.	20	դ.	
36.	Ս	Տողած տետրակներ № 1, 2, 3, 4.	5	դ.	

Գումարով կանխիկ գնողները Նշանաւոր գիշումն ունին.

4224

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0031398

4091